

INTERNATIONAL MAGAZINE

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਨਵੰਬਰ (November) 2014

ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਾਹਿ ਪਰਵਾਰਯਉ ॥
ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰੁ ਜੋਤਿ ਜਗ ਮੰਡਲਿ ਕਰਯਉ ॥
ਜਹ ਕਹ ਤਹ ਭਰਪੂਰੁ ਸਥਦੁ ਈਪ੍ਰਕਿ ਈਪਾਯਉ ॥
ਜਿਹ ਸਿਖਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿਓ ਤਤੁ ਹਰਿ ਚਰਣ ਸਿਲਾਯਉ ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ ਵੀਹਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਨਵੰਬਰ, 2014
ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਬਾਨੀ

ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਮੁੱਖ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ ਨੰ: - 9779816909

Postal Address for any Enquiry, Money Order,
Cheque and drafts :

VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.
Kharar, Distt. S.A.S Nagar (MOHALI) - 140901, Pb. India

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/-	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
\$ 60/-	\$ 600/-

Please visit us on internet at :-
Email : atammarg1@yahoo.co.in,
[http:# www.ratwarasahib.org](http://www.ratwarasahib.org)
[http:# www.babalakhbirsinghbalongi.org](http://www.babalakhbirsinghbalongi.org)

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

94172-14391, 94172-14382, 94172-14381,
96461-01996, 98889-10777, 9417214384,
9417214383

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ,
ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲਾ -
ਐਸ.ਏ.ਐਸ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00 ਵਜੇ
ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 9417214391, 9592009106, 9417214379
Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844
ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
ਫੋਨ : 001-604-433-0408
ਭਾਈ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ - ਮੋਬਾਇਲ 001-7788389135
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ : 001-604-862-9525
ਫੋਨ : 001-604-599-5000
ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ ਫੋਨ : 001-604-589-9189
ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਫੋਨ : 0044-121-200-2818 ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879,
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ) ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058
ਆਸਟਰੇਲੀਆ : ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858
ਭਾਈ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-469927233

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਦਾਰੇ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

*ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ)
9417214391, 9417214379, 9814612900

* ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ
ਸਕੂਲ (CBSE) - 0160-2255003

* ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ - 96461-
01996

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸੀਨੀਅਰ
ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (PSEB) ਇੰਗਲਿਸ਼ ਮਾਧਿਅਮ
95920-55581, 01602255004

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ
9814801860

* ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ -
94172-14382

* ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਬੀ.ਐੱਡ)
94172-14382

* ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ (ਫਰੀ)

98157-28220, 98140-12900
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009
ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94172-14386
ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ - 98728-14385,
98555-28517, 94172-14385

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	4
	<i>ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ</i>	
2.	ਬਾਰਹਮਾਹਾ	8
	<i>ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ</i>	
3.	ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ	11
	<i>ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	
4.	ਸੰਤ ਬਚਨ	16
	<i>ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	
5.	ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ.....।	24
	<i>ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	
6.	ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ (ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ-ਇਕ ਸੰਖੇਪ ਜੀਵਨ ਝਾਤ)	28
	<i>ਪ੍ਰੋ. ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ</i>	
7	ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਸਚਖੰਡਵਾਸੀ (ਬੀਜੀ) ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ-ਇਕ ਜੀਵਨ ਝਲਕ)	38
	<i>ਪ੍ਰੋ. ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ</i>	
8.	ਸਟੀਕ (ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ)	52
	<i>ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ</i>	
9.	ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ-ਭਾਗ 2	55
	<i>ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ</i>	
10.	ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ	57
	<i>ਵੈਦ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿੰਘ</i>	
11.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ, ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ	59
12.	ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਸਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਟ ਅਤੇ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ	62

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਧੰਨ-ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ 6 ਨਵੰਬਰ, 2014 ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮਨਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਸਮੂਹ ਪਾਠਕਾਂ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਦੀ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ - ਨਾਮ ਜਪੋ, ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਵੰਡ ਛਕੋ, ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਬਖਸ਼ਣ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਲਈ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ **30, 31 ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ 2014** ਨੂੰ ਹੋ ਰਹੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਾਤਮ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ, ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸੇਵਕਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾ, **30 ਅਕਤੂਬਰ** ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮ, ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਣੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ **31 ਅਕਤੂਬਰ** ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਮਾਨਯੋਗ ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ **13ਵੀਂ** ਸਾਲਾਨਾ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਅਤੇ **1 ਨਵੰਬਰ** ਦਾ ਤੀਜਾ ਸਮਾਗਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਬ੍ਰਹਮ-ਲੀਨਤਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮਿੱਠੀ ਯਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਹੈ। ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਨਵੰਬਰ ਦੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ।

ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ - 30 ਅਕਤੂਬਰ

ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਦਿਵਸ 25 ਅਕਤੂਬਰ 2014 ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਜਲਾਲ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 1604 ਈ. ਵਿਚ ਸਪੰਨ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 30 ਅਗਸਤ 1604 ਈ. ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਬਾਪੇ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਮਰਤਬਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ। ਐਸਾ ਅਦਬ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਦਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਤਕ ਬਰਕਰਾਰ ਰਿਹਾ। ਆਖਿਰ 7 ਅਕਤੂਬਰ 1708 ਈ. ਨੰਦੇੜ (ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ) ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਗੁਰਿਆਈ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਿਆਂ, ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵਲੀਨ ਕਰਦਿਆਂ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਮੰਨਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ -

*ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੇ ਚਲਾਇਓ ਪੰਥ
ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੇ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ॥*

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੂਹ ਮਾਨਵ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਛੱਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਰਹਿਣਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ -

*ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥
ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਪਿ ਗੁਰੁ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥*

ਅੰਗ - ੯੮੨

*ਖੁਲਿਆ ਕਰਮੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਈ ਠਾਕੁਰ ਕੀਰਤਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗਾਈ ॥
ਸਮੁ ਥਾਕਾ ਪਾਏ ਬਿਸੁਆ ਮਿਟਿ ਗਈ ਸਗਲੀ ਧਾਈ ॥ ੧ ॥*

ਅੰਗ - ੧੦੦੦

ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਾਹਦ ਇਹੋ ਇਕ ਐਸਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਚੌਰ ਛੱਤਰ ਝੁਲਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਤਖਤ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ, ਡੰਡੋਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਹਦ ਐਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ/ਸੰਪਾਦਨਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨਿਜੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ 1604 ਈ. (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ) ਸਪੰਨ ਹੋਈ। ਜਦ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ, ਰਾਮਾਇਣ, ਬਾਈਬਲ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਆਦਿ ਦੀ ਰਚਨਾ/ਸੰਪਾਦਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਤੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹੋਈ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬਾਣੀ ਸਰਬ-ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਰੰਗ-ਨਸਲ, ਦੇਸ-ਪ੍ਰਦੇਸ ਦੇ ਭੇਦ ਜਾਂ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ। ਇਸ ਵਿਚ ੬ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, 15 ਭਗਤ ਜਨ, 4 ਗੁਰਸਿੱਖ, 11 ਭੱਟ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ, 31 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪੈਂਡੇ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ, ਕੁੜ ਤਿਆਗਣ ਅਤੇ ਸੱਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਜਾਤ ਪਾਤ, ਉਚ ਨੀਚ, ਧਰਮ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਤੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ; ਮੁਸਲਿਮ ਫਕੀਰ ਫਰੀਦ ਸ਼ਕਰਗੰਜ (1173-1266); ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ (1201-1273) ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪੰਡਿਤ; ਸੂਦਰ ਜਾਤੀ ਦੇ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ; ਜੁਲਾਹਾ ਜਾਤੀ ਦੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ; ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ ਦੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ (1378-1529) ਆਦਿ। ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਇਕੋ ਸੀ -

ਮਨੁ ਸਚ ਕਸਵਟੀ ਲਾਈਐ ਤੁਲੀਐ ਪੂਰੈ ਤੋਲਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੨

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਦਾ

ਸੰਬੰਧ ਜਨਮ ਅਤੇ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ -

ਸਾ ਜਾਤਿ ਸਾ ਪਤਿ ਹੈ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥
ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਕਾਟੀਐ ਨਾਨਕ ਛੂਟਿਸਿ ਨਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੩੦

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕੁਲ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਸੇਧ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਕੀ ਹੈ? ਮਨੁੱਖ ਕਿਉਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਰਬ-ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਸਾਧਨਾ ਕੀ ਹੈ? ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਸਾਰਕ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਜੀਵਨ - ਖਾਨ ਪਾਨ, ਉਪਜੀਵਕਾ, ਵਰਤੋਂ ਵਿਹਾਰ ਕੈਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਸਰਵੋਤਮ ਵੀਚਾਰ ਬੜੇ ਸਰਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਕੁਝ ਵੀਚਾਰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ - ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਸਰਬ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ, ਉੱਤਮ ਅਤੇ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ। ਅਨੇਕ ਜੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭਰਮਣ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਭ੍ਰਮਤੋ ਹੀ ਆਇਓ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਦੁਲਭਾਹੀ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੦੭

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਭ੍ਰਮਤੇ ਭ੍ਰਮਤੇ ਦੁਲਭ ਜਨਮੁ ਅਬ ਪਾਇਓ ॥ ੧
॥ ਰੇ ਮੂੜੇ ਤੂ ਹੋਛੈ ਰਸਿ ਲਪਟਾਇਓ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੧੭

ਇਸ ਅਮੋਲਕ ਜਨਮ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਹੈ, ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਦਾ ਪਰਮ-ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ, ਇਹ ਜਨਮ ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਦਾ ਅਨਮੋਲ ਅਵਸਰ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ - ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ - **ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹਰੀਆ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥ ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥ ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੧੨**

ਜੇ ਇਹ ਅਮੋਲਕ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਬੀਤ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਨਮ-ਮਰਣ ਦਾ ਇਹ ਚੱਕਰ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ-ਜਪੁ-ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਚੱਕਰ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੋਤਿ ਪਰਮਜੋਤਿ ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਂਦੀ ਹੈ - (1.) **ਉਦਮ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਗਾਵਹੀ ॥ ਭਰਮਹਿ ਜੋਨਿ ਅਸੰਖ ਮਰਿ ਜਨਮਹਿ ਆਵਹੀ ॥ ਪਸੁ ਪੰਖੀ ਸੈਲ ਤਰਵਰ ਗਣਤ ਕਛੁ ਨ ਆਵਏ ॥ ਬੀਜੁ ਬੋਵਸਿ ਭੋਗ ਭੋਗਹਿ ਕੀਆ ਅਪਣਾ ਪਾਵਏ ॥ ਅੰਗ- ੨੦੫ (2.) ਫਫਾ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਤੂ ਆਇਆ ॥ ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ॥ ਫਿਰਿ ਇਆ ਅਉਸਰੁ ਚਰੈ ਨ ਹਾਥਾ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਤਉ ਕਟੀਅਹਿ ਫਾਸਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੮**

ਅਗਲੀ ਧਿਆਨਯੋਗ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ - **'ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੈ ਜਾਣੁ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ ॥'** (ਅੰਗ - ੮੬੪) ਅਰਥਾਤ। **ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥ (ਅੰਗ - ੪੪੨)**

ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਚਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ -

ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ ॥
ਅੰਗ - ੭੬੩
ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੬੨੮

'ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ' ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਲਈ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਇਕ ਪਿਤਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਨ, ਭਰਾ-ਭਰਾ ਹਨ, ਗੁਰ ਭਾਈ ਹਨ, ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਹਨ -

ਸਭੇ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ ॥
(ਅੰਗ - ੯੭) ਏਕੁ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੂ ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਹਾਈ ॥ (ਅੰਗ - ੬੧੧) ਖੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁਦ ਵੈਸ ਉਪਦੇਸੁ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਝਾ ॥ (ਅੰਗ - ੭੪੭)

ਕੋਈ ਵੀ ਵਰਣ, ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ-ਜਪੁ-ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ - **ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰੁ ਸਰਬ ਕੋ ਗਿਆਨੁ ॥ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਮਹਿ ਜਪੈ ਕੋਊ ਨਾਮੁ ॥ ਜੋ ਜੋ ਜਪੈ ਤਿਸ ਕੀ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪਾਵੈ ਜਨੁ ਕੋਇ ॥**

ਅੰਗ - ੨੭੪

ਗੁਰੂ ਦਾ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਲ ਜਹਾਨ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ॥ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ ਭਲਾ ॥

ਐਸੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਆਚਰਨ ਹੈ -

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੪੫

ਲੁੱਟ ਖਸੁੱਟ ਕਰਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਖੋਹਣੇ ਵੱਡਾ ਅਧਰਮ ਹੈ - **ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੁਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥ ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ ॥ (ਅੰਗ - ੧੪੧)**

ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋਣ ਲਈ ਸੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਕਿਰਦਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ -

ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੋ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੬੨

ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਾਣੀਕਾਰ ਸਰਬ-ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸੁਖ, ਸਹਜ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਮਾਰਗ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਸੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ, ਸਚਿਆਰਾ ਜੀਵਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ -

ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥
ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ ॥ ਅੰਗ - ੮੫੩

ਐਸੇ ਗੁਰਦੇਵ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਵਿਦਵਸ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ, ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰ, ਸ਼ਬਦ-ਗਾਇਨ ਸਰਵਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਦਿਨ - 31 ਅਕਤੂਬਰ

ਸਾਲਾਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਦਿਨ, 31 ਅਕਤੂਬਰ 2014 ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ 13ਵੀਂ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਠਨ-ਪਾਠਨ, ਸ਼ਬਦ-ਵੀਚਾਰ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ -

ਕਰਮੀ ਆਵੈ ਕਪੜਾ ਨਦਰੀ ਮੇਖੁ ਦੁਆਰੁ ॥ ਅੰਗ - 2

ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਸਾਡੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਿਛਲੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਹੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਦਿਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਧਮੋਟ ਵਿਚ ਸੰਤ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਬਾਰੇ ਦਸ ਦਿਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਪੁਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬੀਬੀ (ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ) ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਧੁਰ ਤੋਂ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਐਸੇ ਸੰਸਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰੁਚੀ ਪਾਠ ਭਜਨ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਪਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਨਿਤ-ਨੇਮ ਤੇ ਹੋਰ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਲੱਗੇ। ਸਕੂਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰਦਾ। ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਲਣੀ ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਤੇ ਪਿਆਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਮਾਣਿਆ। ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਪਾਲਨ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਜਿਥੇ-ਜਿਥੇ ਵੀ ਗਏ - ਸਿੰਧ ਵਿਖੇ, ਪਟਿਆਲਾ ਫੌਜੀ ਪਲਟਨ ਵਿਚ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਿਵਲ ਸਕੱਤਰੇਤ ਵਿਖੇ, ਯੂ.ਪੀ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਸਮੇਂ, ਹਰ ਥਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਮਿਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ - ਆਪ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨਾ, ਸੰਗੀਆਂ ਸਾਥੀਆਂ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੋੜਨਾ, ਗੁਰੂ ਇਤਿਹਾਸ ਦਸਣਾ ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਭੈੜੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਵਰਜਣਾ। ਕਰਮਕਾਂਡ, ਫੋਕੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਚੀਤਾਂ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ, ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਉਣਾ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਪਾਲਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ - *ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥ ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖੁ ਪਾਪੁ*

ਦੇਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥ ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - 304

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ-ਜਪਣ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਮਾਣ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ -

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕੀ

ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹੁ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - 304

ਐਸਾ ਅਥਾਹ ਸਤਿਕਾਰ! ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਸੰਤ-ਸਰੂਪ ਦਿਸਣ ਲੱਗੇ। ਐਸਾ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਸਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਕਠਨ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਬੜਾ ਸੁਖਾਲਾ ਵੀ।

ਦੁਨਿਆਵੀ ਪੱਖੋਂ ਸਮਝਣਾ ਕਠਨ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਸੁਖੈਨ ਵੰਗ ਨਾਲ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਦਸਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੀ ਭੇਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਐਸੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਆਪਣਾ 'ਸੀਸ' ਭੇਟ ਕਰਾਂ, ਸੀਸ ਦਾ ਮੂਹੜਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਦੇ ਦੇਵਾਂ। ਐਨਾ ਆਦਰ ਮਾਣ, ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਵਾਲੇ ਲਈ -

ਤੈ ਸਾਹਿਬੁ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥

ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰੁ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥

ਅੰਗ- 444

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲੱਗੇ। ਅਪ੍ਰੈਲ 1944 ਵਿਚ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮਹੀਨਾ ਵਾਰੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ। ਆਡੀਓ ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ, ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ, ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਬੀ.ਐਡ ਕਾਲਜ, ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਸਿਖਰਾਂ 'ਤੇ ਪੁਜਿਆ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਸਾਥੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ (ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ) ਨੇ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਸਾਥ ਦਿਤਾ। ਹਰ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਨਾਲ ਅਗਵਾਈ ਵੀ ਕੀਤੀ।

2001 ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਕਾਰਨ, ਕੁਝ ਦਿਲ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਵਿਗਾੜ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਪ ਜੀ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਮਤਵਾਤਰ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਸਭ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਅਗਵਾਈ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹੇ। ਆਖਰ 31 ਅਕਤੂਬਰ 2001 ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ, ਆਪਣੇ ਪਰਮ ਸੇਵਕ, ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਸੌਂਪਣਾ ਕਰਕੇ, ਆਪ ਜੀ ਬ੍ਰਹਮ-ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਯਾਤਰਾ ਇਕ ਪੂਰਨ

ਸਫਲ ਯਾਤਰਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਮੁੱਕ ਗਏ।

ਸਫਲ ਸਫਲ ਭਈ ਸਫਲ ਜਾਤ੍ਰਾ ॥

ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ ਮਿਲੇ ਸਾਧਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੂਜਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੮੭

ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਕਥਾ ਨਿਰਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਵਲੋਂ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ -

ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਏ ਤਿਨੁ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ ॥

ਆਵਹਿ ਨ ਜਾਹਿ ਨ ਕਬਹੂ ਮਰਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੰਗਾਰੀ ਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੫

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਦਾ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹਨ, ਸਾਡੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਕੈਸਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਦਾ ਸਾਡੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਤੀਜਾ ਦਿਨ - 1 ਨਵੰਬਰ

ਤੀਜਾ ਅੰਤਮ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਮਿਤੀ 1 ਨਵੰਬਰ 2014, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਬ੍ਰਹਮ-ਲੀਨਤਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ-ਪਤਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਧੁਰ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਸੰਜੋਗ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਮੌੜ ਵਿਚ ਸੁਚੱਜਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਬਿਹੰਗਮ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੌਜਵਾਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਬਾਹਰ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ, ਤਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦਿਆਂ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਰਾਤ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ (ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦਾ ਵੈਰਾਗਮਈ ਰੁਖ ਮੋੜਿਆ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਦਵਾਇਆ। ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ (ਬੀਜੀ) ਵਿਰੱਕਤ ਵੀ ਰਹੇ ਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਕੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ, ਨਿਤਨੇਮ ਦੇ ਪਾਠ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਚੱਜ ਆਚਾਰ ਸਿਖਾਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਮੋਹ ਲਏ। ਯੂ.ਪੀ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨਾਂ ਸਮੇਂ ਆਪ ਜੀ ਲੰਗਰਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੇ ਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨਾਲ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਨੂਭੂਤੀ ਰਖਦੇ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮੂਹਰੇ ਹੁੰਦੇ। ਰੋਪੜ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੁੰਦੇ। ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਿਠਾਉਣਾ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਅਦਬ ਵਿਚ ਚੁੱਪ ਹੋ ਕੇ ਬਿਰਾਜਣਾ, ਸ਼ਬਦ-ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕਰਨੀ, ਨਿਆਣਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਰਖਣਾ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਵਿਚ ਆਪ ਵਿਚਰਨਾ

ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਆਪ ਜੀ ਹੋਰ ਸੇਵਕਾਂ ਨਾਲ ਮੂਹਰੇ ਹੋ ਕੇ ਕਰਦੇ। 19 ਸੈਕਟਰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਸਮੇਂ ਰਾਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜੱਥੇ ਦੀ ਆਉ ਭਗਤ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ। ਬਹੁਤ ਖਰਚਾ ਵੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਦੀ-ਕਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਵੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਧੀਰਜ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਨਿਭਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਆਪ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਫੇਜ਼ 3ਬੀ1 ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਚ ਲਗਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਸਮੇਂ, ਆਏ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਨੂੰ ਨਿਜੀ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰੋਹਜ਼ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਕੱਚਾ ਪਾਰਾ ਕਹਿ ਕੇ ਧਰਮ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਵਖਰਾ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ। ਐਸਾ ਸੱਚਾ ਸੁੱਚਾ ਤੇ ਸੰਜਮੀ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਸੀ, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦਾ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਦੇਣ ਹੈ। ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੯੫ ਵਿਚ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਣ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਆਡੀਓ, ਵੀ.ਡੀ.ਓ ਕੈਸਟਾਂ ਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋਈਆਂ। ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਬੀਬੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਆਪ ਜੀ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਿਰ ਸਕੂਲ, ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ, ਬੀ.ਐਡ. ਕਾਲਜ, ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ ਆਦਿ ਸਭ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰਦਾ ਹੈ-

ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਜਨੁ ਆਇਆ ॥

ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੫

ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਲਈ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਸਪੰਨ ਹੋਣ ਤੇ ਮੁੜ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥

ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੬

ਜਦੋਂ 2001 ਵਿਚ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸੇਵਾ ਆਪਣੇ ਪਰਮ ਸੇਵਕ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਲੀਨ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਛੋੜਾ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਲਈ ਅਕਹਿ ਸੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਬਿਰਹਾ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਵਿਆਕੁਲ ਰਹੇ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਤਤਪਰ ਹੋ ਗਏ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਵਲੋਂ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 58 'ਤੇ)

ਮੰਘਿਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਰਾਧਣਾ ਬਹੁਤਿ ਨ ਜਨਮਤੀਆਹ ॥

(ਮੱਘਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ 16 ਨਵੰਬਰ, 2014) ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਮਾਂਝ ਮਹਲਾ ਪ ਘਰੁ ੪

ਮੰਘਿਰਿ ਮਾਹਿ ਸੇਹੰਦੀਆ ਹਰਿ ਪਿਰ ਸੰਗਿ ਬੈਠਤੀਆਹ ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਿਆ ਗਣੀ ਜਿ ਸਾਹਿਬਿ ਮੇਲਤੀਆਹ ॥
ਤਨੁ ਮਨੁ ਮਉਲਿਆ ਰਾਮ ਸਿਉ ਸੰਗਿ ਸਾਧ ਸਹੇਲਤੀਆਹ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਸੇ ਰਗਨਿ ਇਕੋਲਤੀਆਹ ॥
ਤਿਨ ਦੁਖੁ ਨ ਕਬਹੂ ਉਤਰੈ ਸੇ ਜਮ ਕੈ ਵਸਿ ਪਤੀਆਹ ॥
ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਸੇ ਦਿਸਨਿ ਨਿਤ ਖੜੀਆਹ ॥
ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲ ਹਰਿ ਕੰਠਿ ਤਿਨਾ ਜੜੀਆਹ ॥
ਨਾਨਕ ਬਾਛੈ ਯੁਤਿ ਤਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣੀ ਦਰਿ ਪੜੀਆਹ ॥
ਮੰਘਿਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਰਾਧਣਾ ਬਹੁਤਿ ਨ ਜਨਮਤੀਆਹ ॥ ੧੦ ॥

ਪਦ ਅਰਥ-ਮੰਘਿਰਿ ਮਾਹਿ-ਮੱਘਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ, ਪਿਰ ਸੰਗਿ-ਪਤੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਿਆ ਗਣੀ-ਮੈਂ ਕੀ ਦਸਾਂ? ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਜਿ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਸਾਹਿਬਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ, ਰਾਮ ਸਿਉ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ, ਸੰਗਿ ਸਾਧ ਸਹੇਲਤੀਆਹਿ-ਸਤ ਸੰਗੀਆਂ ਨਾਲ, ਬਾਹਰੀ-ਬਿਨਾ, ਤੇ-ਤੋਂ, ਦਿਸਹਿ-ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਖੜੀਆਹ-ਸਾਵਧਾਨ, ਸੁਚੇਤ, ਕੰਠਿ-ਗਲ ਵਿਚ (ਭਾਵ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ), ਬਾਛੈ-ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਦਰਿ-ਦਰ ਉੱਤੇ, ਬਹੁਤਿ-ਮੁੜ, ਫਿਰ।

ਮੰਘਿਰਿ ਮਾਹਿ ਸੇਹੰਦੀਆ ਹਰਿ ਪਿਰ ਸੰਗਿ ਬੈਠਤੀਆਹ ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਿਆ ਗਣੀ ਜਿ ਸਾਹਿਬਿ ਮੇਲਤੀਆਹ ॥
ਤਨੁ ਮਨੁ ਮਉਲਿਆ ਰਾਮ ਸਿਉ ਸੰਗਿ ਸਾਧ ਸਹੇਲਤੀਆਹ ॥

ਮੱਘਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਰੁੱਤ ਠੰਢੀ ਤੇ ਮਿੱਠੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਗਰਮੀ ਦੀ ਸੜਹਾਂਦ ਤੇ ਘਬਰਾਹਟ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੁਹਾਵਣੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਜੀਵ, ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ-ਭਗਤੀ ਰਾਹੀਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਨਿਕਟਤਾ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਉਪਲਕਸ਼ ਵਿਚ ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਇਸ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਪਤੀ-ਪਿਆਰ ਮਾਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸਭ ਜੀਵ-ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਲਈ, ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ, ਇਹ ਰੁੱਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਯੋਗ ਤੇ ਸੁਹਾਵਣੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੱਘਰ ਦੇ ਠੰਢੇ-ਮਿੱਠੇ-ਸੁਹਾਵਣੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਉਹ ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਨਿਕਟਤਾ ਮਾਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੰਜ ਹੀ ਉਹ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਜੀਵਾਤਮਾਵਾਂ ਧੰਨ ਹਨ, ਸੁੰਦਰ ਹਨ, ਭਾਗਸ਼ੀਲ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ (ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ) ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਾਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਤੀ-ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਭਾਗਸ਼ੀਲ

ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ, ਸ਼ੋਭਾ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸਤਿਸੰਗੀ ਸਹੇਲੀਆਂ (ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ) ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨਾਲ ਚਿਤ ਜੋੜਨ ਕਾਰਨ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਦਾ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਸਦਾ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਵਿਗਾਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭਗਤ, ਸਾਧੂ, ਗੁਰਮੁਖ, ਸੰਤ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕਹਿ ਕੇ ਵਡਿਆਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

੧. ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮੁਖ ਉਜਲ ਹੋਤ ॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਲੁ ਸਗਲੀ ਖੋਤ ॥
ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਟੈ ਅਭਿਆਨੁ ॥
ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਗਟੈ ਸੁਗਿਆਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੧
੨. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸਾਧ ਰਿਦ ਬਸੈ ॥
ਨਾਨਕ ਉਧਰੈ ਸਾਧ ਸੁਨਿ ਰਸੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੨
੩. ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੨

ਅਰਥਾਤ ਸਾਧ-ਜਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋਰ ਵੀ ਉਚੇਰੀ ਦਸੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਜਲ ਵਿਚ ਅਭਿੱਜ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਧੀਰਜਵਾਨ, ਨਿਰਮਲ, ਸਮਦਰਸ਼ੀ, ਬ੍ਰਹਮ-ਪਿਆਨੀ, ਸੁਖ-ਸਹਜ ਨਿਵਾਸੀ, ਬਡ-ਪਰਤਾਪੀ, ਮਾਨੋ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ -

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੩

ਸਾਧ ਜਨਾ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਸੇ ਰਗਨਿ ਇਕੋਲਤੀਆਹ ॥
ਤਿਨ ਦੁਖੁ ਨ ਕਬਹੂ ਉਤਰੈ ਸੇ ਜਮ ਕੈ ਵਸਿ ਪਤੀਆਹ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪਿਆਰ-ਰੰਗ ਦੀ ਆਭਾ ਦਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਪਿਆਰ-ਵਿਹੁਣੀਆਂ ਦੁਹਾਗਣਾਂ ਦੀ ਦੁਖ-ਦਰਦ ਭਰੀ ਮੰਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਦਿਲ-ਵਿੰਨ੍ਹਵਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਾਗ-ਹੀਣ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜੋ ਗੁਰ-ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀਆ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਇਕੱਲੀਆਂ (ਛੁਟੜ-ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਾਂਗ) ਰਹਿ ਕੇ ਦੁਖ ਭੋਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਐਸੀਆਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਈਆਂ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸੁੰਦੀ ਪੈਲੀ ਵਿਚ

ਅੰਦਰੋਂ ਸੜੇ ਨਿਖਸਮੇ ਪਏ ਤਿਲਾਂ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਤਿਲ ਫੁਲਦੇ ਭੀ ਹਨ ਅਤੇ ਫਲਦੇ ਭੀ ਹਨ, ਫੇਰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤਨ ਵਿਚ, ਅਰਥਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਲੀ ਵਿਚ ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੁਆਹ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਕ ਖਸਮ, ਮਾਲਕ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਾਂਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਖਸਮ ਸਹੇੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਗਰੀਬ ਗੁਰਬੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਖਸਮੇ ਪਏ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਲਣ ਆਦਿ ਲਈ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਤੁਰ ਬਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨੋ ਵਿਸਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਹਬਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਤਾਂ ਕਾਮਾਦਿਕ, ਸੌ ਔਗੁਣ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਆ ਘੇਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨ ਚੇਤਨੀ ਮਨਿ ਆਪਣੈ ਸੁਚੇਤ ॥
ਛੁਟੇ ਤਿਲ ਬੁਆੜ ਜਿਉ ਸੁੰਵੇ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ ॥
ਖੇਤੈ ਅੰਦਰਿ ਛੁਟਿਆ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਉ ਨਾਹ ॥
ਫਲੀਅਹਿ ਫੁਲੀਅਹਿ ਬਪੁੜੇ ਭੀ ਤਨ ਵਿਚਿ ਸੁਆਹ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੩

ਨਿਖਸਮੀ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਵੈਰੀ ਘੇਰੀ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵਸ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਗ ਤੇ ਦੁਖ ਦਬਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ -

ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੫

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪੀ ਮਾਲਕ ਜਾਂ ਖਸਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਭੁੱਲ ਕੇ, ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ -

ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿਐ ਖਸਮੁ ਸਮਾਲਿਆ ॥
ਜਿਨਿ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਦੀਆ
ਇਨੀ ਨੇੜੀ ਜਗਤੁ ਨਿਹਾਲਿਆ ॥
ਖਸਮੁ ਛੋਡਿ ਦੂਜੈ ਲਗੇ ਭੁਬੇ ਸੇ ਵਣਜਾਰਿਆ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੈ ਬੋਹਿਥਾ ਵਿਰਲੈ ਕਿਨੈ ਵੀਚਾਰਿਆ ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੦

ਸਾਧ ਜਨਾ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਿਗੁਣੀਆਂ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣੀ ਮਾਇਆ, ਰਜੋ, ਤਮੋ, ਸਤੋ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿ ਕੇ ਸਦਾ ਵਿਯੋਗ ਦਾ ਦੁਖ ਭੋਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਜਮ-ਦੂਤਾਂ ਹੱਥੋਂ ਖੱਲ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੇ ਲੰਮੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਦੁਖ ਭੋਗਦੀਆਂ ਹਨ -

ਜਮਿ ਜਮਿ ਮਰੈ ਮਰੈ ਫਿਰਿ ਜੰਮੈ ॥

ਬਹੁਤ ਸਜਾਇ ਪਇਆ ਦੇਸਿ ਲੰਮੈ ॥

ਜਿਨਿ ਕੀਤਾ ਤਿਸੈ ਨ ਜਾਣੀ ਅੰਧਾ ਤਾ ਦੁਖੁ ਸਹੈ ਪਰਾਣੀਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੨੦

ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ, ਸੰਸਾਰਕ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਵਲੀਨ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ, ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਅਵੱਸ਼ ਫਲ ਭੋਗਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮਦੂਤਾਂ ਹੱਥੋਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁਖ ਸਹਿਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਮੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਓਥੇ ਸਾਕ-ਸਨਬੰਧੀ, ਧਨ-ਦੌਲਤ, ਮਾਣ-ਵਡਿਆਈ, ਵੱਡੇ ਰੁਤਬੇ, ਕੁਝ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ -

ਪਾਪ ਕਰੇਦੜ ਸਰਪਰ ਮੁਠੇ ॥ ਅਜਰਾਈਲਿ ਫੜੇ ਫੜਿ ਕੁਠੇ ॥

ਦੋਜਕਿ ਪਾਏ ਸਿਰਜਣਹਾਰੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੈ ਬਾਣੀਆ ॥ ੨ ॥

ਸੰਗਿ ਨ ਕੋਈ ਭਈਆ ਬੇਬਾ ॥

ਮਾਲੁ ਜੋਬਨੁ ਧਨੁ ਛੋਡਿ ਵਵੇਸਾ ॥

ਕਰਣ ਕਰੀਮ ਨ ਜਾਤੋ ਕਰਤਾ ਤਿਲ ਪੀੜੇ ਜਿਉ ਘਾਣੀਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੧੯-੨੦

ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣਾ ਸੇ ਦਿਸਨਿ ਨਿਤ ਖੜੀਆਹ ॥

ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲ ਹਰਿ ਕੰਠਿ ਤਿਨਾ ਜੜੀਆਹ ॥

ਨਾਨਕ ਬਾਛੈ ਧੂੜਿ ਤਿਨ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣੀ ਦਰਿ ਪੜੀਆਹ ॥

ਮੰਘਿਰਿ ਪ੍ਰਭ ਆਰਾਧਣਾ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੜੀਆਹ ॥ ੧੦ ॥

ਅਸਲ ਸੁਖ ਮਾਣਦੀਆਂ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਦਾ ਸਾਥ ਮਾਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਜ-ਮਈ, ਵਿਗਾਸ-ਮਈ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਸਦਾ ਅਨੰਦ-ਮਈ ਨੂਰ ਝਲਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਗੁਣਨਵਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਜ ਸਮਝੋ ਜਿਵੇਂ ਕੀਮਤੀ ਹੀਰੇ, ਜਵਾਹਰ ਤੇ ਲਾਲਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲ ਦੀ ਸੋਭਾ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹੋਣ (ਜਿਨੀ ਰਾਵਿਆ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣਾ ਸੇ ਦਿਸਨਿ ਨਿਤ ਖੜੀਆਹ ॥ ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲ ਹਰਿ ਕੰਠਿ ਤਿਨਾ ਜੜੀਆਹ ॥)

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਐਸੀਆਂ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਦੀ ਜਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਰ ਤੇ ਆਪਾ ਸਮਰਪਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ (ਨਾਨਕ ਬਾਛੈ ਧੂੜਿ ਤਿਨ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣੀ ਦਰਿ ਪੜੀਆਹ ॥) ਅੰਤਲੇ ਵਾਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੱਘਰ ਦੇ ਸੁਹਾਵਣੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦਾ ਗੇੜ ਮੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਮੰਘਿਰਿ ਪ੍ਰਭ ਆਰਾਧਣਾ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੜੀਆਹ ॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਵਾਸਾ ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਿਚ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚਾਲੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਖੜ੍ਹੀ

ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਓਹਲੇ ਕਰਕੇ ਹਉਮੈ ਦਾ -
ਮੈਂ, ਮੇਰੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਖੜਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ -

*ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ ॥*

ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਸਾਧੂ ਜਨ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਰੂਹਾਨੀ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਤੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਪਤਲਾ ਪਰਦਾ ਪਾਸੇ ਕਰ, ਇਸ ਪਰਦੇ ਨੇ ਨੇੜੇ ਵਸਦੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੇ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਦੂਰੀਆਂ ਖੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਪੜਦਾ ਹਟਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਜਾ -

*ਹਉ ਹਉ ਭੀਤਿ ਭਇਓ ਹੈ ਬੀਚੋ ਸੁਨਤ ਦੇਸਿ ਨਿਕਟਾਇਓ ॥
ਭਾਂਡੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਰਦੇ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੁਰਾਇਓ ॥ ਅੰਗ- ੬੨੪*

ਤਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਈਏ, ਗੁਰੂ, ਅਨੇਕ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਵਿਛੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਲਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਸੰਤ, ਸਾਧੂ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜਨਮ-ਜਨਮ ਦੇ ਵਿਛੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਐਸਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ -

*ਕੋਈ ਆਨਿ ਆਨਿ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਵੈ
ਹਉ ਤਿਸੁ ਵਿਟਹੁ ਬਲਿ ਬਲਿ ਘੁਮਿ ਗਈਆ ॥
ਅਨੇਕ ਜਨਮ ਕੇ ਵਿਛੁੜੇ ਜਨ ਮੇਲੇ
ਜਾ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਿ ਪਵਈਆ ॥ ੪ ॥*

ਅੰਗ - ੮੩੬

ਰਾਗੁ ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ਬਾਰਹਮਾਹਾ

*ਮੰਘਰ ਮਾਹੁ ਭਲਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਅੰਕਿ ਸਮਾਵਏ ॥
ਗੁਣਵੰਤੀ ਗੁਣ ਰਵੈ ਮੈ ਪਿਰੁ ਨਿਹਚਲੁ ਭਾਵਏ ॥
ਨਿਹਚਲੁ ਚਤੁਰੁ ਸੁਜਾਣੁ ਬਿਧਾਤਾ ਚੰਚਲੁ ਜਗਤੁ ਸਬਾਇਆ ॥
ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਗੁਣ ਅੰਕਿ ਸਮਾਣੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣੇ ਤਾ ਭਾਇਆ ॥
ਗੀਤ ਨਾਦ ਕਵਿਤ ਕਵੇ ਸੁਣਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਦੁਖੁ ਭਾਗੈ ॥
ਨਾਨਕ ਸਾ ਧਨ ਨਾਹ ਪਿਆਰੀ ਅਭ ਭਗਤੀ ਪਿਰ ਆਗੈ ॥*

ਅੰਗ - ੧੧੦੯

ਮੱਘਰ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਮਿੱਠੀ ਰੁੱਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਾ ਜੇਠ ਹਾੜ ਵਾਲੀ ਤਪਸ਼ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਪੋਹ ਮਾਘ ਵਾਲਾ ਕੱਕਰ ਤੇ ਪਾਲਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਲਈ ਇਹ ਬੜੀ ਹੀ ਚੰਗੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਰੁੱਤ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਭਲਾ, ਚੰਗਾ, ਸੁਹਾਵਣਾ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਮੰਘਰ ਮਾਹੁ ਭਲਾ) ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਇਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ (ਹਰਿ ਗੁਣ ਅੰਕਿ ਸਮਾਵਏ)। ਵਸਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਵਿਸਾਰੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਭੁਲਾਈ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਰਾਹੀਂ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗਾਇਨ ਰਾਹੀਂ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗਵਾਚੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਵਿਸਰੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਿਮਰਨ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਜਾਪ, ਰਸਨਾ ਰਾਹੀਂ, ਕੰਠ ਰਾਹੀਂ, ਹਿਰਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਉਠਦਿਆਂ, ਬੈਠਦਿਆਂ, ਚਲਦਿਆਂ, ਕੰਮ ਕਾਜ ਕਰਦਿਆਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ, ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੀ ਡੋਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜੋੜਨਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣੀ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ, ਗੁਣ-ਗਾਇਨ ਨਾਲ, ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਨਿਹਚਲੁ ਪਿਰ, ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ, ਪਿਆਰਾ ਲਗਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਣਵਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਸੂਝਵਾਨ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਕ-ਮਨ, ਇਕ ਚਿੱਤ, ਸੱਚੀ ਲਗਨ ਰਾਹੀਂ ਗੁਣ-ਗਾਇਨ ਰਾਹੀਂ, ਪਤੀ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। (ਗੁਣਵੰਤੀ ਗੁਣ ਰਵੈ ਮੈਂ ਪਿਰ ਨਿਹਚਲੁ ਭਾਵਏ) ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਝੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਜਗਤ, ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਨਬੰਧ, ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤੇ, ਵਰਤੋਂ ਵਿਹਾਰ ਕੂੜ-ਅਧਾਰਤ ਹਨ, ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ, ਚੰਚਲ ਹਨ, ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਹੀ ਚਤੁਰ, ਸਿਆਣਾ ਅਤੇ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ, ਸੱਚੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਾਲਾ ਹੈ। (ਨਿਹਚਲ ਚਤੁਰ ਸੁਜਾਣੁ ਬਿਧਾਤਾ ਚੰਚਲੁ ਜਗਤੁ ਸਬਾਇਆ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ, ਗੁਣ-ਗਾਇਨ, ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਟਿਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ ਵਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ, ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾਅ ਦੀ ਸੋਝੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾਅ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਸਭ ਕਿਰਿਆ ਚੰਗੀ ਲਗਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। (ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਗੁਣ ਅੰਕਿ ਸਮਾਣੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣੇ ਤਾ ਭਾਇਆ) ਮਨ ਦੀ ਐਸੀ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਗੀਤ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਅਨੰਦਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਗੀਤ ਨਾਦ ਕਵਿਤ ਕਵੇ ਸੁਣਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਦੁਖੁ ਭਾਗੈ) ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ ਰਜ਼ਾਅ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੀ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਉਸਨੂੰ ਜੀਵਨ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਨਾਨਕ ਸਾ ਧਨ ਨਾਹ ਪਿਆਰੀ ਅਭ ਭਗਤੀ ਪਿਰ ਆਗੈ ॥) ਜੋ ਮੱਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

*****

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ.....।

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹਨੇਰਾ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ -

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ
ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ॥
ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦਮਾ
ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ॥
ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ॥
ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ॥
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਰੋਈ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ॥

ਅੰਗ - 145

ਸਤਿਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ ਬੀਤਣ ਉਪਰੰਤ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਖਿਆਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਵਹਿਮ ਪ੍ਰਸਤੀ ਵੱਧ ਜਾਵੇਗੀ। ਰਾਜੇ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਛੱਡ ਦੇਣਗੇ। ਭਾਈਚਾਰਕ ਪਿਆਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਵਰਗ ਆਪ ਕਰੰਗ ਖਾ ਕੇ ਉਚੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੇਗਾ। ਲੋਕ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੀਸ ਕਰਕੇ ਮੰਦਾ ਚਿਤਵਣਗੇ, ਚੰਗੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।

ਸੋ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ, ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਰਾਜੇ ਜੋ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਪਾਲਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਹੀ ਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਇਸ ਧਰਮ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਕਸਾਈਆਂ ਤੇ ਬੁਚੜਾਂ ਦਾ ਅਧਰਮ ਅਪਣਾ ਲਿਆ। ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਪਤਨ ਹੋ ਗਈ ਤੇ 1200 ਈ. ਤੱਕ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਜਕੜਿਆ ਗਿਆ। ਅਲਾਉਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਵਰਗੇ ਰਾਜੇ ਆਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਖੱਲੜੀਆਂ ਉਤਾਰਨੀਆਂ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਏਥੇ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਉਪਰ ਜਜ਼ੀਏ ਲੱਗ ਗਏ। ਤੈਮੂਰ ਵਰਗੇ ਬੇਰਹਿਮ ਲੁਟੇਰੇ ਆਏ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਲੱਖ ਕੈਦੀ ਆਪਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਤਲ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਵਰਗੇ ਰਾਜੇ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਹੀ ਬੁਤ ਸ਼ਿਕੰਨ ਰਖਾ ਲਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਮੰਦਰ, ਦੇਹੁਰੇ ਢਾਹੁਣੇ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜੇ ਆਪਣੇ ਪਰਜਾ ਪਾਲਕ ਹੋਣ ਦਾ ਧਰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਪੂਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਸਾਈ ਬਣ ਗਏ। ਸਭ ਤੋਂ ਅਸਚਰਜ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਰੰਗਤ

ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਮ ਪੁੰਨ (ਸਵਾਬ) ਆਖਿਆ ਜਾਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਜੀਵਨ ਮਰਿਆਦਾ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਉਚੇ ਅਸੂਲ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਖਿਮਾ, ਧੀਰਜ, ਸ਼ੀਲ, ਸੌਚ, ਸੇਵਾ ਭਾਵ, ਪੁੰਨ-ਦਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਪਰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

.....ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ॥

ਅੰਗ - 145

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਕੂੜੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦੇ ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਭਾਲ ਕੀਤੀ। ਐਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿਤਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਇਸ ਭੂ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਹਰ ਪਾਸੇ ਅੰਧੇਰਾ ਹੀ ਅੰਧੇਰਾ ਛਾ ਗਿਆ। ਭਾਲਣ ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਜ਼ਰੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਸਰ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਗਤਿ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ? ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੂੜ ਬੋਲ-ਬੋਲ ਕੇ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਹੂ ਖਾ ਕੇ ਬੇਸੁਧ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ-

ਸੈਸਾਰੀ ਆਪਿ ਖੁਆਇਅਨੁ
ਜਿਨੀ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਬਿਖੁ ਖਾਇਆ॥
ਚਲਣ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਨੀ
ਕਾਮੁ ਕਰੋਧੁ ਵਿਸੁ ਵਧਾਇਆ॥

ਅੰਗ - 145

ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਪਾਪ, ਜ਼ੁਲਮ, ਐਸ਼ ਇਸ਼ਰਤ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ, ਨੇਕੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਰਾਜੇ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਛੁਰੀ ਲਈ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਬਕਰੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਕੋਹ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਰਵਾਣੇ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋ ਕਰਿੰਦੇ ਸਨ, ਕਰਮਚਾਰੀ ਸਨ, ਉਹ ਰਾਜੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀਆਂ ਨਹੁੰਦਰਾਂ ਸਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਪਾੜ-ਪਾੜ ਕੇ ਦੁਖੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਰੱਤ ਪੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰਜਾ ਦੀ ਅਣਖ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਰਾਜੇ ਸੀਹ ਮੁਕਦਮ ਕੁਤੇ॥
ਜਾਇ ਜਗਾਇਨਿ ਬੈਠੇ ਸੁਤੇ॥
ਚਾਕਰ ਨਹਦਾ ਪਾਇਨਿ ਘਾਉ॥

ਰਤੁ ਪਿਤੁ ਕੁਤਿਹੋ ਚਟਿ ਜਾਹੁ॥ ਅੰਗ - 1288

ਰਿਸ਼ਵਤ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਸੀ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ-

ਕਲਿ ਆਈ ਕੁੱਤੇ ਮੁਹੀ

ਖਾਜ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰ ਗੁਸਾਈ॥
 ਰਾਜੇ ਪਾਪ ਕਮਾਂਵਦੇ
 ਉਲਟੀ ਵਾੜ ਖੇਤ ਕਉ ਖਾਈ॥
 ਪਰਜਾ ਅੰਧੀ ਗਿਆਨ ਬਿਨ
 ਕੂੜ ਕੁਸੰਤ ਮੁਖਹੁ ਆਲਾਈ॥
 ਚਲੇ ਸਾਜ ਵਜਾਇੰਦੇ
 ਨੱਚਣ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤ ਬਿਧ ਭਾਈ॥
 ਸੇਵਕ ਬੈਠਨ ਘਰਾਂ ਵਿਚ
 ਗੁਰ ਉਠ ਘਰੀਂ ਤਿਨਾੜੇ ਜਾਈ॥
 ਕਾਜ਼ੀ ਹੋਏ ਰਿਸ਼ਵਤੀ
 ਵੱਢੀ ਲੈ ਕੇ ਹੱਕ ਗਵਾਈ॥
 ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੈ ਦਾਮ ਹਿਤ
 ਭਾਵੈ ਆਇ ਕਿਥਾਉਂ ਜਾਈ॥
 ਵਰਤਿਆ ਪਾਪ ਸਭਸੁ ਜਗ ਮਾਂਗੀ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 1/30

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਪਰਜਾ ਦਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਪਸਾਰਾ ਅਮਰ ਵੇਲ ਵਾਂਗੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਐਸੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦੇ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ ਦਸ਼ਾ, ਧਾਰਮਿਕ ਦਸ਼ਾ ਇਤਨੀ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਸੁਧਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਅਜਿਹੇ ਬਿਖੜੇ ਸਮੇਂ ਸੰਮਤ 1526, ਸੰਨ 1469 ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ਸਚਮੁੱਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤਿ ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਜਿਉਂ ਕਰ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਿਆ
 ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਅੰਧੇਰ ਪਲੇਆ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 1/27

ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਧੁੰਧ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਮਿਟਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੱਤਕ ਨਿਰਾਲੇ ਹਨ। ਸਰਪ ਨੇ ਛਾਇਆ ਕਰਨੀ, ਮੱਝੀਆਂ ਦਾ ਚਾਰੂ ਹੋਣਾ, ਖੇਤ ਖਾਣ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਫਸਲ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੋਣੀ, ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੱਸਣੀ ਇਸ ਵਿਚ ਬੜਾ ਭੇਦ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਖਰਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ 20 ਰੁਪਏ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦੀ ਨਜ਼ਰੀਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਸਾਧੂ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਿਜ ਦੇ ਹਿਤ ਤਿਆਗ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਵਿਰਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨੰਗਿਆਂ ਲਈ ਕਪੜਾ ਲਿਆਂਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਅਸੂਲ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੈ ਕਿ ਨਿੱਜ ਦੇ ਹਿਤ ਨਾਲੋਂ ਪਰਾਇਆਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਿਤਾ ਪਾਂਧੇ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਿਰਾਰਥਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਥਾਂ ਸੱਚ ਦੀ

ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੋ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਸਗੋਂ ਅਕਲ ਤੇਜ਼ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੋਰ ਤਿੱਖੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਜੀਵਨ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਐਸੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੂੰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਉਚਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਮੂਰਖਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ -

ਪੜਿਆ ਮੂਰਖੁ ਆਖੀਐ

ਜਿਸੁ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰਾ॥

ਅੰਗ - 140

ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸੱਚੇ ਲੇਖੇ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੱਸਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ, ਬਾਬਾ! ਅਜਿਹੇ ਲੇਖੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸਿੱਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖਿਆਂ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦਸਦਿਆਂ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਬਣਾ; ਸਾਰ ਮਤ, ਵਿਵੇਕ ਮਤ ਦਾ ਕਾਰਜ ਬਣਾ ਅਤੇ ਲਿਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾਈ (infinity), ਇਹ ਸੁਚੱਜੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਪੱਟੀ ਤੇ ਲਿਖ। ਇਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਉਮੈ ਦੇ ਨਾਸ ਹੋਣ ਨਾਲ ਝੂਠੀ ਕੰਧ ਟੁੱਟ ਕੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੋ ਬਾਬਾ! ਇਹ ਲੇਖੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸਿੱਖ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਿਆਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦੇ ਛੋੜ ਕੱਟੇ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਇਕੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ-

ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ

ਮਤਿ ਕਾਗਦੁ ਕਰਿ ਸਾਰੁ॥

ਭਾਉ ਕਲਮ ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਲੇਖਾਰੀ

ਗੁਰ ਪੁਛਿ ਲਿਖੁ ਬੀਚਾਰੁ॥

ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹ ਲਿਖੁ

ਲਿਖੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ॥

ਬਾਬਾ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੁ॥

ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ॥

ਅੰਗ - 16

ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਵੱਸਥ ਦੀ ਪਰਥ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵੈਦ ਜੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੈਦ ਜੀ! ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ। ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਅਤਿ ਭਿਆਨਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਿਆ ਜੀਵ, ਅਰਬਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਅਤੇ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੈਣ ਦੇ ਦੁੱਖ ਪਾ ਕੇ ਅਤਿ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵੈਦ ਜੀ! ਇਕੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪਾਂ ਰੰਗਾਂ, ਜਿਨਸਾਂ, ਜਾਤੀਆਂ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਹਉਮੈ ਦੇ ਰੋਗ ਨੇ ਉਸੇ ਇਕ ਨੂੰ

ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਿਮਾਣਾ ਤੇ ਨਿਤਾਣਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ -

**ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ॥
ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ॥**

ਅੰਗ - 466

ਇਹ ਸਾਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਅਨੇਕ ਵਿਰੋਧੀ ਕਲਪਨਾਵਾਂ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵਸਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਭਰਮ ਭੁਲਖੇ, ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਹ ਅਤਿ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪੰਜੇ ਕਲੇਸ਼ - ਅਵਿਦਿਆ, ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼, ਅਸਿਮਿਤਾ, ਰਾਗ, ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪੀੜਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ; ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ; ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਈਰਖਾ, ਬਖੀਲੀ, ਆਸਾ, ਅੰਦੇਸਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਿਆ ਜੀਵ ਹਾਏ-ਹਾਏ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੋ ਵੈਦ ਜੀ! ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮਨ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੈਦ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਜੀਵ ਆਪਣੀ ਵਿਕਲੋਤਰੀ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਬਾਹਰਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਸਬੰਧ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਸੀਮਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਦੇ ਦੁਰ ਭਾਵ ਉਪਜਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸੋਮਾ ਸੁਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੁਖ ਰੂਪ ਕਿਰਮਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ॥

ਅੰਗ - 135

ਜਦੋਂ ਵੈਦ ਜੀ ਨੇ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਿਥੇ ਆਪ ਨੇ ਰੋਗ ਉਪਜਣ ਦੇ ਮੂਲ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਵੀ ਦੱਸੋ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ, ਨਾਮ ਦਾਰੂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੱਤ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ। ਨਾਮ ਤੱਤ ਅਤੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆਂ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ

**ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ॥
ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਸੇਵਾ ਨ ਹੋਵਈ
ਤਾ ਮਨੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ॥**

ਅੰਗ - 560

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਭੇਖ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਧਾਗਾ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਂਧਾ ਜੀ! ਇਹ ਧਾਗਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਰੂ ਕੱਤ ਕੇ, ਸੂਤ ਬਣਾ ਕੇ ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਸ ਜੜ੍ਹ ਦਾ ਚੇਤਨ ਜੀਵ ਉਪਰ ਕੀ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਅੰਉ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੋਝ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦੱਬ ਰਹੇ ਹੋ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਦੇ ਵੀ ਭੇਖਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ, ਭੇਖ ਕੇਵਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਝਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਰਮ ਵਸ ਰਿਝਾਉਣ, ਭੁਲ ਭੁਲਖੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਡਤ ਜੀ! ਜੇ ਆਪ ਨੇ ਜਨੇਊ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਨਾਉਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੰਡਤ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਆਦਮੀ ਸਦਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਾਉਂਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਹੋਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਪਾਹ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਦਇਆ, ਸੂਤ ਕੱਤਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰਹਿਤ ਜੀਵਨ, ਜਤ ਦੇ ਪ੍ਰਮ ਉਚੇ ਅਸੂਲ ਦੀ ਗੰਢ ਅਤੇ ਸਤਿ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵੱਟ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਜਨੇਊ ਜੀਵ ਉਤੇ ਅਸਰ ਪਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਪਹਿਨਾਇਆ ਹੋਇਆ ਜਨੇਊ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਆਦਮੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸਸਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਨੇਊ ਬੇਅਰਥ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸਬੰਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੀਵ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹਦੇ ਕੋਈ ਜਨੇਊ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਥੇ ਹੀ ਪਹਿਨਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਥੋਂ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਇਥੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਸਕਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੋ ਇਹ ਇਕ ਨਿਰਾਰਥਕ ਕ੍ਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤੱਗ ਪਹਿਨਣਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

**ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ॥
ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ॥
ਨਾ ਏਹੁ ਤੁਟੈ ਨ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਏਹੁ ਜਲੈ ਨ ਜਾਇ॥
ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੇ ਪਾਇ॥
ਚਉਕੜਿ ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ ਬਹਿ ਚਉਕੈ ਪਾਇਆ॥
ਸਿਖਾ ਕੰਨਿ ਚੜਾਈਆ ਗੁਰੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਥਿਆ॥**

ਓਹੁ ਮੁਆ ਓਹੁ ਝੜਿ ਪਇਆ ਵੇਤਗਾ ਗਇਆ॥

ਅੰਗ - 471

ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਖਉਤੀ ਪੂਜਾ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੱਚ ਦੀ ਤਰਕ ਉਪਰ ਤੋਲਿਆ। ਜੇ ਆਪ ਨਿਮਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੂਜਾ, ਪਾਠ, ਨਿਮਾਜ਼ ਦੀ ਨਿਰਾਰਥਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਨ ਕੀਤਾ, “ਹੇ ਨਾਨਕ! ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਿਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ?” ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ! ਮੈਂ ਨਿਮਾਜ਼ ਕਿਸ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ? ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਿਮਾਜ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸੋ ਆਪ ਪੂਰਾ ਸਮਾਂ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹੇ। ਕਾਜ਼ੀ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਨਵੀਂ ਸੂਈ ਘੋੜੀ ਅਤੇ ਵਛੇਰੀ ਵਿਚ ਪਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਨਿਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਮੀਤ॥

ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤ॥

ਅੰਗ - 295

ਜਦੋਂ ਨਵਾਬ ਨੇ ਬੜੀ ਅਧੀਨਤਾ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਨ ਵਸ ਕਿਵੇਂ ਆਵੇ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਫੈਲਾਓ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦਸਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਨ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਕੜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਮਨ ਨਹੀਂ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪੰਖੀ ਬਿਰਖ ਸੁਹਾਵੜੇ ਉਡਹਿ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਜਾਹਿ॥

ਜੇਤਾ ਉਡਹਿ ਦੁਖ ਘਣੇ

ਨਿਤ ਦਾਝਹਿ ਤੈ ਬਿਲਲਾਹਿ॥

ਅੰਗ - 66

ਜਦੋਂ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ, ਰਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧੁਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਮਨ ਦੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਜੋ ਪੂਜਾ ਪਾਠ, ਨਿਮਾਜ਼, prayer ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਬੂਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਨਿਸ਼ਚੇ ਗਲਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣ ਕੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜੀਂ ਬੈਠੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਆਪ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੇ ਗਏ ਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਕਾਹਬਾ ਸ਼ਰੀਫ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੀਰਾਂ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਧਾਰਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਸੀ ਕਿ ਰੱਬ ਕਾਹਬਾ ਸ਼ਰੀਫ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੱਖਣ ਵਿਚ

ਵਸਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਐਸਾ ਕੌਤਕ ਵਰਤਾਇਆ ਕਿ ਜੀਵਨ ਮੁੱਲਾਂ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਖੁਦਾ ਦੇ ਘਰ ਵਲ ਪੈਰ ਕਰਕੇ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਹੈਂ। ਤਾਂ ਉਹ ਕ੍ਰੋਧ ਵਸ ਆ ਕੇ ਚਰਨ ਫੜ ਕੇ ਜਦੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਘੁੰਮਾਉਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿਧਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਕਾਹਬਾ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਆਪ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੋਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਪਰਬਤਾਂ ਵਿਚ ਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਲਈ ਕੱਟੇ ਗਏ ਚਿਲ੍ਹੇ ਇਕ ਮਾਇਆ ਦਾ ਖੇਲੂ ਦਰਸਾਅ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਮ ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਵਲ ਸਿਖਾਇਆ। ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਤਾਲ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਉਥੇ ਹੀ ਜਵਾਹਰਾਤ ਬਣਾ ਦਿਤੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਉਥੇ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਪਾਣੀ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਇਹ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਪੱਥਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਜਵਾਹਰਾਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਇਹ ਪਿਆਸ ਮਿਟਾਉਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪੱਥਰ ਤੁਹਾਡੀ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਬੁਝਾਉਣਗੇ, ਚਾਹੇ ਅਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਦੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ; ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅਮੁੱਲ ਦਾਤ ਹੈ। ਤਾਂ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਹੇ ਨਾਨਕ! ਦੇਖ ਅਸਾਡੇ ਸਾਧਨ, ਅਸਾਡੇ ਹੱਠ ਯੋਗ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਫੁਰਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਾਰੀ ਝੀਲ ਹੀ ਜਵਾਹਰਾਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਈ।” ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਝੀਲ ਵਲ ਗੋਰਖ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਮਾਇਆ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਗਈ ਅਤੇ ਹਾਰ ਗਿਆ।

ਸਿੱਧੀਂ ਮਨੇ ਬਿਚਾਰਿਆ

ਕਿਵੇਂ ਦਰਸਨ ਏਹ ਲੇਵੇ ਬਾਲਾ।

ਐਸਾ ਜੋਗੀ ਕਲੀ ਮਹਿ

ਹਮਰਾ ਪੰਥ ਕਰੇ ਉਜਿਆਲਾ।

ਖੱਪਰ ਦਿਤਾ ਨਾਥ ਜੀ

ਪਾਣੀ ਭਰ ਲੈਵਣ ਉਠ ਚਾਲਾ।

ਬਾਬਾ ਆਯਾ ਪਾਣੀਐ

ਡਿਠੇ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲਾ।

ਸਤਿਗੁਰ ਅਗਮ ਅਗਾਧ ਪੁਰਖ

ਕਿਹੜਾ ਝੱਲੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਝਾਲਾ।

ਫਿਰ ਆਯਾ ਗੁਰ ਨਾਥ ਜੀ

ਪਾਣੀ ਠਉੜ ਨਹੀ ਉਸ ਤਾਲਾ।

ਸ਼ਬਦ ਜਿਤੀ ਸਿਧ ਮੰਡਲੀ

ਕੀਤੋਸੁ ਆਪਣਾ ਪੰਥ ਨਿਰਾਲਾ।

ਕਲਿਜੁਗ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸੁਖਾਲਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ - 1/31

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਥ ਜੀ! ਇਹ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਇਕ ਮਾਇਕ ਖੇਲੂ ਹੈ। ਜੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੋਹ, ਪ੍ਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਮ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ।

ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਸਭੁ ਮੋਹੁ ਹੈ
ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ॥ ਅੰਗ - 593

ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਜੋਗ ਕਿਸ ਕੰਮ, ਜੇ ਇਸ ਨੇ ਜੀਵ ਦੀ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਨੂੰ ਹੀ ਨਾ ਮਿਟਾਇਆ? ਨਾਥ ਜੀ! ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ -

ਨਵਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ
ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ॥ ਅੰਗ - 749

ਐਸਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ, ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਲਕਸ਼ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਜੀ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹਰ ਵਰਗ ਵਿਚ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮੱਠਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ, ਪੀਰਾਂ, ਫਕੀਰਾਂ, ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ, ਜੋਗੀਆਂ, ਪੰਡਤਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਸਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੋ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮ ਤੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਲ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਇਸੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਸਕਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਮਰੱਥ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਮਨਮੁਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਹਨੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਡੁੱਬ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧੁ ਪਿਆਰੁ॥
ਬਾਬੁ ਗੁਰੂ ਡੁਬਾ ਸੰਸਾਰੁ॥ ਅੰਗ - 138

ਇਕ ਵੱਡਾ ਭੁਲੇਖਾ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਕੇਵਲ ਸੱਤ ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਸੱਤ ਪਾਤਾਲ ਹਨ। ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਗੰਮਤਾ ਵਿਚ, ਅਲਪਗਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੰਤ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਅਨੰਤਤਾ ਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਭਰਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਗਏ ਤੇ ਪੀਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਲੱਖਾਂ ਪਾਤਾਲ, ਲੱਖਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪੁੱਛੈ ਪੀਰ ਤਕਰਾਰ ਕਰ
ਏਹ ਫਕੀਰ ਵਡਾ ਆਤਾਈ।
ਏਥੇ ਵਿਚ ਬਗਦਾਦ ਦੇ
ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਲਾਈ।
ਪਾਤਾਲਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਲਖ
ਓੜਕ ਭਾਲੀ ਖਬਰ ਸੁਣਾਈ।
ਫੇਰ ਦੁਰ੍ਹਾਇਣ ਦਸਤਗੀਰ
ਅਸੀਂ ਭਿ ਵੇਖਾਂ ਜੋ ਤੁਹਿ ਪਾਈ।

ਨਾਲ ਲੀਤਾ ਬੇਟਾ ਪੀਰ ਦਾ
ਅੱਖੀਂ ਮੀਟ ਗਇ ਹਵਾਈ।
ਲੱਖ ਅਕਾਸ਼ ਪਾਤਾਲ ਲੱਖ
ਅੱਖ ਫਰਕ ਵਿਚ ਸਭ ਦਿਖਲਾਈ।
ਭਰ ਕਚਕੋਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ
ਧੁਰੋਂ ਪਤਾਲੋਂ ਲਈ ਕੜਾਹੀ।
ਜਾਹਰ ਕਲਾ ਨ ਛਪੈ ਛਪਾਈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ 1/36

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹਨੇਰਾ, ਵਹਿਮ, ਨਿਰਾਰਥਕ ਰਸਮਾਂ, ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਹੀ ਰਾਹ ਨਾਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਭੈ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦ੍ਰੈਤ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਸ਼ ਤੇ ਅਦ੍ਰੈਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਕੋ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਖੇਲਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ -

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ॥
ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥
ਦਾਤਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਤੂੰ ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ
ਪਸਾਉ॥
ਤੂੰ ਜਾਣੋਈ ਸਭਸੈ ਦੇ ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦੁ ਕਵਾਉ॥
ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥ ਅੰਗ - 463

ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ ਆਪੇ ਰਾਵਣਹਾਰੁ॥
ਆਪੇ ਹੋਵੈ ਚੋਲੜਾ ਆਪੇ ਸੇਜ ਭਤਾਰੁ॥
ਰੰਗਿ ਰਤਾ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ॥
ਆਪੇ ਮਾਛੀ ਮਛਲੀ ਆਪੇ ਪਾਣੀ ਜਾਲੁ॥
ਆਪੇ ਜਾਲ ਮਣਕੜਾ ਆਪੇ ਅੰਦਰਿ ਲਾਲੁ॥
ਆਪੇ ਬਹੁਬਿਧਿ ਰੰਗੁਲਾ ਸਖੀਏ ਮੇਰਾ ਲਾਲੁ॥
ਨਿਤ ਰਵੈ ਸੋਹਾਗਣੀ ਦੇਖੁ ਹਮਾਰਾ ਹਾਲੁ॥
ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਨਕੁ ਬੇਨਤੀ ਤੂ ਸਰਵਰੁ ਤੂ ਹੰਸੁ॥
ਕਉਲੁ ਤੂ ਹੈ ਕਵੀਆ ਤੂ ਹੈ ਆਪੇ ਵੇਖਿ
ਵਿਗਾਸੁ॥ ਅੰਗ - 23

ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ ਉਪਰਿ ਲੇਖੁ ਭਿ ਤੂੰ॥
ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੂ॥
ਅੰਗ - 1291

ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਇਆ -

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ
ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥ ਅੰਗ - 846

*****

ਸੰਤ ਬਚਨ

(ਭਾਗ ਦੂਜਾ)

(ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ - ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਤਾ ਸਾਹਿਬ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਅੱਜ 16 ਮਈ 1962 ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ, ਕੱਲ੍ਹ 15 ਮਈ ਦੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸੁਣੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਅੱਜ ਸੰਗਤ ਹੋਰ ਵੀ ਹੁਮ-ਹੁਮਾ ਕੇ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸ੍ਰੀ 108 ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚੀਂ ਹੋ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੋ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਸਭ ਨੇ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਈ, ਉਪਰੰਤ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕੁਰਸੀ ਉਪਰ ਸ਼ੋਭਤ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹੋ? ਤਾਂ ਦਾਸ (ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਭਵਸਾਗਰ ਕਿਵੇਂ ਤਰਿਆ ਜਾਵੇ? ਕੱਲ੍ਹ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਅਸਲੀ ਸਵਾਲ ਅਜੇ ਵੀ ਉਤਰ-ਯੋਗ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਭਵਸਾਗਰ ਨੂੰ ਤਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਸਾਧਨ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਭਰ ਕੇ ਤੱਕਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਐਉਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਅਸਾਡੀ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਉਚਤਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾ ਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕਰਨਗੇ ਜੋ ਬਚਨ ਅਸਾਡੀ ਅਲਪ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਫੁਰਮਾਉਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ-

ਸੰਤਹੁ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ॥

ਜੇ ਕੋ ਬਚਨੁ ਕਮਾਵੈ ਸੰਤਨ ਕਾ

ਸੋ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਤਰੀਐ॥

ਅੰਗ - 747

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਹੱਤਤਾ ਨਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨਹਾਰੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਹ ਜਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜਮਾਂ ਨਾਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ। ਐਸਾ ਸਿਆਣੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਮਲੋਕ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਿਖੜਾ ਹੈ; ਕਿਤੇ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਘੁੱਪ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਤਪਦੀ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਦੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਅਤਿ ਤ੍ਰਿਖਾ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ

ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਤਲਵਾਰ ਵਰਗੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਪੁਰਸਲਾਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਦੀ ਬਿਹਬਲਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦਾ ਵਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਯਾਨਿ ਕਿ ਇਸ ਜਮ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਿਖਮ ਘਾਟੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਜੀਵ ਰੋਂਦਾ ਕੁਰਲਾਂਦਾ ਹੈ -

ਬਾਰਿ ਵਿਡਾਨੜੈ ਹੁੰਮਸ ਹੁੰਮਸ ਕੂਕਾ ਪਈਆ ਰਾਹੀ॥

ਅੰਗ - 520

ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੀਵ ਤਰਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਮਲੋਕ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤੂ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪੁੰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਪਿਆ ਤੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਬਿਖੜੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਇਹ ਜੀਵ, ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਲੰਬੇ ਪੈਂਡੇ ਤੇ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਪੁੰਨ ਦਾ ਫਲ ਮੁੱਕ ਗਿਆ, ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਹੋਰ ਪੁੰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ -

ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗਨੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਸਾ॥

ਅੰਗ - 264

ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਟੋਲ ਟੈਕਸ ਦਿੰਦਿਆਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਰਮ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡ ਜੋ ਦੀਸਹਿ

ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਲੁਟੈ॥

ਨਿਰਬਾਣ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਵਹੁ ਕਰਤੇ ਕਾ

ਨਿਮਖ ਸਿਮਰਤ ਜਿਤੁ ਫੁਟੈ॥

ਸੰਤਹੁ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ॥

ਜੇ ਕੋ ਬਚਨੁ ਕਮਾਵੈ ਸੰਤਨ ਕਾ

ਸੋ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਤਰੀਐ॥

ਅੰਗ - 747

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥ ਮੰਦ ਕਰਮੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਚਲੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਨਾਲ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਸੂਖਸ਼ਮ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਫੁਰਮਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

**ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ
ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਪੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ॥
ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ
ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਪੂਰਿ ਗਵਾਈ॥ ਅੰਗ-1263**

ਹੁਣ ਕਲਜੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਮੰਦੀ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਨੁਾਵਣ ਹੁਣ ਜੀਵ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲਾਹੁੰਦਾ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮੈਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਤੀਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕੰਢੇ ਉਪਰ ਵਸਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਸੀਵਰੇਜ ਨਾਲਿਆਂ ਦਾ ਗੰਦ-ਮੰਦ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਜਲ ਵਿਚ ਰਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ 68 ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਛੱਡੋ, ਕਰੋੜ ਤੀਰਥ ਵੀ ਜੇ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੈਲ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ-

**ਕੋਟਿ ਤੀਰਥ ਮਜਨ ਇਸਨਾਨਾ
ਇਸੁ ਕਲਿ ਮਹਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਜੋ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ
ਸੋ ਨਿਰਮਲੁ ਕਰਿ ਲੀਜੈ॥ ਅੰਗ - 747**

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਧਨ ਵੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਫਲ ਦੇਣ ਤੇ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਵੇਦਾਂ, ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਰਗ ਉਪਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਚੱਲਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸਮਾਂ ਲੰਘਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕਲਜੁੱਗੀ ਮੰਦ ਬੁੱਧੀ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਰਲਾ ਕੇ ਐਨਾ ਉਲਝਾਅ ਦਿਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਜੀਵ ਨਿਰਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਮ ਕਰਾਂ, ਕੀ ਨਾ ਕਰਾਂ। ਇਹ ਸਮੁੱਚਾ ਉਪਦੇਸ਼, ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਇਸ ਭਵਸਾਗਰ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਧੋਅ ਵਲ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਜੀਵ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਸੁਖਾਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ -

**ਸੰਤਹੁ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ॥
ਜੇ ਕੋ ਬਚਨੁ ਕਮਾਵੈ ਸੰਤਨ ਕਾ
ਸੋ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਤਰੀਐ॥ ਅੰਗ - 747**

ਇਹ ਜੋ ਭਵਸਾਗਰ ਹੈ ਇਹ ਅ-ਤਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਬਿਖੜਾ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਅਥਾਹ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਗਰ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮੱਗਰਮੱਛ, ਸ਼ਾਰਕ ਮੱਛੀਆਂ, ਵੇਲ ਮੱਛੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਛ-ਕੱਛ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਤੰਦੂਏ ਇਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭੰਵਰ ਇਸ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਜਹਾਜ਼ ਵੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ

ਬੁਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੱਪ ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਅ-ਤਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਵੀ ਇਸ ਅਥਾਹ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਤੈਰ ਕੇ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਸਦੇ ਪਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਲਾਹ ਪੂਰਨ ਅਨੁਭਵੀ ਹੋਣ, ਮੌਸਮ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਆਤਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਗਿਆਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਵੱਡੇ ਭੰਵਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਾ ਕੇ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦੇ ਹੋਣ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਲੰਘਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਹਾਜ਼ ਅਤੇ ਮਲਾਹਾਂ ਦੀ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਨਿਰਬਲ ਜੀਵ, ਚੱਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮ ਬੀਤਰਾਗ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਪੰਚ ਪ੍ਰਵਾਣ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਸਤਿਸੰਗਤ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ, ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ -

**ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ॥
ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ
ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ॥**

ਅੰਗ - 72

ਪਰ ਇਹ ਪੂਰਨ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕੁ-ਤਰਕਾਂ, ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀਆਂ, ਅੰਧ ਵਿਚਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਮੰਦ ਕਰਮੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

**ਪੂਰਥ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਥ ਪ੍ਰਗਟੇ
ਭੇਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ॥ ਅੰਗ - 204**

ਜਾਂ

**ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਲਭੈ
ਬਿਨੁ ਸੰਗਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ਜੀਉ॥ ਅੰਗ - 95**

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਣ ਕਰਨੇ, ਫੇਰ ਪੂਰੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਮੰਨਣ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਇਕ-ਇਕ ਬਚਨ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕਰਨਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੋ ਭਾਵ ਹਰ ਵਕਤ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਉਠਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ

ਆਸਾ ਹੈ, ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੈ। ਆਸਾ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਕਟ ਦਾ ਹੈ। ਧਨ ਦੀ ਆਸਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਦੇਸਾਂ-ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਇਜ਼-ਨਜਾਇਜ਼ ਪਾਪ ਪੁੰਨ, ਛਲ, ਧੋਖੇ, ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਾਰਖੂ ਨਜ਼ਰ ਦਾ ਭੈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਲਗਨ ਹਰ ਵਕਤ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਲਹਿਰ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਉਠਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦੀ, ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦੀ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੁੱਤਰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਧਰਮ-ਅਧਰਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੜ੍ਹੀਆਂ-ਮਸਾਣੀਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕਰਨਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਲੱਖ ਜਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ।

ਤੀਸਰੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਲੋਕ ਲਾਜ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਦਾਨੀ ਤਾਂ ਹਾਤਮਤਾਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਦਾਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਰਣ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਖਰਚ ਕਰਜ਼ੇ ਲੈ ਕੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵੇਚਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਰਕੇ ਪਰ ਧਨ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਤਕ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਿਸਦੀ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਪਮਾ ਕਰਦੇ ਹੋਣ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ, ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਅਤਿ ਦੁਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਚਿੱਤ ਕਦੇ ਵੀ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ, ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਇਕ ਖਿਨ ਧੀਰਜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ -

ਇਸ ਉਪਰ ਇਕ ਸਾਖੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਦੋਂ ਲੰਕਾ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ, ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਯੁੱਧ ਜਿਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੀਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਵਣ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੀਤਾ ਜੀ ਪ੍ਰਮ ਪਵਿੱਤਰ ਹਨ, ਇਹ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਸਤੀ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਔਗੁਣ, ਕੋਈ ਵੀ ਫੁਰਨਾ, ਕੋਈ ਵੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੈਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਜਦੋਂ ਹਨੂਮਾਨ ਜੀ, ਸੀਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਰਾਵਣ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ

ਜੀ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ ਦੇ ਕੇ ਖਬਰ ਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ -

“ਔਹ ਹਨੂਮਾਨ! ਕਹਿਓ ਰਘੁਬੀਰ! ਕੁਛ ਸੁਧ ਹੈ ਸੀਅ ਕੀ ਛਿੱਤ ਮਾਹਿ?”

“ਹੈ ਪ੍ਰਭ, ਲੋਕ ਕਲੋਕ ਬਿਨਾ ਬਸਹਿ ਤਰ ਰਾਵਣ ਬਾਗ ਕੇ ਮਾਹੀ।”

“ਜੀਵਤ ਹੈ?”

“ਕਹਿਬੇ ਹੀ ਕੇ ਨਾਥ।”

“ਸੋ ਮਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਗਈ ਹਮਰੇ ਬਿਛਰਾਹੀ।”

“ਪ੍ਰਾਨ ਬਸੈ ਪਗ ਪੰਕਜ ਮਹਿ, ਜਮ ਆਵਤ ਹੈ ਪਰ ਪਾਵਤ ਨਾਹੀ।”

ਸੋ ਐਸੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਸੀਤਾ ਜੀ ਰਾਵਣ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿਣ ਪਿਛੋਂ ਪਤੀਵਰਤਾ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਪੱਕ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਗਨ ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਾ ਲਈ ਗਈ। ਸੀਤਾ ਜੀ ਭਾਂਬੜ ਬਲਦੀ ਅੱਗ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਐਉਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਅੱਗ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀਵਰਤਾ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅੱਗੇ ਅਗਨ ਨੇ ਵੀ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਾੜਨ ਸੁਭਾਅ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਆਪ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਥੋਂ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸ਼ੰਕਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਗਿਆ; ਉਹ ਕੋਈ ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕੇਵਲ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਮੰਗਦੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਮਰਿਆਦਾ ਪਰਸ਼ੋਤਮ ‘ਰਾਜਾ ਰਾਮ’ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਮਦੁਰ ਦੇਸ਼ (ਪੰਜਾਬ) ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਰਿਸ਼ੀ ਬਾਲਮੀਕ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਛੱਡ ਆਏ। ਲੋਕ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਦ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਲਛਮਣ ਸਮੇਤ ਇਕ ਐਸੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਹਲ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਵਸਤਰ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਹੈਰਾਨੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਤੇ ਲਛਮਣ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਲਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਐ ਕਿਸਾਨ! ਦੇਖ, ਗਰਮੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਟੋਪ ਕਿਉਂ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਤਾਰਾਂ ਦੀ ਜੈਕਟ ਕਿਉਂ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਦੇ ਵੱਡੇ ਬੂਟ ਕਿਉਂ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਲਦਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਉਪਰ ਵੀ ਚਮੜਾ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਝੁੱਲ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ? ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੇਰੇ ਅਤਿੱਥੀ ਸੱਜਣੇ! ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਬਿੱਛੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਡੰਗ ਝੱਲਣਾ ਆਦਮੀ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਡੰਗ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ

ਅਸੀਂ ਇਹ ਉਪਾਅ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੂਸਰਾ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਿੱਖੀ ਚੁੰਝ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਵਰਗੀ ਚੁੰਝ ਹੈ; ਜਿਸ ਉਪਰ ਝਪਟਾ ਮਾਰੇ, ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਤਾਰਾਂ ਦੇ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਹਨ।” ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐ ਕਿਸਾਨ! ਦੇਖ, ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਭੂਮੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਪਜਾਊ ਹੈ, ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਦਾਣਾ ਬੀਜਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੈਂਕੜੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਮੋੜਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਥਾਂ ਬੇਅੰਤ ਹਨ ਜਿਥੇ ਐਸੇ ਜਾਨਵਰ, ਸ਼ੇਰ, ਚੀਤਾ ਆਦਿ ਦਾ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਹਾਥੀ ਵਿਚ ਵੜ ਕੇ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਮੀਨ ਉਪਜਾਊ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਨਾਲ ਬੇਅੰਤ ਫਸਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਗਊਆਂ ਐਤਨਾ ਦੁੱਧ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਇਹ ਬਿਖਮ ਥਾਂ ਛੱਡ ਕੇ, ਸੁਵਿਧਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਚੁਣ ਲੈ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਤੇਰੇ ਹੋਰ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਕੁਝ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਹੇ ਅਤਿਥੀਓ! ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿੱਡੀ ਗਲਤ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸੂਝਵਾਨ ਬੰਦਾ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮਾਤਰ ਭੂਮੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿੰਦਨੀ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਸੀਤਾ ਜੀ ਵਰਗੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਬੇਸਹਾਰਾ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਛੱਡ ਆਏ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ - ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਤੇ ਲਛਮਣ ਜੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਉਪਰ ਦੂਸ਼ਣ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਔਗੁਣ ਅਰੋਪਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਮਤਿ ਨੂੰ ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਜਾਣਦੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦੇਖੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਰਾਹੀਆ, ਭੂਤਨਾ, ਬੇਤਾਲਾ ਆਦਿ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ; ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਦਮੁਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲੋਕ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਬੇ-ਮਤਲਬੇ ਖਰਚ ਕਰਨੇ ਨਿਰਾਰਥਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਲੋਕ ਵਾਸ਼ਨਾ ਭੀ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀ ਚਲੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਮ-ਧਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਉਪਰ ਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ

ਮਹਾਂਗਿਸ਼ੀ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਆਤਮ ਕਥਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਸਰੋਤੇ ਜਨ ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਕਥਾ ਸੁਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸ਼੍ਰਾਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਤਾਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਹੱਸ ਪਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਅਲੌਕਿਕ ਹਾਸੇ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਉਤਸੁਕਤਾ ਹੋਈ ਕਿ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਵੇ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਐਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਹੱਸੇ? ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਦੇ ਹੱਸਣ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਣ ਹੈ? ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਾ ਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਕੀੜੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸਿਆ ਹਾਂ। ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਮਾਇਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਦੇਖੋ! ਇਸ ਕੀੜੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਲੱਤਾਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ; ਇਹ ਕੰਧ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦੇ ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪੁਰਾਣੇ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਕਾਰਨ ਐਨੀ ਗਹਿਰੀ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਲੱਖਾਂ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਯੱਗ ਮਰਿਆਦਾ ਪੂਰਵਕ, ਨਿਰਵਿਘਨ ਕਰਕੇ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ। ਸਰੋਤਾ ਜਨੋ! ਇਸ ਜੂਨੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ 14 ਵਾਰੀ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਗਿਰਦਾ ਹਾਂ, 84 ਲੱਖ ਜੂਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਕੱਟਦਾ ਹਾਂ; ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਿਹਚਲ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਤਮ ਸ਼ਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ -

ਆਤਮਾ ਪਰਾਤਮਾ ਏਕੋ ਕਰੈ॥

ਅੰਤਰ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਅੰਤਰਿ ਮਰੈ॥ ਅੰਗ - 661

ਪ੍ਰਮ ਪਦਵੀ, ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ। ਇਹ ਮੂਰਖ ਜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਜਾਣਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਮੰਦ ਫੁਰਨੇ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਸਦੀ ਅਲਪ ਬੁੱਧੀ ਤੱਕ ਕੇ ਹੱਸਿਆਂ ਹਾਂ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੋਂ ਭੁੱਲਿਆ ਸਵਰਗਾਂ ਦੀ ਲੋਚਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਗੇੜੇ ਕੱਟਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਜੋ ਬੀਜਦੇ ਸਭ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕੈ ਜਾਈ॥

ਅੰਗ - 1414

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਨਸ਼ਠਾਨ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਖਤਰਨਾਕ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਧੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਮਾਰੂ ਅਸਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਕ ਤਾਂਤਰਿਕ ਵਿਦਿਆ ਰਾਹੀਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਕਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਬੀਰ, ਭੂਤ, ਪ੍ਰੇਤ, ਪਿਸਾਚ, ਭੈਰਵੀ ਜੱਖਣੀ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਭਿਆਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੱਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਵਰਤ ਕੇ,

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਬਦ-ਅਮਨੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਆਪਣੀ ਮਾਨਤਾ, ਪ੍ਰਭਤਾ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਸ਼ਤਰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣਾ, ਆਪਣੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰੋਣਾ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸੁਣਾ-ਸੁਣਾ ਕੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਦੀ ਆਸਾ ਰੱਖਣੀ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਉਹ ਸਫਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਜੁਟ ਜਾਈਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਈਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੌਣ ਹਾਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਂ ਚੋਰਾਂ, ਪੰਜਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਐਸੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੂਰਖ ਆਖਦੇ ਹਨ -

ਪੜਿਆ ਮੂਰਖੁ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰਾ॥
ਅੰਗ - 140

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨਾ ਗੁਣਨਾ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਇਕ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਰਤੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮਾਣ ਪਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੱਚ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪੜਣਾ ਗੁੜਣਾ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਕਾਰ ਹੈ
ਅੰਦਰਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਵਿਕਾਰੁ॥
ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਸਭਿ ਪੜਿ ਥਕੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਰੁ॥
ਸੋ ਪੜਿਆ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਬੀਨਾ
ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ॥
ਅੰਦਰੁ ਖੋਜੈ ਤਤੁ ਲਹੈ ਪਾਏ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ॥
ਅੰਗ - 650

ਜੇ ਇਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰਲਾ ਭਰਮ ਨਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ, ਨਾ ਅੰਦਰੋਂ ਕਪਟ ਦੂਰ ਹੋਇਆ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਹਾਸਲ ਨਾ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਸੱਪ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਮਣੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਮਣੀ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਕੀੜੇ ਮਕੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਉਦਰ ਭਰਨ ਲਈ ਕਪਟ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਮੁੰਨੀ ਥਕੇ
ਦੇਸੰਤਰ ਭਵਿ ਥਕੇ ਭੋਖਧਾਰੀ॥
ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਨਾਉ ਕਦੇ ਨ ਪਾਇਨਿ
ਦੁਖੁ ਲਾਗਾ ਅਤਿ ਭਾਰੀ॥
ਮੂਰਖ ਅੰਧੇ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਸੇਵਹਿ
ਮਾਇਆ ਕੇ ਬਿਉਹਾਰੀ॥

ਅੰਦਰਿ ਕਪਟੁ ਉਦਰੁ ਭਰਣ ਕੈ ਤਾਈ
ਪਾਠ ਪੜਹਿ ਗਾਵਾਰੀ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਸੋ ਸੁਖੁ ਪਾਏ
ਜਿਨ ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਮਾਰੀ॥
ਨਾਨਕ ਪੜਣਾ ਗੁਣਣਾ ਇਕੁ ਨਾਉ ਹੈ
ਬੂਝੈ ਕੋ ਬੀਚਾਰੀ॥ ਅੰਗ - 1246

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਕਰਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੂਝ ਦੇਣ ਤੇ ਅਸਮਰਥ ਹੈ। ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਜੀਵ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਘੇਰੀਂ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਵਾਦੂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਣ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਆਦਮੀ ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਸਾਲੇ ਪਾ-ਪਾ ਕੇ, ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਮਾਸ ਖਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਵਾਦ ਵਾਸ਼ਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਉਹ ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਖਾਸ ਹਿੱਸੇ ਕੱਟ-ਕੱਟ ਕੇ ਖਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਖਾਣ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਦੱਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬੇਅੰਤ ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਪੰਛੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮਰਵਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਭਾਂ ਰਿੰਨੂ ਕੇ ਖਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਉਪਰੰਤ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਉਲਟੀਆਂ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਖਾਂਦਾ ਸੀ, ਕਈ-ਕਈ ਵਾਰੀ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤਿਆਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਣ ਦੀ ਖਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਤੋਗੁਣੀ ਭੋਜਨ ਜੋ ਵਿਟਾਮਿਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ, ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਤੋਗੁਣੀ ਭੋਜਨ, ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਰਕਤ ਦਾ ਦਬਾਓ ਸਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਖਾਣ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ -

ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿਦਾ
ਦਇਆ ਖਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤ॥ ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ਪਾ: ੧੦
ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪੇਟੁ ਭਰਿਓ ਪਸੂਆ ਜਿਉ ਸੋਇਓ
ਮਨੁਖੁ ਜਨਮੁ ਹੈ ਹਾਰਿਓ॥ ਅੰਗ - 1105
ਅਤੇ ਅਧਿਕ ਸੁਆਦੂ ਖਾਣਿਆਂ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ ਰਸ ਭੋਗ॥
ਤਾਂ ਤਨਿ ਉਠਿ ਖਲੋਏ ਰੋਗ॥ ਅੰਗ - 1256
ਅਧਿਕ ਸੁਆਦ ਰੋਗ ਅਧਿਕਾਈ
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਹਜੁ ਨ ਪਾਇਆ॥ ਅੰਗ - 1255
ਬਹੁ ਸਾਦਹੁ ਦੁਖੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ॥

ਭੋਗਰੁ ਰੋਗ ਸ ਅੰਤਿ ਵਿਗੋਵੈ॥ ਅੰਗ - 1034
 ਮੈਲਾ ਅਹਾਰ ਖਾ ਕੇ ਮਨ ਮੈਲ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ
 ਹੈ -

**ਮਨੁ ਮੈਲਾ ਹੈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ॥
 ਮੈਲਾ ਚਉਕਾ ਮੈਲੈ ਥਾਇ॥
 ਮੈਲਾ ਖਾਇ ਫਿਰਿ ਮੈਲੁ ਵਧਾਏ
 ਮਨਮੁਖ ਮੈਲੁ ਦੁਖੁ ਪਾਵਣਿਆ॥ ਅੰਗ - 121**

ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਿਧਾਂ ਨਾਲ
 ਖਾਣ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਮਤ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ
 ਹਨ -

**ਖੰਡਿਤ ਨਿਦ੍ਰਾ ਅਲਪ ਅਹਾਰੰ ਨਾਨਕ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰੋ॥
 ਅੰਗ - 939**

ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹਨ -

**ਓਨੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋੜੇ ਬੰਧਨਾ
 ਅੰਨੁ ਪਾਣੀ ਥੋੜਾ ਖਾਇਆ॥ ਅੰਗ - 467**

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਤੋਂ ਬਾਦ
 ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਜੀ ਦੇ ਨਿਮੰਤਰਣ ਤੇ ਲੰਗਰ ਛਕਣ
 ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਾਣਿਆਂ
 ਦੇ ਨਾਉਂ ਲੈ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਕੀ
 ਖਾਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ
 ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਅਸਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਉਪਰ
 ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਮੋ ਗੁਣੀ ਭੋਜਨ
 ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਅੰਧਕਾਰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ
 ਅੰਸ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਰਜੇ ਗੁਣੀ ਖਾਣਾ ਆਦਮੀ ਦੀ ਬਿਰਤੀ
 ਨੂੰ ਚੰਚਲਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਮਨ
 ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਸਤੋ ਗੁਣੀ ਭੋਜਨ, ਉਹ ਵੀ ਜੇ ਮਰਿਆਦਾ
 ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਕੇ ਛਕਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ
 ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੁਰਨੇ ਨਹੀਂ ਉਠਦੇ,
 ਮਿਹਦੇ ਨੂੰ ਸਾਤਵਿਕ ਭੋਜਨ ਹਜ਼ਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤੀ ਖੋਚਲ
 ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ। ਪਹਿਲਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ
 ਸਰੀਰ ਬਹੁਤ ਰਿਸ਼ਟ-ਪੁਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸੈਂਕੜੇ ਮੀਲਾਂ
 ਦਾ ਪੰਥ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਮੁਕਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਖਤ ਤੋਂ
 ਸਖਤ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਥੱਕਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ
 ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਝਵਾਨਾਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ
 ਵਿਧਾਨ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਨੂੰ 32 ਗ੍ਰਾਸ ਖਾਣ
 ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ, ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਨੂੰ 24 ਗ੍ਰਾਸ, ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਤ ਨੂੰ 16
 ਗ੍ਰਾਸ ਅਤੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਨੂੰ 8 ਗ੍ਰਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਸੀ।
 ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੋਕ ਮਰਿਆਦਾ ਪਰਸ਼ੋਤਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ
 ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਚਾਰ, ਵਿਚਾਰ, ਵਿਹਾਰ ਪਤਨ ਹੋ
 ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਖਾ ਕੇ ਸਰੀਰ ਰੋਗੀ ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ
 ਜੀ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣਿਆਂ ਨੂੰ, ਖਾ ਕੇ ਪੇਟ ਭਰਨ ਵਾਲੇ, ਪਸ਼ੂਆਂ
 ਵਾਂਗੂੰ ਸੌਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਕੁਟਾਕਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਫਿਟੁ ਇਵੇਹਾ ਜੀਵਿਆ
 ਜਿਤੁ ਖਾਇ ਵਧਾਇਆ ਪੇਟੁ॥
 ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਵਿਣੁ ਸਭੋ ਦੁਸਮਨੁ ਹੇਤੁ॥
 ਅੰਗ - 790**

**ਖਾਇਆ ਮੈਲੁ ਵਧਾਇਆ ਪੇਯੈ ਘਰ ਕੀ ਹਾਣਿ॥
 ਬਕਿ ਬਕਿ ਵਾਦੁ ਚਲਾਇਆ
 ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਬਿਖੁ ਜਾਣਿ॥ ਅੰਗ - 1331**

ਸੋ ਰਾਇ ਜੀ! ਖਾਣ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ
 ਹੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਖਾਣਾ, ਜੋ ਖੁਆਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰੇ ਅਤੇ
 ਸਰੀਰ ਦੇ ਮੁਆਫਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮਨ ਵਿਚ
 ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਲਿਵ ਦੀ ਥਾਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰੇ,
 ਉਹ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ -

**ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ॥
 ਜਿਤੁ ਖਾਯੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ
 ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ॥ ਅੰਗ - 16**

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਖਾਣ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ
 ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਵੀ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ
 ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਵੀ ਭੁੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਲਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ
 ਘੇਰੀ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਖਾਣ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਨਾਮ
 ਜਪਣ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦੀ। ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਭਾਂ ਖਾਣੀਆਂ
 ਕਿੰਨਾਂ ਨਿੰਦਨੀਯ ਕਰਮ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ
 ਸਦਾ ਹੀ ਘੇਰੀ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਭੋਗ ਵਾਸ਼ਨਾ ਆਖਦੇ ਹਨ।
 ਸੰਜਮ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭੋਗ, ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਮਲੀਨਤਾ
 ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਲ ਸੁਰਤ
 ਨੂੰ ਜਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਭੋਗੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਐਸੀਆਂ
 ਮਿਸਾਲਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਮੋਹਨ ਜੋ
 ਅਲਾਉਦੀਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ 12000 ਰਾਣੀਆਂ
 ਸਨ। ਜੋ ਵੀ ਸੁੰਦਰ ਲੜਕੀ ਉਸਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ, ਉਸਨੂੰ
 ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਣੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅਲਾਉਦੀਨ
 ਨੇ ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇ ਕੇ 12000 ਪਦਮਨੀ ਰਾਣੀਆਂ
 ਆਪਣੇ ਫੌਜੀਆਂ, ਜਰਨੈਲਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡ
 ਦਿਤੀਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਰਾਜਾ ਨਰਕਸੁਰ ਹੋਇਆ
 ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਰਾਜ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ
 ਜੀ ਨੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਹਾਰ ਦੇ ਕੇ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰ
 ਦਿਤਾ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ-ਆਪ ਭਗਵਾਨ ਦੇ
 ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਦੁਆਰਕਾ ਵਿਚ
 ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਫੁਰਮਾ ਦਿਤਾ
 ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਜਰ ਕਪਾਟਾਂ ਦਾ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜ਼ਿਕਰ
 ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ
 ਕਿ -

**ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ॥
 ਅੰਗ - 954**

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਜੜੇ ਹੋਏ, ਨਾ ਤੋੜੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਪਾਟ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਇਕ ਥਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

**ਦੁਖੁ ਦਰਵਾਜਾ ਰੋਹੁ ਰਖਵਾਲਾ
ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ॥ ਅੰਗ - 877**

ਇਹ ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਤੇ ਅੰਦੇਸ਼ੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਸਖਤ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸ਼ਨਾ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਹੋਰ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

**ਆਸਾ ਕਰਤਾ ਜਗੁ ਮੁਆ ਆਸਾ ਮਰੈ ਨ ਜਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਆਸਾ ਪੂਰੀਆ ਸਚੇ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇ॥
ਅੰਗ - 517**

ਇਸ ਆਸਾ ਤੇ ਮਨਸਾ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਮਨਮੋਹਣੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਸਾ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ।

**ਆਦਿ ਅੰਤੇ ਮਧਿ ਆਸਾ ਕੂਕਰੀ ਬਿਕਰਾਲ॥
ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਕੀਰਤਨ ਗੋਬਿੰਦ ਰਮਣੰ
ਕਾਟੀਐ ਜਮ ਜਾਲ॥ ਅੰਗ - 502**

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਜਦ ਤੱਕ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਗਲੋਂ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ। ਅੰਤਕਾਲ ਵਿਚ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਜੀਵ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਸਨੂੰ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਤਮਾ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਾਮ ਕਥਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਡਾ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵਲ ਨੂੰ, ਨੇੜੇ ਨਗਰ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਕਰਾਲ ਪ੍ਰੇਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲੰਘਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਫਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਦਰਖਤ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਖਸ਼ਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੇਤ ਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਨਿਤਾਨੰਦ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਹੀ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਰਮਾਇਣ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸਲੋਕ, ਅਸਟਪਦੇ ਤੇ ਚਉਪਦਿਆਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰੇਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਤਾਨੰਦ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ! ਇਹ ਗਤੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਿਲ ਗਈ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਮਹਾਤਮਾ ਸੀ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਰਮਾਇਣ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਲਈ। ਮੈਂ ਵੀ ਰਮਾਇਣ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲਿਖਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਦਸਰਥ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਨਿ੍ਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨੋ-ਮਨ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਚਾਨਕ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਪ੍ਰਬਲ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆ

ਪ੍ਰੇਤ ਦੀ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਜੂਨੀ ਵਿਚੋਂ ਛੁਡਾਵੋ।”

ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਖੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੁਨੀਚੰਦ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਗੁਰੂ, ਰਿੱਛ, ਕਾਂ, ਘੋਗੜ, ਕਾਣੇ ਤਿੱਤਰ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਭ ਗਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਚੁੰਗਲ 'ਚੋਂ ਕੱਢਿਆ। ਸੋ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਅਥਾਹ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਸੋ ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ॥
ਅੰਗ - 135**

**ਦੁਖੁ ਤਦੇ ਜਾ ਵਿਸਰਿ ਜਾਵੈ॥
ਭੁਖ ਵਿਆਪੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਧਾਵੈ॥ ਅੰਗ - 98**

ਸੰਸਾਰ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਹੀ ਜੰਮਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਹੀ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਖ ਦੀ ਵਰਤਣ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੁਖ ਹੀ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੁੱਖ ਨਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੁਖ ਵਿਚ ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹ -

**ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੰਮਣੁ ਦੁਖਿ ਮਰਣੁ
ਦੁਖਿ ਵਰਤਣੁ ਸੰਸਾਰਿ॥
ਦੁਖੁ ਦੁਖੁ ਅਗੈ ਆਖੀਐ
ਪੜਿ ਪੜਿ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ॥
ਦੁਖ ਕੀਆ ਪੰਡਾ ਖੁਲੀਆ
ਸੁਖੁ ਨ ਨਿਕਲਿਓ ਕੋਇ॥
ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੀਉ ਜਲਾਇਆ
ਦੁਖੀਆ ਚਲਿਆ ਹੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਸਿਫਤੀ ਰਤਿਆ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ॥
ਦੁਖ ਕੀਆ ਅਗੈ ਮਾਰੀਅਹਿ ਭੀ ਦੁਖੁ ਦਾਰੂ ਹੋਇ॥
ਅੰਗ - 1240**

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਪ੍ਰਬਲ ਲਹਿਰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਜਾਲ ਪਸਾਰਿਆ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪ ਪੰਛੀ ਫਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਛੁਟਣ ਦਾ ਇਸਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ -

**ਮਾਇਆ ਜਾਲੁ ਪਸਾਰਿਆ ਭੀਤਰਿ ਚੋਗ ਬਣਾਇ॥
ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪੰਖੀ ਫਾਸਿਆ ਨਿਕਸੁ ਨ ਪਾਏ ਮਾਇ॥
ਅੰਗ - 50**

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੂੰ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਹੜ ਦਾ ਰੋਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਇਸ ਅਗਨ ਵਿਚ ਜਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੱਗ ਵਿਚ ਈਧਨ ਪਾਇਆ ਤੇ ਅੱਗ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਕੇ ਜਲਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅਗਨ ਵਿਚ ਪਦਾਰਥ ਪਾ ਕੇ ਅੱਗ ਬੁਝਣੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਫੈਲਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਵਡੇ ਵਡੇ ਰਾਜਨ ਅਰੁ ਭੂਮਨ
ਤਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸਨ ਨ ਬੁਝੀ॥
ਲਪਟਿ ਰਹੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਮਾਤੇ
ਲੋਚਨ ਕਛੂ ਨ ਸੁਝੀ॥
ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਕਿਨ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਪਾਈ॥
ਜਿਉ ਪਾਵਰੁ ਈਧਨਿ ਨਹੀ ਪ੍ਰਾਪੈ
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਹਾ ਆਪਾਈ॥** ਅੰਗ - 672

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਹੋਰ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਏਹ ਤਿਸਨਾ ਵਡਾ ਰੋਗੁ ਲਗਾ
ਮਰਣੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰਿਆ॥** ਅੰਗ - 919

ਬੂਠੇ ਲਾਲਚਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਤਿ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਸਤਿ ਨੂੰ ਅਸੱਤਿ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮਰਨਾ ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਹੋਰ-ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਲਈ ਅੱਗੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ-

**ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਿਰਲੇ ਹੀ ਕੀ ਬੁਝੀ ਹੇ॥
ਕੋਟਿ ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕ੍ਰੋਰੇ ਮਨੁ ਨ ਹੋਰੇ॥
ਪਰੈ ਪਰੈ ਹੀ ਕਉ ਲੁਝੀ ਹੇ॥** ਅੰਗ - 213

ਨਾ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅਗਨ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ। ਜਦੋਂ ਜਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਕਲਾਈ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਇਕ ਸਾਖੀ ਹੈ - ਕਿਸੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸੇਠ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਅਜਾਮਲ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਰਾਇਣ ਕਹਿ ਕੇ ਉਚੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

**ਅਜਾਮਲ ਕਉ ਅੰਤ ਕਾਲ ਮਹਿ
ਨਾਰਾਇਨ ਸੁਧਿ ਆਈ॥
ਜਾਂ ਗਤਿ ਕਉ ਜੋਗੀਸੁਰ ਬਾਛਤ
ਸੋ ਗਤਿ ਛਿਨ ਮਹਿ ਪਾਈ॥** ਅੰਗ - 902

ਉਸਨੇ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ। ਉਸਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਹੋਏ - ਵੱਡੇ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਰੱਖਿਆ, ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਰੱਖਿਆ, ਤੀਜੇ ਦਾ ਨਾਰਾਇਣ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਦਾ ਗੋਬਿੰਦ ਰੱਖਿਆ। ਉਸ ਸੇਠ ਦਾ ਜਦੋਂ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਪੈਸੇ ਟਕੇ, ਮਕਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਵੇ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ

ਸੇਠ ਜੀ! ਤੁਹਾਡਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ-ਸੈਕਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਨਾਭੀ ਦੀ ਗੰਢ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸ੍ਰਾਸ ਬੇ-ਮਰਿਆਦਾ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਲਵੋ। ਸਿਆਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦ ਵਲ ਖੜਾ ਕਰਕੇ ਪੁਛਿਆ, “ਸੇਠ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋ? ਸਾਰਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਪੁਛਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸੋ ਇਹ ਕੌਣ-ਕੌਣ ਹਨ?” ਸੇਠ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਚਾਰੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, “ਓ ਤੁਸੀਂ! ਚਾਰੇ ਹੀ ਦੁਕਾਨ ਛੱਡ ਕੇ ਆ ਗਏ? ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਸੌਦਾ ਕੌਣ ਵੇਚੇਗਾ?” ਐਨਾ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਪ੍ਰਾਣ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੋ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅਗਨ ਮਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਾਮ ਦੀ ਦਵਾਈ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਪੂਰੇ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦਾ, ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਸ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ-

**ਇਹੁ ਜਗਤੁ ਮਿਟੀ ਕਾ ਪੁਤਲਾ ਜੋਗੀ
ਇਸੁ ਮਹਿ ਰੋਗੁ ਵਡਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਇਆ॥
ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਭੇਖ ਕਰੇ ਜੋਗੀ
ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਇ ਗਵਾਇਆ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਉਖਧੁ ਹੈ ਜੋਗੀ
ਜਿਸ ਨੋ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੋਈ ਬੁਝੈ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਸੋ ਪਾਏ॥** ਅੰਗ - 909

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਜਦੋਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਤਿੱਤਰ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ -

**ਭੂਮੀਆ ਭੂਮਿ ਉਪਰਿ ਨਿਤ ਲੁਝੈ॥
ਛੋਡਿ ਚਲੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਹੀ ਬੁਝੈ॥** ਅੰਗ - 188

ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਕਰਾਉ।” ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਦੇਖੋ! ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਕਿੰਨਾਂ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਿੱਤਰ ਏਸ ਥਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਉਸਦੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀ। ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਹ ਤਿੱਤਰ ਬਣ ਕੇ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੇ ਖੇਤ ਹਨ। ਇਹ ਤਿੱਤਰ ਖੱਬੀ ਅੱਖੋਂ ਕਾਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰੋ।” ਜਦੋਂ ਤਿੱਤਰ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਤਾਂ ਸਚਮੁੱਚ ਹੀ ਉਹ ਖੱਬੀ ਅੱਖ ਤੋਂ ਕਾਣਾ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ -

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 51 'ਤੇ)

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥੁ ਦੇਇ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ॥

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-45)

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭੂਮੀਆ! ਤੇਰਾ ਸਵਾਲ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਰਸਤਾ ਪਛਾਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੁਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਤੁਰਿਆ ਤਾਂ ਤੂੰ ਗਿਆ ਹੈਂ, ਤੇਰੀ ਰੁਚੀ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਈਏ। ਤਕਲੀਫਾਂ ਵੀ ਝੱਲੀਆਂ, ਡਾਕੇ ਵੀ ਮਾਰੇ, ਚੋਰੀਆਂ ਵੀ ਕਰੀਆਂ, ਫੇਰ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਛੁਪਾ ਕੇ ਫੇਰ ਤੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ। ਰੁਚੀ ਤਾਂ ਹੋਗੀ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ। ਪਰ ਰਾਹ ਗਲਤ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸੱਚ-ਸੱਚ ਸਾਨੂੰ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਝੂਠ ਵੀ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਤੂੰ ਸੱਚ-ਸੱਚ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਆਹ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ, ਆਹ ਮੇਰੀ ਕਿਰਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਰਸਤੇ ਦੀ ਤੈਨੂੰ ਪਛਾਣ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ, ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾਈਏ, ਜਿਹੜੇ ਗਏ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਦਸਦੇ ਨੇ, ਤੈਨੂੰ ਰਸਤੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਥੇ ਜਾਣਗੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ, ਇਥੋਂ ਜਾ ਕੇ ਫੇਰ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਚੜ੍ਹੇਗਾ, ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇਰੇ ਰਸਤੇ 'ਚ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਕੰਬਲ ਵੀ ਮਿਲਣਗੇ, ਹੋਰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲੇਗਾ, ਸਾਰਾ ਰਸਤਾ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਸਤਾ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ, ਰਸਤਾ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਏਅਰਪੋਰਟ 'ਤੇ, ਉਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਤੋਰਾ ਚੈੱਕ ਹੋਣਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਰ ਜਹਾਜ਼ 'ਚ ਬੈਠ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਏਅਰ ਹੋਸਟੈਸ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਣਗੀਆਂ, ਉਤਰੇਗਾ, ਤੈਨੂੰ ਉਥੋਂ ਲੈਣ ਆਉਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਸਮਝਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਹਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਸ ਰਹੇ ਨੇ। ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਦਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਰਸਤਾ ਇਹ ਹੈ ਪਿਆਰਿਆ! -

ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਸਚਾ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੮

ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਦੇ ਦੀ ਸਚਾਈ ਹੋਵੇ। ਅੰਦਰ ਪਾਖੰਡ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਪਟ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕੂੜ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਦਿਖਾਵਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਮੰਤਵ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਰਿਦੈ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਹੋਵੇ, ਜਦ ਸੱਚਾ ਹੋਏਗਾ, ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਏਗਾ -

ਕੂੜ ਕੀ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ....॥ ਅੰਗ - ੪੬੮

ਕੂੜ ਦੀ ਮੈਲ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਸੱਚ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਾਲ

ਉਤਰਨੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਤਨ ਹੈ ਇਹ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਤੇ 'ਤੇ ਅੱਛਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਹਿਰਦੇ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਸੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕੂੜ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰੇ। ਸੋ ਕੂੜ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਨਾਲ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਨਾਲ, ਜਿਹਨੂੰ ਸਤਿ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਤਿ ਪ੍ਰਤੱਗੀ ਬੰਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਗੁਰੂ ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ, ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਸੀ, ਚਾਰ ਕੁ ਸਾਲ ਦੇ। ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੌਜ ਨਾਲ ਬਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟਹਿਲ ਰਹੇ ਸੀ। ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਇਹ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਲਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦੀ ਵੇਲ ਵਿਚ ਕੰਡੇ ਨਾਲ ਅਟਕ ਗਿਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝਟਕ ਮਾਰਿਆ, ਟਾਹਣੀ ਟੁੱਟ ਗਈ ਸਮੇਤ ਫੁੱਲ ਦੇ। ਫੁੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਘੁੰਮ ਕੇ ਫੇਰ ਆ ਗਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹਰਿ ਰਾਇ ਕੀ ਗੱਲ ਬੇਟਾ! ਤੂੰ ਰੋ ਕਿਉਂ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਫੁੱਲ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਕਿੰਨਾਂ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ ਸੀ, ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ। ਫੁੱਲ ਟੁੱਟਣ 'ਤੇ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਲ ਜਾਣ ਲੱਗ ਗਿਆ? ਮਹਾਰਾਜ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਦਇਆ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨੇ। ਨੇੜੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੁੱਲ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਖ ਬੰਦਿਆ! ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਮਿਟਾ ਹੀ ਦਿਤਾ, ਮੈਂ ਏਸ ਹਾਲਤ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਿਟਾਉਂਦਾ? ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਮੋਟਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੁਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥

ਹੋਰੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥ ੧॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਆਪਣਾ ਆਪ ਮਿਟਾ ਕੇ ਤੂੰ ਆ ਸਾਡੇ ਕੋਲ। ਦੇਖ, ਮਿਟਣ ਦਾ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਿਟਿਆ, ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਵਿਚ ਰਲਾ ਦਿਤੀ। ਮਿਟਣ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਮੈਂ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਸ਼ਕਲ ਬਦਲੀ ਤੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕੋਪਲ ਬਣ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਵਧਦਾ ਫੁਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਹਵਾ ਮਿਲੀ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਮਿਲੀ, ਪਾਣੀ ਮਿਲਿਆ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਵਧਿਆ ਫੁੱਲਿਆ। ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਹੱਲੇ ਵੀ ਹੋਏ। ਧੁੱਪ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗੀ, ਮੌਸਮ ਨੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕੀਤਾ। ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦਾ-ਵੱਧਦਾ, ਅਖੀਰ ਖੂਬਸੂਰਤ ਬੂਟਾ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਦੇਖ ਮੇਰੇ ਕਿੰਨੀਆ ਡੋਡੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਤੇ ਮੈਂ ਫੇਰ ਖਿੜ

ਕੇ ਹੱਸਿਆ। ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਇਕੱਲਾ ਹੱਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੀ ਭਰ ਗਿਆ, ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ। ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਮੇਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਤੂੰ ਸੁੱਕੇ ਦਾ ਸੁੱਕਾ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਤੇਰੇ 'ਚ ਝੁੰਜਲਾਹਟ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਅਠਵੈ ਕ੍ਰੋਧੁ ਹੋਆ ਤਨ ਨਾਸੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੭

ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪਾਲਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਤੇਰੀ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਤੇਰੇ ਕਹਿਣੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ ਤੇ ਤੇਰੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕੋਈ ਰਸ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਦੇਖ ਤੂੰ ਮੁਰਝਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਖਿੜਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਖਿੜਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਮਿਟਾਇਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਨਹੀਂ ਮਿਟਾਇਆ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਸਾਂਭਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਝੁੰਜਲਾਹਟ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਿਟਾਉਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਖੇੜਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਇਹ ਸਬਕ ਦਿੰਦਾ, ਕਿੰਨੇ ਰਸ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਕਿੰਨੀ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਇਹਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਤੇ ਇਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਹਰਿਰਾਇ! ਜੇ ਵੱਡੇ ਚੋਲੇ ਪਹਿਨਣੇ ਹੋਣ, ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੀਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਬਾਂਹ 'ਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਚੋਲਾ। ਚੋਲੇ ਵੱਡੇ ਪਹਿਨਦੇ ਸੀ ਆਪ ਗਿੱਟਿਆਂ ਤੋਂ, ਲੇਕਿਨ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਆਪ ਨੇ ਜਦੋਂ ਤੁਰਨਾ, ਚੋਲੇ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਬਾਂਹ 'ਤੇ ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਸੀ। ਸਤਿ ਪ੍ਰਤੱਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਗੁਰੂ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਕੋਈ ਵੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨੂੰ ਬੇਅਦਬੀ ਗਿਣਦੇ ਨੇ ਤੇ ਆਪ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਨੇ ਦੋ ਫੁੱਟ, ਇੱਕ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਰਾ ਹੌਲੀ ਕਦਮ ਪੁੱਟਿਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰਾ ਪੁੱਟ ਲਿਆ ਜਦੋਂ ਬਾਂਹ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ। ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਆਪਣੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਤੋਂ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਬਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬਾਂਹ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਲਈ ਕਿ ਤੂੰ ਗਲਤੀ ਕਰੀ ਹੈ, ਹਿੱਲ ਕੇ ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਤਿ ਪ੍ਰਤੱਗੀ ਕਹਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਉਹਨੂੰ ਸੱਚ ਜਾਨਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਸਚਿ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੮

ਸੱਚ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜਿਹਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਸੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਜਿਹਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ -

ਨਾਉ ਸੁਣਿ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ ਤਾ ਪਾਏ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੮
ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਇਹਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਅੱਲਾਹ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ

ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਦੇ ਨਾਉਂ ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੁਛ, ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਹੀ ਨੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਰਾਮ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਏ, ਜੇ ਨਾਰਾਇਣ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਓ, ਹਰੇ ਰਾਮ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਓ। ਕਹਿੰਦੇ ਖਿੜ ਜਾਵੇ ਨਾਉਂ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਹੋ ਇਹ ਤਾਂ ਅੱਲਾਹ-ਅੱਲਾਹ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਇਥੇ ਆ ਕੇ, ਬੇਅਦਬੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸਾਡੀ ਆ ਕੇ। *'ਨਾਉ ਸੁਣਿ ਮਨੁ ਰਹਸੀਐ ਤਾ ਪਾਏ ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ ॥'* (ਅੰਗ - ੪੬੮) ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਜੁਗਤਿ ਜਾਣੈ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੮

ਜੀਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ, ਦਇਆ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਖਿਮਾ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਧੀਰਜ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਬ੍ਰਹਮਚਰੀਆ, ਨਰਮ ਦਿਲ, ਹੋਮ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੁਗਤ ਜਾਣ ਜਾਵੇ -

ਧਰਤਿ ਕਾਇਆ ਸਾਧ ਕੈ ਵਿਚਿ ਦੇਇ ਕਰਤਾ ਬੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੮

ਇਹਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧੋ, ਇਹਦੇ 'ਚੋਂ ਨਦੀਣ ਕੱਢੋ ਸਾਰਾ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਈਰਖਾ, ਬਖੀਲੀ, ਛਲ, ਕਪਟ, ਪਾਖੰਡ, ਦਿਖਾਵਾ ਤੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਤੇ ਹਿਤਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣਾ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਧ ਲਓ ਇਹਨੂੰ। ਸਾਧ ਕੇ ਫੇਰ ਕਰੋ ਕੀ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਬੀਜ ਦਿਓ, ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪਿਆਰ ਬੀਜ ਦਿਓ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੀਜੋਗੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ -

ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਸਿਖ ਸਚੀ ਲੇਇ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੮

ਝੂਠੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾ ਲਵੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਜਿਹੜੀ ਸੱਚੀ ਹੈ ਉਹ ਲਵੇ -

ਦਇਆ ਜਾਣੈ ਜੀਅ ਕੀ ਕਿਛੁ ਪੁੰਨੁ ਦਾਨੁ ਕਰੇਇ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੮

ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨੀ, ਆਪਣੇ ਜੀਵ 'ਤੇ ਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ 'ਤੇ -

ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸਗਲ ਪੁੰਨ ਜੀਅ ਦਇਆ ਪਰਵਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬

ਕਹਿੰਦੇ, ਆਪਣੇ ਜੀਅ 'ਤੇ ਵੀ ਦਇਆ ਕਰੋ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਦਇਆ ਕਰੋ - *'ਕਿਛੁ ਪੁੰਨੁ ਦਾਨੁ ਕਰੇਇ ॥'* ਹੱਥੋਂ ਵੀ ਕਰੋ ਕੁਛ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਹਥੁੰ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਭਜਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਰੱਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁੱਕਲਾਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਚੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਆਤਮ ਤੀਰਥਿ ਕਰੇ ਨਿਵਾਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੮

ਫੇਰ ਤੂੰ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਆਤਮ ਮੰਡਲ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਏਂਗਾ। ਉਨਮਨ ਮੰਡਲ 'ਚ ਤੇਰੀ ਪਹੁੰਚ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਉਥੇ ਫੇਰ ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਓਸ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰ -

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪੁਛਿ ਕੈ ਬਹਿ ਰਹੈ ਕਰੇ ਨਿਵਾਸੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੯੮

ਆਪੇ ਨਾ ਕਰੀਂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰੀਂ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਫੇਰ ਸੱਚ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾਏਗਾ। ਜਦੋਂ ਸੱਚ ਅੰਦਰ ਸਮਾਏ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਪਾਪ ਨੇ, ਸਾਰੀ ਉਹਦੀ ਮੈਲ ਧੋਤੀ ਜਾਏਗੀ -

ਸਚੁ ਸਭਨਾ ਹੋਇ ਦਾਰੂ ਪਾਪ ਕਢੈ ਧੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੪੯੮

ਇਹ ਸੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਰੋਗਾਂ ਦੀ, ਸਾਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਦਾਰੂ ਹੈ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਧੋ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਵਖਾਣੈ ਬੇਨਤੀ ਜਿਨ ਸਚੁ ਪਲੈ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੪੯੮

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭ੍ਰਮੀਆਂ! ਤੂੰ ਸੱਚ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰ। ਤੂੰ ਸੱਚ ਬੋਲਿਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇਰੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ।

ਬਾਕੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰੀਏ, ਜਿਹੜਾ ਸੱਚ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਜੀਉਂਦਾ, ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਜੀਵਨ, ਝੂਠ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਵਸਿਆ, ਉਹਦੀ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਨੀਚਤਾ ਵਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਛਲ ਵਸੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਕਪਟ ਵਸੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਵੈਰ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ, ਵਿਰੋਧ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਫਰਤ ਵਸੀ ਹੋਈ, ਚਿੰਤਾ ਵਸੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਆਸਾ ਵਸੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅੰਦੇਸਾ ਵਸੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਤੇਰੇ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਉਣ ਦੇ ਕੀ ਮੰਤਵ ਸੀਗੇ। ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਆਇਆ ਹੈਂ -

ਧਾਰਨਾ - ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਓ ਆਇਆ ਕਾਸਨੂੰ,
ਜੇ ਨਾ ਰਾਮ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਵਸਿਆ।

ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਤੂੰ ਜਿਨਿ ਸਚੇ ਸਚੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥

ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਤਾ ਤਿਨੀ ਸਚੁ ਕਮਾਇਆ ॥

ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਆ ਸਚੁ ਪਾਇਆ

ਜਿਨੁ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸਚੁ ਵਸਾਇਆ ॥

ਮੁਰਖ ਸਚੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਮਨਮੁਖੀ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਕਾਹੇ ਆਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੯੯

ਜਿਹਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਮੁਰਖ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਭਾਈ ਭ੍ਰਮੀਆ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸਨੇ ਤਰਲਾ ਲਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਝੂਠ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮਨੋਤ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਸੱਚ ਦਿਖਾ ਦਿਓ ਤੇ ਓਸ ਸੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਓ, ਜਿਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਓ। ਬੜੇ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭ੍ਰਮੀਆਂ! ਕੁਛ ਬਚਨ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇੱਕ ਬਚਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਮੈਂ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਉਹ ਵੀ ਮੈਂ ਸੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ।

ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰਾ ਖਾਨਦਾਨੀ ਪੇਸ਼ਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਖੂਨ ਦੀ ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਪਿਉ ਵੀ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਦਾਦਾ ਵੀ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਪੜਦਾਦਾ ਵੀ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਫਾਰਮ ਚਲਦਾ ਹੈ ਸਾਡਾ। ਲੇਕਿਨ ਆਦਤ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਆਦਤ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹਟਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਮੈਂ ਝੂਠ ਕਿਉਂ ਬੋਲਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਚਲੇ ਜਾਵੋਗੇ ਤੇ ਮੈਂ ਫੇਰ ਉਥੇ ਹੀ ਗਿਰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਬਚਨ ਨਾ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਲੈਣਾ, ਹੋਰ ਜੋ ਲੈਣਾ ਹੈ ਲੈ ਲਓ, ਕਿਸੇ ਖੂਹ, ਕਹਿੰਦੇ ਓ, ਛਾਲ ਮਾਰ, ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਪਰ ਇਹ ਜੀਵਨ ਚੋਰੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੀਉਣਾ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਚੋਰੀ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਨੇਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਆਦਤ ਬਣ ਗਈ ਮੇਰੀ। ਆਦਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਜੀ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਬੰਦਾ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਦਤ ਨੇ ਦੱਬ ਲਿਆ ਇਹ, ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਇਸ ਆਦਤ ਅੱਗੇ, ਇਹਦੇ 'ਤੇ ਰਹਿਮ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਦੁਰ-ਦੁਰ ਨਾ ਇਸਨੂੰ ਕਰੋ, ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਨਾ ਲਾਓ, ਦੇਖੋ ਇਹ ਤਾਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਆ ਗਿਆ, ਸ਼ਰਾਬ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ, ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਫੜੀ ਹੋਈ। ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਵੀ, ਐਨਾ ਅਨਜਾਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਵਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਆਦਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸੰਸਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸੰਸਕਾਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ, ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਖਿੱਚ ਕੇ ਨਾ ਕੱਢ ਦਿਓ, ਦਲਦਲ 'ਚੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਆਦਮੀ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਜਾ ਕੇ ਡੁੱਬ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭ੍ਰਮੀਆਂ! ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਈਏ ਤੇਰੇ ਸੱਚ ਦੇ। ਬਲਿਹਾਰ ਤੇਰੇ ਸੱਚ ਤੋਂ, ਠੀਕ ਹੈ ਤੂੰ ਸੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈਂ ਪਰ ਅਸੀਂ ਬਚਨ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਗਰੀਬ ਦੀ ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਗਰੀਬ ਦੇ ਘਰ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਚੋਰੀ ਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਦੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਹੀ ਗੱਫਾ ਲੱਭ ਜਾਏ। ਲੰਗਰ ਵੀ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣ ਜਿੱਥੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਹ, ਗਰੀਬ ਦੀ ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਸੱਚ ਬੋਲੀਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਬੋਲਾਂਗਾ। ਤੀਸਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣੀ, ਤੇਰੇ ਗੁਨਾਹ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਤੂੰ ਦਸ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਵੀ ਮੈਂ ਬਚਨ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਚੌਥਾ ਭਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹਦਾ ਨਮਕ ਖਾ ਲਈਏ, ਉਹਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਚਾਰੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ,

ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਚਾਰੋਂ ਬਚਨ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਦੇਖ ਭੂਮੀਆਂ! ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਸੱਚ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਜੀਵ ਨੇ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਪੜਦਾ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਪੜਦਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਫੇਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਕੰਧ ਬਣੀ ਹੋਵੇ, ਲਾਈਟ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਕੰਧ ਦੇ ਓਹਲੇ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਹੈ, ਜੇ ਕੰਧ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਨੇ -

*ਧਾਰਨਾ - ਕੰਧ ਹਉਮੈ ਦੀ ਦਿਸਣ ਨਾ ਦੇਵੇ,
ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਵਾਸਾ ਨਾਮ ਦਾ।*

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਕ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਹਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਮੈਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਛਾਦਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਢਕ ਲਿਆ। ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਰਾਮ, ਅਸਲ ਮਾਲਕ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹੈਗਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਉਹ ਪਰਛਾਵਾਂ ਜਿਹੜਾ ਸੀ, ਪਰਛਾਵਾਂ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹਨੇ ਸਾਰਾ ਹੀ ਫਤੂਰ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਜੀਵ ਉਸਦੇ ਵਸ 'ਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ, ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਘੁੰਮਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਠਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੁ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੬

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਦਾਰੂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

*ਅੰਤਰਿ ਅਲਖੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ ਵਿਚਿ ਪੜਦਾ ਹਉਮੈ ਪਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੨੦੫*

ਹੈਗਾ ਅੰਦਰ। ਲਖ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ? ਕਿਉਂਕਿ ਹਉਮੈ ਦਾ ਪੜਦਾ ਪੈ ਗਿਆ -

*ਹਉ ਹਉ ਭੀਤਿ ਭਇਓ ਹੈ ਬੀਚੋ ਸੁਨਤ ਦੇਸਿ ਨਿਕਟਾਇਓ ॥
ਅੰਗ - ੬੨੪*

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦੇਸ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ, ਕੋਲ ਹੀ ਸਾਡੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਪੁੱਛ ਲਓ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ 781 ਨੰਬਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਗਿਆਨਵਾਨ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਣਜਾਣ ਬੰਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਹਰ ਵਕਤ ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ? ਹਰ ਵਕਤ 781 'ਚ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ? ਬਾਹਰ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈਂ। ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਜਾਂਦਾ ਹੋਏਂਗਾ। ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ? ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ? ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਵਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਆਦਮੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਅਮਰੀਕਾ ਚਲੇ ਗਏ, ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆਂ

ਵਿਚ ਬੜੇ ਲੈਕਚਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਏ, ਨਿਊਯਾਰਕ 'ਚ ਵੀ ਹੋਏ, ਸਾਰੇ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਹੋਏ, ਹੁਣ ਤੱਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਯਾਦ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ। ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ ਬੇਅੰਤ, ਲੇਕਿਨ ਸਮਝਦਾਰ ਬੰਦੇ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਬੜੇ ਅਮਰੀਕਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਹ ਵਿਦਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਿਹੜਾ ਧਾਰਮਿਕ ਮਸਾਲਾ ਹੈ ਉਹ ਪਹਿਲੀ, ਦੂਜੀ ਜਮਾਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਕੋਈ-ਕੋਈ ਮਹਾਤਮਾ ਤਾਂ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਵੇ, ਏਧਰੋਂ ਉਧਰੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ। ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ ਹੈਗਾ ਸਭ ਕੁਛ। ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਬਾਕੀ ਹਿੰਦੂ ਸੰਤ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੇ ਵੇਦਾਂਤ ਨੂੰ ਜਾਣਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਬਹੁਤੀ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਪਾਤੰਜਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਵੀ ਕਾਫੀ ਉੱਚੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਨੇ ਜੁਗਤ ਕਰੀ। ਉਹ ਅਮਰੀਕਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਮੇਰੇ ਘਰ ਚਰਨ ਪਾ ਦਿਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਘਰ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਤੇਰਾ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀ ਆਹ ਫਲਾਣਾ ਨੰਬਰ ਹੈ ਮੇਰਾ। ਐਨੀ ਦੂਰ ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੈ। ਆਪ ਗਏ ਨਾ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਐਡਰੇਸ ਗਲਤ ਸੀਗਾ। ਐਡਰੇਸ ਫੇਰ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਆਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰਾ ਐਡਰੇਸ ਗਲਤ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ। ਤੂੰ ਜਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਉਹਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਹੀ ਦਸਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਜੀ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਮਿਸਟਰ ਫਲਾਣਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਿਸਟਰ ਜੋਹਨ! ਜੇ ਤੇਰੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵੱਢ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕੀ ਕਹੇਂਗਾ? ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ, ਇਹ ਮੇਰੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਹਨ।

ਲੱਤਾਂ ਵੱਢ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਈਏ?

ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ, ਇਹ ਮੇਰੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਈਏ, ਤੇ ਤੇਰੇ 'ਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਕੀ ਕਹੇਂਗਾ?

ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹੇਂਗਾ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੋਇਆ?

ਇਕ ਦਮ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਆਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਹੋਰ ਨਿਕਲੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੋਚੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅੱਜ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 44 'ਤੇ)

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ

ਸਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਇਕ ਸੰਖੇਪ ਜੀਵਨ-ਝਾਤ

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ - ਪ੍ਰੋ. ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ
ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪਾਂਤਰ - ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ
ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥
ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ
ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥

ਅੰਗ - 749

ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੱਝਾ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੰਦ-ਖਲਾਸ ਲਈ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਐਸੀ ਹੀ ਮਹਾਨ ਰੂਹਾਨੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਰੂਹਾਨੀ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆਂਦਾ। ਇਸ ਅਧਿਆਤਮਕ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਬੀਜ, ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਰੋਪੜ ਦੇ ਪਛੜੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬੀਜਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੇੜ ਜਵਾਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਂ ਤੇ ਟਹਿਣੀਆਂ ਦੀ ਛਾਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਮਾਣੀ। ਸੱਚ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਬੀਜ ਬੜੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੀਜਿਆ ਗਿਆ, ਇਕ-ਇਕ ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਸਗੋਂ ਇਕ-ਇਕ ਘਰ, ਇਕ-ਇਕ ਕੁਲੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਨਾ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਸੁਖ ਆਰਾਮ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੀ, ਨਾ ਔਕੜਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰਿਆ। ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁਕਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੇ ਸਦੀਵ ਸਾਥ ਨਿਭਾਇਆ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੁਹਿਰਦ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮਿਸ਼ਨ ਕੈਸਾ ਸੀ? ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਵਰਗੀ ਸੁਭਾਵਕਤਾ ਸੀ, ਨਵ ਜਨਮੇ ਬੱਚੇ ਵਰਗੀ ਨਿਰਛੱਲਤਾ, ਕੁਆਰ ਕੰਨਿਆ ਵਾਲੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਮਾਰੂ ਪਰਬਤ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪ ਇਕ ਅਣਖੱਕ ਯੋਧੇ ਵਾਂਗ ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਡਟੇ ਰਹੇ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਐਸਾ ਬੇਲਾਗ, ਬੇਗਰਜ਼ ਕਾਰਜ ਹੋਰਨਾਂ ਲਈ ਇਕ ਵਧੀਆ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ-ਦੋ ਘੰਟੇ ਦੇ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧ ਵੀ ਦੀਵਾਨ ਲਗਦੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਰਾਮ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਨਾ ਬਚਦਾ। ਇਸ ਅਣਖੱਕ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾ ਸਰਵੋਤਮ ਗੁਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿੱਜੀ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ, ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਹੀ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦਹਾਲੀ ਕਾਰਨ ਨੀਵੇਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਥਾਨ ਹੋ ਸਕੇ। ਆਪ

ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਉਣ ਲਈ ਕਦੇ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਲਈ, ਸਗੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਰਾਈਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ, ਤਮਾਕੂ ਨਾ ਪੀਣ ਅਤੇ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਣ, ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਵੱਛ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਸੱਚੀ ਸਿਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਨ। ਆਪਣੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ, ਸਾਫ ਤੇ ਸਾਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ, ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਸਭ ਅੰਦਰ ਪਰਮਜੋਤਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨਾ ਲੋਚਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਤ ਪਾਤ, ਉਚ ਨੀਚ, ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ, ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰੂਹਾਨੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਦੇ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਰੁੱਖ ਦੇਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਸ ਉਤਮ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਹਰ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕ-ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਕਰਮਚਾਰੀ, ਵਪਾਰੀ, ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀ ਤੱਕ ਸਭ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਆ ਜੁੜੇ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪਾਰਖੂ ਅੱਖ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਛੁਪੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲੈਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਵੈਸੀ ਹੀ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਨ ਸਾਧਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਢਾਲਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਸਤਤ ਜਾਂ ਨਿੰਦਿਆ, ਲਾਭ ਜਾਂ ਹਾਨ, ਦੁਖ ਜਾਂ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੇ। ਆਪ ਜੀ ਐਸੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਸੁਹਿਰਦ ਦਿਲ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨ ਦਿਮਾਗ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਹੈ, ਵਿਗਾਸ ਹੈ, ਸਭ ਲਈ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ, ਸਦ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਕੰਮ ਆਉਣ ਦਾ ਚਾਅ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰੂਹਾਨੀ ਇਨਕਲਾਬ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਆਪ ਜੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਾਗਰ ਸਨ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਦਾਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪਿਆਰੇ ਸਨ) ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਵਾਰਸ ਸਿੱਧ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਸੰਚਾਲਕ ਹਨ। ਐਸੀ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਝਲਕ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਂਦੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਠੰਢੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਫੁਹਾਰ ਵਰ੍ਹਦੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪਿਆਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਨਿਹਾਲ ਹੋ

ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਮਿੱਠੇ ਪ੍ਰਵਚਨ, ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਸਦਾ ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਸਨ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਸੀ, ਨਾ ਵਿਰੋਧ ਸੀ, ਜੇ ਵਿਰੋਧ ਸੀ ਤਾਂ ਛਲ, ਕਪਟ, ਝੂਠ, ਨਿੰਦਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਿਕਟ ਬੈਠਿਆਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੁਧਤਾ ਆਉਂਦੀ, ਮਨ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ, ਭਰਮ ਭੁਲੇਖੇ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ, ਇੰਜ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਅਲੌਕਿਕ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸੁਖ ਸਹਜ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਪਿੰਡ ਧਮੋਟ, ਤਹਿਸੀਲ ਪਾਇਲ, ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ (ਪੰਜਾਬ) ਵਿਖੇ 17 ਜੂਨ 1918 ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਜੂਲੇ ਨੂੰ ਲਾਹ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਹਰ ਪਾਸੇ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਧਾਰਮਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਲਹਿਰ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਸੀ, ਹਰ ਧਰਮ ਪਾਖੰਡਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਧਰਮ ਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਪਕੜਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਆਏ ਵਿਗਾੜ ਨੂੰ ਸੋਧਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ, ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਾਇਆ, ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਲਈ ਸਾਹਿਤ ਰਚਿਆ ਗਿਆ, ਟੈਕਟ ਲਿਖੇ ਗਏ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਥਾ-ਥਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜਥੇਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਵਾਲੇ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿਖ ਸਨ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ ਤਿੰਨ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਧੂ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪਾਠ, ਭਜਨ, ਬੰਦਗੀ, ਕੀਰਤਨ, ਸਤਿਸੰਗ ਵੱਲ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕਦਰਤੀ ਰੁਝਾਨ ਸੀ। ਘਰ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਖੁਰਾਕ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਸਾਧੂਆਂ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਮਸਤੂਆਣਾ ਵਾਲੇ, ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਲੇਰਾਂ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਥਾ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ (ਉਦਮ ਕੌਰ) ਸੰਤ ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾਉਦਪੁਰ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਕਾਰਨ ਮਹੀਨਾ ਮਹੀਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਦਾਉਦਪੁਰ ਠਹਿਰ ਕੇ ਅਖੰਡਪਾਠ ਅਤੇ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਝੜੀ ਲਾਈ ਰਖਦੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ

ਇਹ ਅਵਸਰ ਕਦਰਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਸਗੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੀ ਖੁਰਾਕ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ।

ਭਾਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਸਿੱਖੀ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਦੇ ਉਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀਆਂ ਆਖਰੀ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਤਹਿ ਕਰਨ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹਿਤ ਕਿਸੇ ਕਾਮਲ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਈ ਹਸਤੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਤਿਪਤੀ ਦੀ ਉਹ ਸੁਭਾਗ ਘੜੀ ਆ ਪਹੁੰਚੀ ਜਦੋਂ 1935 ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ, ਜੋ ਮਨ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਚੰਗੇ ਤਕੜੇ ਸਨ, ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੱਲੋ ਜ਼ੋਰੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਲਿਆ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਜਦ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਸਦਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਜਾਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਮਿਲਣੀ ਨੇ ਹੀ ਕਰਾਮਾਤੀ ਕਲਾ ਵਰਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਜੋ ਸੰਵਾਦ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਦਾ ਬਖਾਨ ਸਭ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਸੁਣਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਟਕੀ ਵੀ ਸੀ, ਅਨੁਭਵੀ ਵੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪ ਖਾਮੋਸ਼ ਰਹੇ ਪਰ ਕਿਸੇ ਗਾਹਿਰੀ ਸੋਚ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰੋਂ ਉਤਰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਅੰਦਰਲੇ ਗਹਿਰੇ ਤਲਾਂ ਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਕ ਮਿੰਟ ਪਿਛੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੁਹਰਾਇਆ ਪਰ ਆਪ ਚੁੱਪ ਹੀ ਰਹੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਅੰਦਰ ਚਲ ਰਹੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਤੱਕ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ 'ਕੌਣ' ਦਾ ਕੁਝ ਭੇਤ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਤੀਸਰੀ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਫੇਰ ਹੋਇਆ, ਹੁਣ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਇਹ ਪਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਧਮੋਟ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਪਿਛਲਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਿਛੇ ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਕੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ 45 ਮਿੰਟਾਂ ਪਿਛੋਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਹੋਂਦ ਦਾ ਤੂੰ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਆਣੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਲੋਕ ਇਸ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕੇ, ਹੱਸ ਪਏ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਹੀ ਇਹ ਰਮਜ਼ਾਂ ਜਾਣ ਸਕਿਆ ਪਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਤੇ ਰੱਜ ਕੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, "ਅੱਜ ਇਕ ਸੁਹਾਗਣ ਦਾ ਸੁਹਾਗਣ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਇਆ ਹੈ।" ਆਪ ਜੀ ਤੇ ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਈ ਕਿ ਆਪ ਸਦਾ ਲਈ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮਰਪਨ ਹੋ ਗਏ। ਜੀਵਨ ਨੇ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਲਿਆ, ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਮੱਕਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਸਭ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਗਏ, ਵੱਡੇ ਮਹਾਰਾਜ ਲਈ ਅੰਦਰੋਂ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਲੈ ਕੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕਾਰਜ ਓਵੇਂ ਹੀ ਜਾਰੀ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਜੀਵਨ ਵੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ।

ਏਕ ਜੋਤਿ ਦੁਇ ਮੂਰਤੀ ਧਨ ਪਿਰੁ ਕਹੀਐ ਸੋਇ ॥

ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਿਕ ਰੁੱਚੀ ਕਾਰਨ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ 18 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਿੰਧ ਪੁੱਜੇ ਜਿਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਿਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ। ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ। ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸੱਚਾ ਜੀਵਨ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਨਵਾਬ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ 60 ਮੀਲ ਦੇ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਵਸਣ ਲਈ ਜੱਦੋ ਜਹਿਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ।

1941 ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਰਮੀ ਹੋਡ ਕੁਆਟਰਜ਼ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਨੌਕਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਲਗੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤਿੰਨ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਦੀ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਣਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਕਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹਨ। ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸੈਕਟਰੀਏਟ ਵਿਚ 1966 ਤੱਕ ਸਰਵਿਸ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਨਵਿਰਤੀ ਕਰਦੇ। ਆਪ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੁੱਟੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਉਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਹਰ ਤਹਿਸੀਲ ਤੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਨਕਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਐਸੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਰਬਾਦ ਹੋਣੋਂ ਬਚ ਗਿਆ। ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਫਲੈਚਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ (ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ) ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਮਰਾਲੇ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਜੁੜਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਹੁਣ 'ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਵਿਚ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ 7 ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ, ਸੈਕਟਰ 19 ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਹੈ।

ਸੇਵਕ ਕਉ ਸੇਵਾ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਈ ॥ ਪੰਨਾ - 292

1966 ਵਿਚ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਬਣਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਿਵਲ ਸਕੱਤਰੇਤ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿਚ ਤਰਾਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਵੀ ਆਰੰਭਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਤਕ ਲਿਜਾ ਕੇ ਪੂਰਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ Intensive Farming ਕਰਕੇ ਉਪਜਾਊ ਜੰਗਲੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਲਹਿ ਲਹਾਉਂਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਵੇਖਣ ਲਈ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਫੀ ਹੈਕਟਰ ਉਪਜ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਏਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣਾ ਵਿਰਸਾ ਭੁੱਲ ਕੇ ਗੁਰਸਿਖੀ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੰਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਣੀਆਂ, ਨਸ਼ੇ ਕਰਨੇ, ਪਸ਼ੂ-ਡੰਗਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨੇ, ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਬੰਦੇ ਕਤਲ ਕਰਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਤ ਦਾ ਧੰਦਾ ਬਣ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪਰਾਧੀ ਬਣੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਸਾਜ ਲੈ ਕੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਏ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣਨ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਐਸੇ ਕਿਸਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 10 ਨੰਬਰੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਅਪਰਾਧ ਹੋਣ ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਘੜੀਸੀ ਫਿਰਦੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਤੋਬਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਵਧੀਆ ਇਨਸਾਨ ਬਣੇ।

ਐਸੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੁਰਸਿਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਸਮੇਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੱਜ ਕੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਤਰਾਈ ਦੇ ਪੁਲੀਸ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵੀ ਇਸ ਤਬਦੀਲੀ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਸਾਖੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਵਸਦੇ ਰਹੇ, ਉਜੜ ਜਾਵੇ। ਮਾੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਵਸਦੇ ਰਹੋ, ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਜਾ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾੜੇ ਬਣਨ ਦੀ ਲਾਗ ਨਾ ਲਾਇਓ। ਚੰਗੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਉਜੜ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕੋ, ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਜਾ ਕੇ ਕਰੋ। ਐਸਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵਾਪਰਿਆ। ਯੂ. ਪੀ. ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਵਾਲੇ ਅਕਸਰ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਲਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਅਚਾਨਕ ਆਪ ਜੀ ਵਲੋਂ ਗੁਪਤ ਆਦੇਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਫਾਰਮ ਵੇਚ ਦਿਓ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ, ਉਥੇ ਤੁਹਾਡੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਏ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਵਿਛੋੜਾ ਸਹਿਣਾ ਬੜਾ ਕਠਨ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਤਰਾਈ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਦਮਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਲੋਕੀ ਰੋਏ ਅਤੇ ਕੁਰਲਾਏ ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਸ਼ਾਂਤ ਬਿਰਤੀ ਵਿਚ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫਾਰਮ ਵੇਚ ਕੇ ਵਿਦਾਇਗੀ ਲਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਬਿਰਹਾ ਪੀੜ ਤੇ ਵਿਰਲਾਪ ਝਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ।

ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ 30 ਅਕਤੂਬਰ ਸੰਨ 1978 ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਤਰਾਈ (ਯੂ.ਪੀ.) ਛੱਡ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰਹਿਬਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੈਕਟਰ 34 (ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ) ਵਿਚ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਇਕ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਰਖਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਰੋਪੜ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਆਪ ਜੀ ਲਈ ਨਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਕੜੇਤ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਚੱਜ ਆਚਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਯੋਜਨਾ ਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਕ-ਇਕ ਪਿੰਡ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਉਚੇ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਲਈ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਜਾਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਵਜੋਂ ਪਰਵਾਨ ਹੋਏ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੋਰ ਲੋਕ ਵੀ ਆਪ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਗਏ ਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਦੀਵਾਨ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਰਾਤ 8 ਵਜੇ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਰਾਤ 11, 12 ਵਜੇ ਤੱਕ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਰਸਤੇ ਪੱਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਚੇ ਨੀਵੇਂ ਰਸਤਿਆਂ ਤੇ ਲੰਘ ਕੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਕਦੀ ਗਰਮੀ, ਕਦੀ ਸਰਦੀ, ਕਦੀ ਮੀਂਹ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਆਪ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਕੇ ਮਿਥੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕਦੀ ਨਾਗਾ ਨਾ ਪਾਉਂਦੇ।

ਆਪ ਜੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਵਖਰਾ ਡੇਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿਚ, ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸੀ, ਅਨੁਭਵੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਤੇ ਏਥੇ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈਡ ਕੁਆਟਰ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਉਜਾੜ ਅਸਥਾਨ ਨੇ

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਸੀ ॥

ਹਰਿਆਵਲਾ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਏਥੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਪਰਵਾਹ ਚਲਣੇ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬੇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਨ, ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਬਲਪੁਰ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੈਰੋ ਮਾਜਰੇ ਵਾਲੇ। ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖੁੱਗ ਵਸਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਜੋਂ ਵੇਖਿਆ, ਭਵਿੱਖ ਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਏਥੋਂ ਗੁਜ਼ਰੀਆਂ ਹਨ, ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਕਿੱਨੇ ਸਿੰਘ ਏਥੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਤੀ ਆਬਾਦ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਏਥੋਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਜਾਏ, ਸਕੂਲ ਕਾਲਜ ਖੁਲ੍ਹਣਗੇ, ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਅਸਥਾਨ ਬਣੇਗਾ। ਐਸੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਏਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਏਥੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਰੰਭੇ ਗਏ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਿਤ ਵੀ.ਡੀ.ਓ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਕੈਸਟਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਰਕਮ ਨਾ ਲਈ ਸਗੋਂ ਅਸੀਸ ਹੀ ਮੰਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗੀਨੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਫੋਟੋਆਂ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਦਿਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਰੋਮਨ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਤਾਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਤੇ ਮਾਣ ਸਕਣ। ਅਪ੍ਰੈਲ 1995 ਵਿਚ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਘਰ-ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਵੀ ਚਾਲੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਬੈਠੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ 20 ਪੰਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਵੀ ਵਧਾ ਦਿਤੇ ਗਏ। ਅੱਜ ਇਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ 20,000 ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਦੁਰਲੱਭਤਾ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਛਾਪਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਵੀ ਆਰੰਭਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀਆਂ 37 ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ 23 ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਅਤੇ 4 ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਛੱਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਕਈ ਸੰਸਕਰਣ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਚੌਥਾ ਐਡੀਸ਼ਨ ਛਪ ਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹੋਰ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਛਾਪਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਕ ਸਾਲਾਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਵੀ 1990 ਤੋਂ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਤਪਸਵੀ, ਸੰਤ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਭਗਤ, ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਸਬੁੱਧੀ ਜੀਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਹੋਈ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਰਵਣ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਅਨੂਠਾ ਅਦਭੁਤ ਨਜ਼ਾਰਾ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਆਈ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਜੀਵਨ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਰਸ਼ਾਰ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜਦੀ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਸੰਗਤ ਲਈ ਪੰਡਾਲ, ਰਿਹਾਇਸ਼, ਲੰਗਰ, ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ, ਪਾਰਕਿੰਗ ਇਤਿਆਦਿ ਪੂਰੀ

ਸੰਤ ਸਰਣਿ ਸੰਤ ਟਹਲ ਕਰੀ ॥

ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸੀ।

ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਰਧਕਾਰੀ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਟਰੱਸਟ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਬੜੀ ਸੁਚੱਜਤਾ ਤੇ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸੀ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵੱਡਣੇ, ਗਰੀਬਾਂ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦੀ ਆਰਥਕ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ, ਮੁਸੀਬਤ ਸਮੇਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਜਦ 1993 ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਏ, ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਸੇਵਕਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ, ਘਰ-ਘਰ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਇਕ ਕ੍ਰੋੜ 20 ਲੱਖ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਰਾਸ਼ਨ, ਵਸਤਰ, ਬਰਤਨ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ, ਕਿਤਾਬਾਂ, ਬੈਗ ਸਭ ਕੁਝ ਹੱਥੀਂ ਦੇ ਕੇ ਆਏ।

ਫਰਵਰੀ 2001 ਵਿਚ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਭੂਚਾਲ ਕਾਰਨ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਨਿਆਸਰੇ ਹੋ ਗਏ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ ਪੀੜਤ ਹੋ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ੫੬ ਟਰੱਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੱਗਭੱਗ ਡੇਢ ਕਰੋੜ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਰਾਸ਼ਨ, ਵਸਤਰ, ਟੈਂਟ ਆਦਿ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਭੇਜੇ। ਜੱਥੇ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ੨੮ ਦਿਨ ਕੈਂਪ ਲਾਈ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਭੁੱਜ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ੩੬ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾ-ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਜੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਚਾਹੜ੍ਹਮਾਜਰਾ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਆ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 'ਮਸਜਿਦ' ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਅਗਸਤ 3, 1994 ਨੂੰ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਕੇ ਐਨੇ ਮੁਤਾਸਰ ਹੋਏ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਜ਼ੋਲੀ ਗਰਾਟ ਵਿਚ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਨਿਰਮਾਣਿਤ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਦੋ ਮਹਾਨ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੀ ਅੰਤਮ ਯਾਤਰਾ (1996) ਤਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਆਈ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੋ ਸਾਲ ਮਤਵਾਤਰ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮਾਂ ਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ

ਸੰਤ ਕਾ ਸੰਗੁ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ॥

ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਵੇਦ ਭਾਰਤੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਾਣੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਹਰ ਸਾਲ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

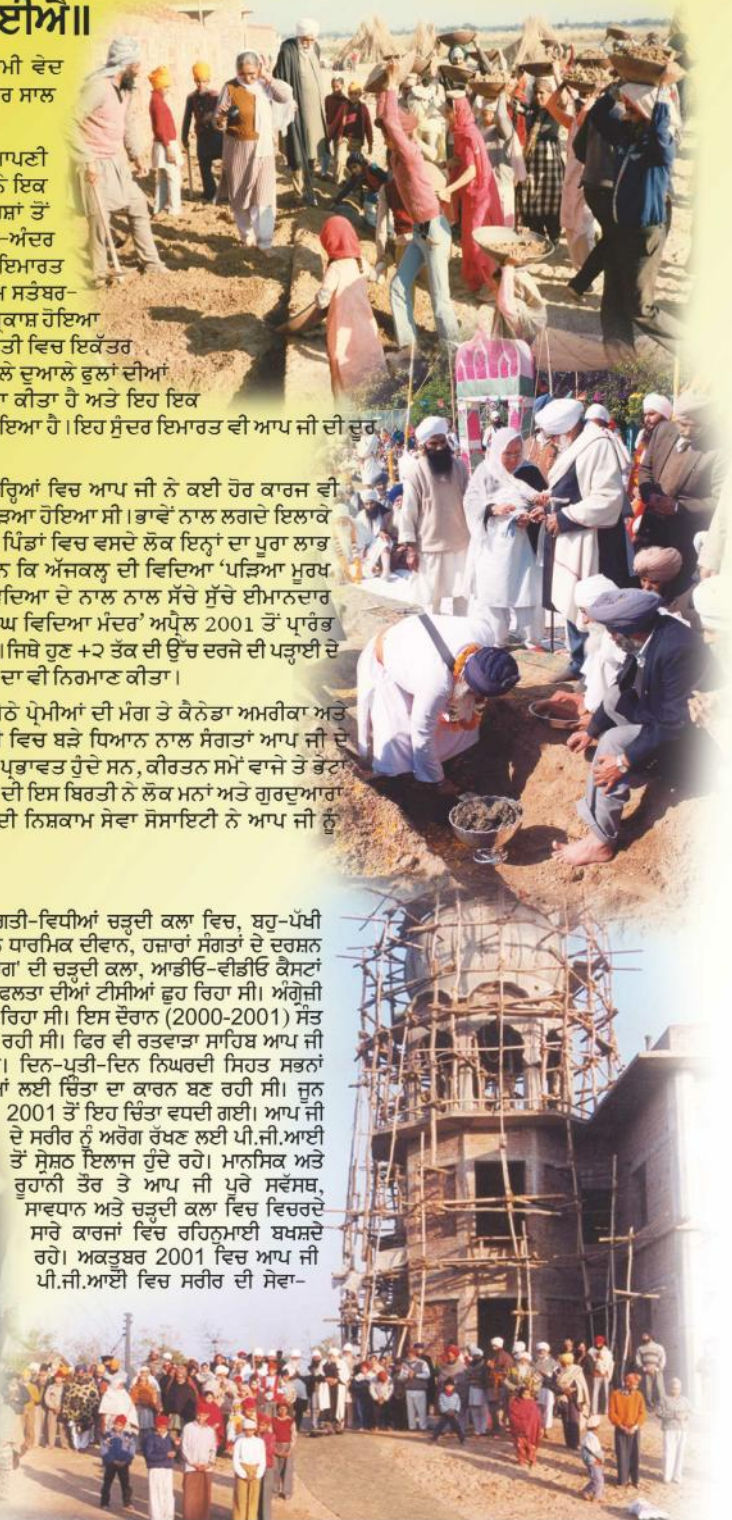
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਖਰੀ ਇਮਾਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਲਿਆ, ਪੰਜ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰਖਵਾਇਆ ਤੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਸੁੰਦਰ, ਸਫੈਦ ਸੰਗਮਰੀ ਗੁੰਬਦਾਂ ਤੇ ਮਮਟੀਆਂ ਵਾਲੀ ਸੋਹਣੀ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਗਿਆ। 10ਵੇਂ ਸਾਲਾਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਸਤੰਬਰ-ਅਕਤੂਬਰ 2000 ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਏਥੇ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਹੋਈ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀਦਾਰਾਂ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ ਗਏ। ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਫੁਲਾਂ ਦੀਆਂ ਬਗੀਚੀਆਂ ਤੇ ਫੁਹਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ਵੇਖਣਯੋਗ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਦੂਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ।

ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਿਵਨ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਹੋਰ ਕਾਰਜ ਵੀ ਆਰੰਭੇ। ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਬਹੁਤ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਇਲਾਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਸੀ। ਪਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਸਨ। ਦੂਜਾ ਆਪ ਜੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੀ ਵਿਦਿਆ 'ਪੜ੍ਹਿਆ ਮੁਰਖ ਆਖੀਐ ਜਿਸ ਲਭ ਲੋਭ ਅਹੰਕਾਰ' ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੈ। ਉਚੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਈਮਾਨਦਾਰ ਧਰਮੀ ਬੰਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਆਪ ਜੀ ਨੇ 'ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ' ਅਪ੍ਰੈਲ 2001 ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕੀਤਾ। ਸਕੂਲ ਦੀ ਚਾਰ ਮੰਜ਼ਲੀ ਨਵੀਂ ਬਿਲਡਿੰਗ ਬਣ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਹੁਣ +2 ਤੱਕ ਦੀ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹਨ/ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ kel ਹੋਰ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ।

ਆਪ ਜੀ ਉਮਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੁਣਦੀਆਂ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਬੋਲਾਗ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਸਭ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਵਾਜੇ ਤੇ ਭੱਟਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣ ਦਿੰਦੇ, ਨਾ ਹੀ ਸਿਰੋਪਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ। ਤਿਆਗ ਦੀ ਇਸ ਬਿਰਤੀ ਨੇ ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੀਤਾ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਬਰਮਿੰਘਮ ਦੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਸੋਸਾਇਟੀ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ।

ਬ੍ਰਹਮਲੀਨਤਾ -

ਸੰਨ 2000 ਵਿਚ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀ-ਵਿਧੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ, ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਉਨਤੀ ਵਲ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸਨ-ਮਤਵਾਤਾਰ ਲੜੀਵਾਰ ਲਗਦੇ ਮਹਾਨ ਧਾਰਮਿਕ ਦੀਵਾਨ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ, ਲੰਗਰਾਂ ਦੇ ਅਤੁੱਟ ਭੰਡਾਰੇ, ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਆਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਕੈਸਟਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪਾਸਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਫਲਤਾ ਦੀਆਂ ਟੀਸੀਆਂ ਛੁਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਮਾਧਿਅਮ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਉਨਤੀ ਵਲ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ (2000-2001) ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਹੁਣ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਜੀ ਮਤਵਾਤਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ। ਦਿਨ-ਪ੍ਰਤੀ-ਦਿਨ ਨਿਘਰਦੀ ਸਿਹਤ ਸਭਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੂਨ 2001 ਤੋਂ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ ਤੋਂ ਸ਼ੇਸ਼ਨ ਇਲਾਜ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਪੂਰੇ ਸਵੱਸਥ, ਸਾਵਧਾਨ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹੇ। ਅਕਤੂਬਰ 2001 ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੇਵਾ-

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗਾਂਢੀ ਦਿਵਸ

ਸ਼ਿੱਚਖੇਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤੇਰਵੀਂ ਅਤੇ
ਸ਼ਿੱਚਖੇਡ ਵਾਸੀ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ
ਨਿੱਖੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

ਰਣਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
(ਨੇੜੇ ਰੋਹੀਗੜ੍ਹ)

30-31 ਅਕਤੂਬਰ

1 ਨਵੰਬਰ 2014

30-31 ਅਕਤੂਬਰ - ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 10.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
1 ਨਵੰਬਰ - ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਮ 4.00 ਵਜੇ ਸੰਪੂਰਨਤਾ

ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ : ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਰਹੀਮਤ ਫਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

30 ਅਕਤੂਬਰ, 2014 (ਵੀਰਵਾਰ)
ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਗਾਂਢੀ ਦਿਵਸ
ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ, ਸ਼ਬਦ-ਵੀਚਾਰ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਕੀਰਤਨ।

31 ਅਕਤੂਬਰ, 2014 (ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ)
ਸਚਖੇਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਣਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ
ਦੀ ਨਿੱਖੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਵਿਖਿਆਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ।

1 ਨਵੰਬਰ, 2014 (ਸ਼ਨੀਵਾਰ)
ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸਚਖੇਡ ਵਾਸੀ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਨਿੱਖੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀਵਾਨ।
ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨਤਾ।

ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖੋਜੀ ਗਈ ਹੈ।

1. ਭਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਭਾਣੀ ਵਿਚਿ ਭਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੰ॥
2. ਮਾਧਵੇ ਇਨਾ ਕਹੀਐ ਕੁਮੁ ਯੋਗਾ ॥ ਸੋਮਾ ਮਾਨੀਐ ਹੋਇਨ ਤੋਸਾ ॥
3. ਸੁਰਿ ਨਰੁ ਭੁਨਿ ਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੋਸਦੇ ਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰੁ ਤੋ ਪਾਇਆ ॥
4. ਸਾਚੁ ਕਰੋ ਸੁਨੁ ਲੋਚੁ ਸਭੈ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮੁ ਕੀਚਿ ਤਿਨੁ ਹੀ ਪੁਛੁ ਪਾਇਓ ॥
5. ਸਭ ਮਿਖਿਨ ਕੇ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਗੁਰੁ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ ॥
6. ਹਉਮੈ ਨਾਖੇ ਨਾਲਿ ਕਿਰੋਹੁ ਹੈ ਚੁਇਨ ਨਾ ਵਸਿਹਿ ਇਕੁ ਠਾਇ ॥
7. ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਘੋਰੁ ਅੰਧਾਰੁ ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਸਮੁਝ ਨ ਆਏ ॥
8. ਪੀਓ ਪਾਹੁਲ ਖੋਲਯਾਰੁ ਹੋਇ ਜਨਮੁ ਸੁਹੰਦਾ ॥
9. ਜਨਮੁ ਮਰਣੁ ਚਹੁਹੁ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥
10. ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਏ ਤਿਨੁ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਹੈ ॥
11. ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਚਨੁ ਬਚਨੁ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਯੁ ਮੁਕਤਿ ਬਨਾਏਗੁ ॥
12. ਜਿਨੁ ਪਿਆਰੇ ਸਿਉ ਨਹੁ ਕ੍ਰਿਸੁ ਆਈ ਮਰਿ ਚਲੀਐ ॥
13. ਪਖਣੁ ਗੁਰੁ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਧਰਤਿ ਮਯੁਠਾ ॥
14. ਕਿਰਤਿ ਕਿਰਤਿ ਕਰਿ ਯਗੁਮ ਦੀ ਹਥੁ ਦੇ ਕੇ ਭਠਾ ਮਨਾਏ ॥
15. ਬੁਧਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ ॥
16. ਕਾਹੇ ਰੋ ਬਨੁ ਬਿਜਨੁ ਜਾਈ ॥
17. ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੋਚੁ ਕਮਾਈਐ ॥
18. ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਿ ਸੋਚਾ ਦਾ ਮਹਾਂਤਾ ॥
19. ਹਠ ਯੋਗੁ, ਰਾਜ ਯੋਗੁ, ਗੁਰਮਤਿ ਯੋਗੁ ॥
20. ਸੁਰਤਿ ਸ਼ਬਦਿ ਦਾ ਮਾਰਗੁ ॥
21. ਜੀਵ ਆਤਮਾ, ਆਤਮਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ॥
22. ਕੁਠਾ ਰੱਤਿਆ ਵਗੈ ਸਿਨੀਠੈ ਪਾਪੁ ਤੋ ਬਚ ਕੇ ਸੋ ਕਿਉ ਨੋਚਾ ਆਪੀਐ ਜਿਨੁ ਜੋਮਹਿ ਰਾਜਾਨਾ ॥
23. ਨੌਜਵਾਨਾ ਦਾ ਨਸਿਆਂ ਵਾਲੇ ਰੁਝਾਨੁ ਕਿਉਂ ਤੇ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਿਉਂ? ॥
24. ਸ਼ਬਦ, ਨਾਮ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ॥
25. ਮਾਇਆ ਸੰਤ ਜੋ ਅਮਰਿ, ਮਾਇਆ ਤੋ ਬੁਧਮ, ਮਾਇਆ ਤੋ ਛੁਟਕਾਰਾ ਅਤੇ ਪਠਕੁ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ॥
26. ਸੰਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਸੰਤ ਰਹਿਤ, ਸੰਤ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸੰਤ ਦੀ ਲੋਗੁ ॥
27. ਸਿਖ ਗੋਸ਼ਟ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਛੁਟਕਾਰਾ ॥
28. ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ ਸਿਧਾਂਤ ॥
29. ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ॥

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਣਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੌਰਿਹਦੇ ਦਾ ਹਮਲੀਕ ਦ੍ਰਿਸ਼

ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼

1. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇ ਕੇ ਖੋਡੇ ਬਾਣੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲਝ ਲਾਉਣਾ।
2. ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨ ਲਈ, ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ (ਕੀਰਤਨ) ਲਈ ਵਿਦਿਆਲੇ ਖੋਲ੍ਹਣਾ।
3. ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਸਬੰਧੀ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ।
4. ਵਿੱਦਿਆ ਅਤੇ ਖੋਡੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਟਹਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧੀਕ ਦੇਣੇ। ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਲਈ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਕਾਲਜ ਖੋਲ੍ਹਣੇ।
5. ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰਿਆਣੀ ਭਰਪੂਰ ਕਰਨਾ।
6. ਗਰੀਬ, ਅਪਾਹਜ, ਬੇਸਹਾਰਾ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ।
7. ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਲਈ ਫਰੀ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ।
8. ਲੋੜਵੰਦ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ-ਬੱਚੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਲਈ ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ।
9. ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਠੋਸ ਹਸਪਤਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ।
10. ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ।
11. ਭਰੂਣ ਰੱਤਿਆ ਦੇ ਘੋਰ ਪਾਪ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਠੱਠਾ ਪਾਉਣਾ।
12. ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧ ਰਹੇ ਨਸਿਆਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਮੀਰ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ।
13. ਦੇਸ਼ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤਿ ਕੈਂਪਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ।
14. ਕੁਸ਼ਲਗਾਰ ਪੱਖੋਂ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਬਣਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿੱਤਾਮਈ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਫਰੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤਾਂ, ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ/ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼, ਉੱਚੇ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਕਥਾਕਾਰ, ਰਾਗੀ ਅਤੇ ਚਾਡੀ ਜੱਥੇ, ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਲ ਕਰਨਗੇ। ਅਪ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨੀ ਜੀ।

ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਸੰਚਾਲਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਦਾਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ

1. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਣਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ :- ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੁੰਦੇ ਨਿਰਨੋਮ, ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ, ਵਿਆਖਿਆ, ਕੀਰਤਨ ਆਦਿ ਦੀ ਵਾਰ, ਦੇਸ਼-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਹਿਜ ਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ, ਗੁਰਪੁਰਬ, ਗੁਰਮਤਿ ਕੈਂਪ, ਦੇਸ਼ਾਂ-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਉਣੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਅਤੁੱਟ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।
2. ਆਤਮ ਮਾਰਗ- ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਰੂਹਾਨੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ, ਅਪ੍ਰੈਲ 1995 ਤੋਂ ਸੰਚਾਲਿਤ (ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ), ਪੁਸਤਕਾਂ, ਆਡੀਉ, ਵੀਡੀਉ ਸੀਡੀਜ਼।
ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ
3. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿੱਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (CBSE)
4. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਫਰੀ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ :- ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨੁ ਕੀਸ ਤੋਂ ਸਿਲਾਈ, ਕਚਾਈ ਅਤੇ ਬੁਣਤੀ ਇਤਿਆਦ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਅਤੇ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੀਬੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਪਬੰਧ ਵੀ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਫਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ (PSEB)
6. ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਬੀ ਐੱਫ਼)।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚੇਰੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿੱਦਿਆ ਤੇ ਸੁਚੱਜਾ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀ ਕਲਾ ਵੀ ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
8. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ-ਇਸ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਹ ਡਾਕਟਰ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਸਾਰੇ ਲੋਭੋਰਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੰਧੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੌਖ (ਫਰੀ) ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
9. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ :- ਬੇਸਹਾਰਾ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਲਈ ਯੋਗ ਰਿਹਾਇਸ਼, ਲੋੜੀਂਦੇ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।
10. ਉਸਾਰੀ ਅਧੀਨ ਇਮਾਰਤਾਂ :- (1) ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਊਥੀ ਅਤੇ ਬਹੁਮੰਜਲੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਿਸ਼ਨਰ (2) ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ (ਬੀਜੀ) ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁੰਦਰ "ਸੋਢਾ ਭਵਨ" (3) ਸ਼ਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ (4) ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ

**ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ
ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥**

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
(17 ਜੂਨ 1918 - 31 ਅਕਤੂਬਰ 2001)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇਕ-ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਆਤਮਿਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਆਏ ਸਦੀਵੀ ਬੋਲ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਅੱਖਰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਗੁੰਝਾ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਐਸੀ ਭਾਵਨਾ ਸਮੋਈ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਅਮਲ ਕੀਤਿਆਂ ਜਗਿਆਸੂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦਿਸਦੇ ਤੋਂ ਅਣਦਿਸਦੇ ਵਲ ਚੱਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਭਟਕੇ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਦੀਵਾਲੀਏ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਕ ਐਸੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਝੁੰਡਣ ਨਾਲ ਫਿਰ ਨਾ ਤਾਂ ਭਟਕਣਾ ਚਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਝੁੰਖ। ਸੋ ਅਜੋਕੇ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਖੰਡੇ ਬਾਣੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ, ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਤ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਹੀ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਸੁਖ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਦੇਹ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਚਾਹੀਂ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਰੱਬੀ ਪਿਆਰ, ਸਾਢੀਵਾਲਤਾ, ਰੱਬੀ ਏਕਤਾ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਪ੍ਰਭੁਲਤ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ।

**ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ
ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥**

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸਤਿਗੁਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰੁਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
(ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ)
(8 ਅਗਸਤ 1918 - 1 ਨਵੰਬਰ 2013)

ਜਿਸ ਥਾਂ ਉਪਰ ਸਤਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਸਤਿ ਵਿਦਿਆ, ਸਤਿ ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਥਾਂ ਦੀ ਸਤਿਪੁਰਬਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ-
ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥
ਜਿਥੇ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੇਕਿਆ ਦੀ ਨਿਵਰਤੀ ਹੈ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਾਧਨ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ-
ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ
ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ
ਜਿਸੁ ਪੁਰਖ ਠਿਥੇ ਕਾ ਠਹਨਾ ॥
ਸਤਿਸੰਗ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਬੀਜ ਹੈ ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਰੋ ਕਿ ਮਾਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਵਿਚਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵ ਬੁਨੈਗਰ ਦੇ ਤੁਰਿਆਂ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿ ਕੇ ਭਜਨ ਬੇਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਲਾਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਖ ਤਾਂ ਤੇ ਬੇਤੇ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ-ਧਰਮ ਬੀਘਰ ਹੀ ਫਲੀਫੂਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਹੀ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਨਿਰੋਲ ਸਤਿ ਦੇ ਬਚਨ ਹੀ ਸਰਵਣ ਤੇ ਮੋਨਣ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਇਕ ਨੂੰ 'ਬਹਿਰੰਗ ਸਾਧਨ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ 'ਅੰਤਰੰਗ ਸਾਧਨ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਮੂਹ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤਾਂ

- ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀ. ਐ. ਸਕੂਲ**
- ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸੀ. ਐ. ਸਕੂਲ**
- ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਫ਼ੈਕਲਟੀ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਬੀ ਐੱਫ਼)**
- ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ**
- ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਅਕਾਠ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ**
- ਮਾਤਾ ਰੁਣਜੀਤ ਕੌਰ ਕਾਲਜ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ**
- ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਊੱਚੀ ਅਤੇ ਬਹੁਮੋਜਮੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇਮਾਰਤ**

ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ
ਐਮ੍ਰਿਤ ਸਿਰਾ 31 ਅਕਤੂਬਰ, 1 ਨਵੰਬਰ ਸਵੇਰ 10 ਵਜੇ
ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਬੰਧ
ਮਾਯਾਗਾ ਵੀਠੋ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਤੇ ਤੇਜਾ ਕੇ ਵਿਭਿੰਨ ਖਾਣੀਆਂ
ਫਰੀ ਸਿਰੀਕਨ ਟੀਪ ਖਾਂ ਦੇ ਚਿੱਕਾ, ਮੈਥਾ, ਟੀਪ ਖੇ ਵਧਾਈ ਕਿੱਚੇ ਤੋਂ ਵਿੱਖਾ ਪ੍ਰਧ ਕੇਰਿੰਟ
ਸ਼ਾਮਾਂ ਖੁਲ ਵਿਖੇ ਖੇ ਵਧਾਈ 'ਚ ਕੀਮਤੀ ਡਿ. ਮੈਮੋਰਿਅਲ ਗਾਠਾਂ ਦੁਆ ਮ ਕੇ ਵੀ ਖੇਲ ਗੁਣਾਂ

ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੰਡੇ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾਈ ਉਗਰ ਅਨੁਸਾਰ
ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ www.babalshib.org
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਸਾਥਨਾ ਨੰਬਰ-29 ਅਕਤੂਬਰ

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਰਾ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ, ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ, ਭਗਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਜਿਥੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੋਧ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਸਾਖੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਪੁਰਖ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ, ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਅਭੈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਜੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਹੀ ਏਕਾਗੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਆਤਮ ਗਸੀਏ ਮਹਾਪੁਰਖ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਹੜੀ ਸੰਪਰਦਾ ਅੱਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਪਰਦਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੁੰਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਹੈ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਪੁਰਖ ਬਹੁ ਪੱਖੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਜਿਥੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਉਥੇ ਆਪ ਜੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸੰਗਠਨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤੇ। ਭਾਵੇਂ ਮਹਾਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੋਨਦੇ ਹੋਏ ਪੰਚ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਚਿਹਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਹਰ ਵੇਲੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਭਾਸਦੇ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

‘ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਜੀਵੇ ਨਹੀ ਮਰਤਾ ॥’
ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਸਾਥੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰੁਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਵਾਂਗ ਰੁਹਾਨੀ-ਰੰਗ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਆਪ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਚੁੱਤੇ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਰੋਤ ਵੀ ਬਣੇ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ, ਵੀਡੀਓ, ਆਡੀਓ ਜੀਵੀਓ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਵਿਚ ਆਪਜੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਚੋਣ ਹੈ। ਮਹਾਪੁਰਖ ਅਤੇ ਬੀਜੀ ਸਭ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹਨ।

ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਐਸੇ ਤੁਹਾਨੀ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਨਿੱਖੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੁਹਾਨੀ ਸਾਹਕਾਮ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਉ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਛ ਲਗ ਕੇ, ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਜੁੜਕੇ ਅਮੋਲਕ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰੀਏ।

ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਹੋਅਰਸਨ
ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੁਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਖਬਾਣਾ: ਮੁੱਖਮੰਡੀ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿ. ਖਰਕ,
ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ: ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੁਹਾਲੀ)
ਫੋਨ : 96461-01996, 98551-32009, 94172-14378, 98889-10777, 98146-12900
E-mail : atammarg1@yahoo.co.in www.ratwarasahib.org www.babalshibgirdingbalong.org

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ ॥

ਸੰਭਾਲ ਹਿਤ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਜਿਥੇ ਆਪ ਜੀ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਕਾਰਜ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ, ਸਭਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰ ਤੇ ਮਿਲਵਰਤਨ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਮਿਤੀ ੩੧ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਲੀਨ ਹੋ ਗਏ। ਲੱਖਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਚੂਹਾਨੀਅਤ ਨਾਲ ਸਰਸਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੁਣ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਗੋਦ ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਏ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਿ ਦਰਗਹ ਚਲਿਆ। ਸੱਚੀ ਦਰਗਹ ਜਾਇ ਸਚਾ ਪਿਤ ਮਲਿਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੪/੧੯

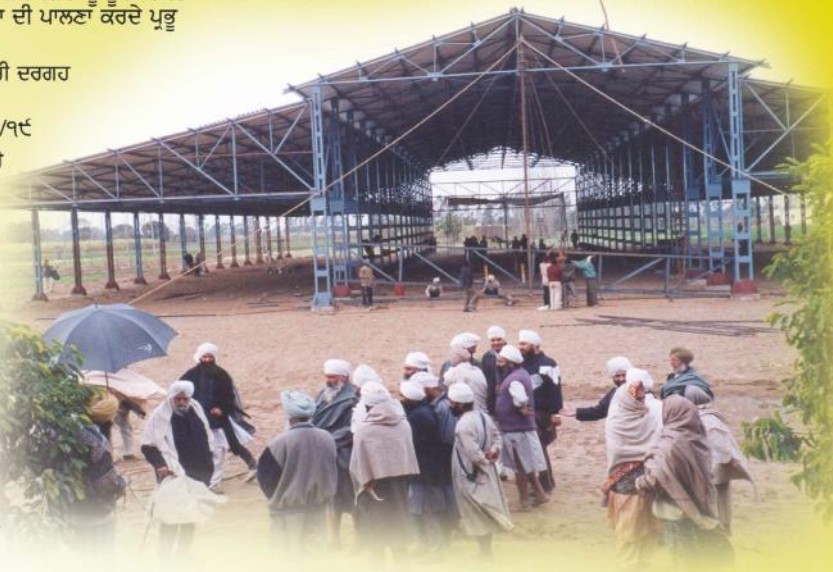
ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਦਸਣੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਸੰਭਵ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। 84 ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਅਣਥੱਕ ਯੋਧੇ ਵਾਂਗੋ ਆਪ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਰਹੇ। ਭਾਵੇਂ ਸਰੀਰ ਬਹੁਤਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਈ-ਪਾਸ ਸਰਜਰੀ ਵੀ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਅੰਦਰ ਇਕ ਖਿੱਚ ਸੀ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਦਾ ਉਮਾਹ ਸੀ, (ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ) ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਸੀ ਸ਼ਾਇਦ ਏਸੇ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਅਕਸਰ ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਕਵਿਤਾ 'ਇਛਾਬਲ ਤੇ ਡੂੰਘੀਆਂ ਛਾਵਾਂ' ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਸੁਣਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਇਹੋ ਖਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਸੀ, ਇਹੋ ਨੇਹੁ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ, ਜੋ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਚਲਦੇ ਰਹਿਣ, ਸਦਾ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ -

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ
ਓ. ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।
ਨਿਹੁ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓ
ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।
ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,
ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ,
ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦਯੂ,

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਲੱਖਾਂ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਦਰਦੀ, ਪਿਆਰ ਸਹਿਜ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸਾਗਰ! ਸਦਾ-ਸਦਾ ਆਪ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਇਹ ਦੌਲਤਾਂ ਵੰਡਦੇ ਰਹੋ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ-ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਵੰਡਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਅਭੁੱਲ ਯਾਦਾਂ : ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰਸਟ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ

(ਸਚਖੰਡਵਾਸੀ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ - ਇਕ ਜੀਵਨ ਝਲਕ)

ਪ੍ਰੋ. ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ

ਅਨੰਤਤਾ ਦੇ ਪੜਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਗਰ ਤਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਦਿਬਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵਿਛੇਦ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 1909-10 ਦੇ ਕਰੀਬ ਧਮੋਟ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਇੰਜ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ - ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਆਪ ਸਾਰਿਆ ਨੇ ਬਹੁਤ ਦਿਲ ਲਾ ਕੇ ਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਫਲ ਇਸੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਦੇ ਦੇਈਏ। ਗਹਿਰੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਸਰਦਾਰ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਭੁਝੰਗੀ ਜਨਮ ਲਵੇਗਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਲੜਕੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਸੰਜੋਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੀ ਗਵਾਹੀ ਹੈ।

ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਆਵੇਸ਼ਤ ਸੰਤ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤੀ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਵਿੱਖਤ ਬਚਨ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇੰਜ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਵਲੋਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮਾਂ ਆਇਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਲੜਕੀ ਜੋ ਸੰਤ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਉਦਮ ਕੌਰ ਰੱਖਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਹ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਬਣੇ। ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਓਹੀ ਸਪੁੱਤਰ ਸਨ ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਹ ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੁਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਘਰ ਸੀ ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਮੇਂ ਹੀ ਉਪਰ ਦਿਤੀ ਭਵਿੱਖ ਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

8 ਅਗਸਤ, 1918 ਪਿੰਡ ਦਉਦਪੁਰ, ਖੰਨੇ ਨੇੜੇ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਜਨਮ 17 ਜੂਨ, 1917 ਨੂੰ ਧਮੋਟ ਨਗਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਦੂਸਰਾ ਪੜਾਅ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਮੁਕਲਾਵਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੁਕਲਾਵਾ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਉਮਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਪੰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਲੜਕੀ ਤੇ ਲੜਕਾ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਵਿਵਾਹਿਤ ਜੀਵਨ ਬੰਧਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਸਮਝ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਬੰਧਨ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਠਾਉਣ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਸਫਲ ਮਾਪੇ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਵਿਚ ਇਕ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਮਾਤਾ ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭੈਣ ਜੀ ਸਨ ਇੰਜ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਸੰਤ ਵੀਰ ਜੀ ਦੀ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਚੀਰੇ ਦੀ ਪਗੜੀ ਸਜਾਈ ਗਈ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪ ਆਉਂਦੀ ਵਾਰੀ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰੇਸ਼ਮੀ ਚੀਰਾ ਸਿਰ 'ਤੇ ਠਹਿਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕੋਮਲ ਫੁੱਲ ਵਰਗੀ ਬੀਬੀ ਉਦਮ ਕੌਰ ਇਹ ਸਭ ਵੇਖ ਕੇ ਵਿਗਸਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਗੋਦ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਮੁਕਲਾਵੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਮੋਟ ਵਿਖੇ ਜੋ ਕਿ ਬੀਬੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਨਗਰ ਸੀ, ਵਿਚ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ।

ਬੀਬੀ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਘਰ ਪੈਕੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸ਼ਟ ਉਪਾਸਨਾ, ਖਾਨ-ਪਾਨ, ਪਹਿਰਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਾਸ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਕੁਝ ਕੁ ਮੀਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਕ ਵਰਦਾਨ ਹੀ ਸੀ।

9 ਮਾਘ 1936 ਨੂੰ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਮਿਲਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜੋ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨ ਲਈ 19 ਮਾਘ ਨੂੰ ਮਸਤੂਆਣੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੰਤ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕਮਾਲਪੁਰ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ ਰਹੇ। ਉਥੋਂ ਚਲ ਕੇ, ਚੀਮੇ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਡਬਲ ਐਮ.ਏ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਾਨਸਾ ਨੇੜੇ ਜਵਾਹਰ ਕੇ ਝੀੜੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਜੋ ਕਰੀਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਇਸੇ ਸਾਲ ਭਾਵ 1936 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਹੀ ਜੂਨ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਧਮੋਟ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਗੇ ਹੋ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਪਿੰਡ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਕੁਰਸੀ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਏ। ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ -

ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?

ਹੁੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਕਿਹਾ, "ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਵਿਖੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ।"

ਬੀਜੀ ਦੀ ਨਾਜ਼ੁਕ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਉਹ ਇਥੇ ਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਜਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਤਰੰਗ ਉੱਠੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਜੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਉਡ ਕੇ ਰਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸੈਂਕੜੇ ਮੀਲ ਦੌੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ।

ਜਲਦੀ-ਜਲਦੀ ਝੀੜੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਮਾਨਸਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਟਿਕਟ ਖਰੀਦੀ ਤੇ 12 ਵਜੇ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਜਾਖਲ ਤੇ ਧੂਰੀ ਟੱਪ ਕੇ ਉਹ ਕੁਝ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਉਤਰ ਗਏ ਅਤੇ ਮਲੋਦ ਦੇ ਰਾਹ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਧਮੋਟ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਘਰ ਅੱਪੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਿੱਧੇ ਦੀਵਾਨ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਸੈਰ 'ਤੇ ਨਿਕਲੇ। ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ - ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਹੋਏ ਸੀ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਜਵਾਹਰਕੇ। ਤੁਹਾਡੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਤੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਇਕ ਅਰਧਾਗਨੀ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਅਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੈਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਸਕੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਦਸੇ, ਬੇਪਛਾਣ ਹੋ ਕੇ ਚੁੱਪ ਚੁਪੀਤੇ ਅਣਜਾਣੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਨਾ ਜਾਇਆ ਕਰੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਹਰ ਸੈਰ ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਪਿੱਛੇ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਜਲ ਦਾ ਭਰਿਆ ਗੜਵਾ ਲੈ ਕੇ ਚਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਤੋਂ ਇਕ ਮੀਲ ਦੂਰ, ਜਦੋਂ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੀ (ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਇਕ ਦਮ ਰੁਕ ਗਏ। ਆਪਣੀ ਖੁੰਡੀ 'ਤੇ ਬੋਝ ਪਾ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਝੁਕ ਕੇ ਉਹ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਆਪ ਬਾਬਾ (ਤਦੋਂ ਜੁਆਨ) ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲ ਟਿਕਟਿਕੀ ਲਗਾ ਕੇ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਸਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ 'ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਪਰ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲੇ ਤੇ ਉਹ ਟਿਕਟਿਕੀ ਲਗਾ ਕੇ ਜੁਆਨ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲ ਵੇਖਦੇ ਹੀ ਰਹੇ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਪਲਾਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਅਨੰਤ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਬਦਲਦੀ ਲਗਦੀ ਸੀ, ਜੁਆਨ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੋ ਅਜੇ ਇਕ ਅੱਲ੍ਹੜ ਜੁਆਨ ਹੀ ਜਾਪਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਬੋਲੇ -

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਆਪ ਜੀ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ?

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਕਿਹਾ, ਮੰਨੋਗੇ?

ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਪ ਜੀ ਕੇਵਲ ਹੁਕਮ ਕਰੋ।

ਕੀ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਪਿਉ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਮਚਦੇ ਭਾਂਬੜ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ?

ਸ਼ਾਇਦ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰ ਵੀ ਹਿਲਾਇਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਪਿਤਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ।

ਮੈਂ ਕੁਝ ਇੰਜ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਤਰ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲੇ ਜਾਓ ਤੇ ਇਕ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਨਿਭਾਓ। ਤੁਹਾਡੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਇਕ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲੀ ਬੀਬੀ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਸਿਦਕ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣੇਗੀ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਆਹੁਤਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਅਨਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰਤੂ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਛੱਡ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਪੱਕੇ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਭਾਵੇਂ ਨਵਾਬਸ਼ਾਹ ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਗਏ ਤਾਂ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ ਪਰ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ 60 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਅਰਧ-ਵਿਆਸ ਵਾਲੇ ਏਰੀਏ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਗੂੰਜ ਪਈ ਜਿਥੇ ਕਿ ਨਵੇਂ ਆਬਾਦਕਾਰ ਵਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਕੋਕਾ ਕੋਲਾ ਕੋਲ ਵੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਫੇਰ 14-04-1941 ਨੂੰ ਸੈਕਿੰਡ ਪਟਿਆਲਾ ਲੈਂਸਰਜ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਬਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਕਰ ਲਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਖੁਦ ਫਸਟ ਪਟਿਆਲਾ ਲੈਂਸਰਜ ਵਿਚ ਕਰਨਲ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਸਨ।

ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਨਿਭਾਏ, ਵਿਚ ਬੀਜੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮੂਕ ਸਹਿਮਤੀ ਸੀ।

1 ਜੂਨ, 1945 ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ਪਰ ਬੀਜੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਪੱਖੋਂ ਹਾਲਤ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੀ-ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਆਉਂਦੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਰਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਲਿਆਂਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਛਕਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੌ ਬਰ ਨੌ ਹੋ ਗਈ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਮਰ ੨੪ ਸਾਲ, ਇਕ ਜਨਵਰੀ 1952 ਨੂੰ ਗੁਰਪੁਰੀ ਸਿਧਾਰ ਗਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਕ ਖਲਾਅ

ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਡੂੰਘੀ ਮਾਨਸਿਕ ਉਲਝਣ ਤੇ ਪੀੜਾ ਦਾ ਦੌਰ ਵੀ ਆਇਆ ਜਿਸ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਗਹਿਰੀ ਹੋ ਗਈ।

ਜੂਨ 1953 ਵਿਚ ਬੀਜੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਲ ਮਹਾਰਾਜ ਆਏ। ਪਿਤਾ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਬਾਰਕ ਹੱਥ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਧਰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਝੜੀ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਮਿਹਨਤ ਕਰੋ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਬਾਰਕ ਕਰਕੰਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖੇ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਜਗਮਗਾ ਉਠਿਆ ਤੇ ਅੰਧੇਰਾ ਬਿਖਰ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਦਾਸ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਆਸਾਂ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰ ਗਿਆ।

ਪੈਪਸੂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਜੁਲਾਈ 1956 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਬਦਲੀ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਹਿ ਕਰਮੀ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ਿਮਲਾ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ Rehabilitation (ਮੁੜ-ਵਸੇਵੇ) ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਤਾਇਨਾਤ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਤਬਾਦਲੇ ਦਾ ਤੱਥ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਵਸਦੇ ਰਹੋ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਆਉ ਭਗਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਜੜ ਜਾਓ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੂਬ ਆਉ ਭਗਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬਿਖਰ ਜਾਣ ਦਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਫੈਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਬੀਜੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਗਾਹੇ ਬਗਾਏ ਦਫਲਾਨ ਤੇ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੇ ਰਹੇ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰਾਂ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ 1960 ਵਿਚ ਫਿਰ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕਈ ਦੀਵਾਨ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸੈਕਟਰ 19 ਵਿਚ ਲਗਵਾਏ ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਮੁੱਢਲੀ ਨਿਰਮਾਣ ਅਧੀਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਸਾਕਾਰ ਮੂਰਤ ਜੋ ਵੀ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਆਉਂਦਾ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਭੇਂਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਦੀਵਾਨਾਂ ਉਤੇ ਹੋਇਆ ਖਰਚ ਦੇਣ ਲਈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੇ ਬੀਜੀ ਉਧਾਰ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਧਾਰ ਚੁਕਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਹੋਰ ਦੀਵਾਨ ਲਾਉਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਲੈ ਕੇ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬੀਜੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ, ਆਪਣੇ ਆਰਾਮ ਤੇ ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ।

ਜੁਲਾਈ 1966 ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਮੱਸਤ ਪਰਿਵਾਰ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਬੀਜੀ ਨੂੰ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅੱਗੇ ਆਪਣੀ ਪਤਲੀ ਮਾਇਕ ਹਾਲਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੇ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਦੇਵੋ, ਅਤੇ ਯੂ.ਪੀ ਆਪਣੇ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਵੋ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੁਹਾਡੀ ਬਾਂਹ ਪਕੜੇਗਾ। ਤੁਹਾਡੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੋਨਾ ਉਗਲੇਗੀ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਖੇਤੀ ਦਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉੜਾ ਐੜਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

"ਆਪੇ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਖੇਤੀ"

ਫਿਰ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਬੀਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਦਾਤਾ ਜੀ! ਕੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਦੁਧ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ?

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਐਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨ ਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਵਰਦਾਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੇ ਬੀਜੀ ਯੂ.ਪੀ ਵਲ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਏ। 1966 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸਕੱਤਰੇਤ ਵਾਲੀ ਨੌਕਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਦਿਤੀ।

ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਮਪੁਰ, ਯੂ.ਪੀ. ਵਲ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਮੋੜੀਆਂ। ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਅਖਾਣ ਦੇ ਸਚ, 'ਖੇਤੀ ਖਸਮਾ ਸੇਤੀ' - ਨੂੰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਖੇਤੀ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਖੁਦ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਉਸ ਲਈ ਉਹ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਅਣਥੱਕ ਮਿਹਨਤ ਸਫਲ ਹੋਈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਈ, ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਅਸੀਸ ਸਦਕਾ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਘਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਏ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਹ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਵਧੀਆਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਜਾ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ। ਘਰ ਵਿਚ ਦੁਧ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ। ਬੀਜੀ ਅਕਸਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦੇ ਕਿ ਦੁਧ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਨਾ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਲਝਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚਾਹ ਕੇ ਵੀ ਇਕ ਦਿਨ ਲਈ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਬੜਾ ਹੀ ਥਕਾਉਣ ਵਾਲਾ ਰੁਝੇਵਾਂ ਸੀ।

ਲੱਗਭੱਗ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸਤੰਬਰ 1968 ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਮਿਲਣ ਆਏ ਅਤੇ ਸੰਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਬਚਨ ਕਰੋ ਕਿ ਮੇਰਾ ਫਾਰਮ ਵਿਕ ਜਾਵੇ। ਤੁਹਾਈ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਿੱਖੀ

ਦਾ ਨਾਮੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਈ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਖੰਡਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਸ਼ੂ ਚੁਰਾਉਣਾ, ਬੰਦਾ ਮਾਰਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੜੀ ਨੀਝ ਲਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਨਾ ਵੇਚੋ। ਤੁਹਾਡੀ ਐਨੀ ਵੱਡੀ ਸੰਗਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕੋਗੇ। ਮੈਂ ਵੀ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗਾ। ਸੰਨ ੧੯੬੯ ਈ. ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੁਝ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰਾਂ ਸ਼ੋਰਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਟਰੈਕਟਰ ਟਰਾਲੀ ਲਏ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤਾ। ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਉਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜੀਪ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ। ਟਰੈਕਟਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੁਰ ਕੇ ਜਾਂ ਸਾਇਕਲ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵਧਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਵਧਦੇ-ਵਧਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਕੱਲ ਦੇ ਠੱਗ ਸੀਨਾ-ਜ਼ੋਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਧਾੜਵੀ, ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਚੋਰ ਅੱਜ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਮਸੀਹੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਨਸ਼ੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲੇ, ਨਸ਼ੇ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਬਣ ਗਏ। ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਕ ਇਹ ਸਭ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਫੌਜ ਹੋ ਨਿਬੜੇ।

ਯੂ.ਪੀ ਵਿਚ ਵਸੋਬੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੀਜੀ ਦਰਪੇਸ਼ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜ ਕੇ ਡਟ ਕੇ ਖੜਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸਭ ਵਸਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਸਭ ਡਿਊਟੀਆਂ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਬੀਜੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੀਵਾਨ ਲਾਉਣ ਜਾਂਦੇ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਲਗਾਈ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਣ ਲੱਗਾ। ਸੰਗਤ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਬਚਨ ਸੱਚ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੱਦੇ ਤੇ ਜਨਵਰੀ 1973 ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤਰਾਈ ਏਰੀਏ ਵਿਚ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਗਜ ਵੱਜ ਕੇ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਚੀ ਨਾਲ ਗਾ ਰਹੀ ਸੀ - ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ

ਤੋਂ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਬਚਨ ਨਿਕਲੇ, ਭਾਈ ਇਹ ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਪੰਜਾਬ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਇਥੇ ਵੀ ਗਜ ਵੱਜ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਯੂ.ਪੀ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਆਪ ਕੋਲ ਸੀ, 1978 ਵਿਚ ਫੈਜ਼ਗੰਜ ਫਾਰਮ ਸਮੇਤ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਵੇਚ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਵਾਪਿਸ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ।

1975 ਵਿਚ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਅਚਨਚੇਤ ਬ੍ਰਹਮਲੀਨ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਬੀਜੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਦਮਾ ਸਿੱਧ ਹੋਈ, ਸੰਭਲਦੇ-ਸੰਭਲਦੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲ ਲਗ ਗਏ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਪਰਮ ਦੁਖਾਂਤ ਨੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਫਾਰਮ ਵੇਚ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਗਏ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ 34 ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਇਕ ਘਰ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਮਿਸ਼ਨ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿਤਾ। ਕੁਝ ਕੁ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਉਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆਏ ਸਨ - ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਿਹਿਤ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀਆਂ ਸੱਚੀਆਂ-ਸੁੱਚੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ। ਬੀਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬੜੇ ਚੁਕੰਨੇ ਤੇ ਚੋਕਸ ਰਹਿੰਦੇ ਜੋ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਏਰੀਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। 1960 ਤੋਂ 1966 ਤਕ ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਿਲ ਸਕੱਤਰੇਤ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਇਸ ਏਰੀਏ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਨਿਕਲਦੇ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ, ਹਸਰਤਾਂ, ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਬੋਲੀ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਹੁਣ ਬੀਜੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਇਕ ਨਵੀਆਂ ਉਚਾਈਆਂ ਛੋਹਣ ਲੱਗੀ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਤੀਬਰਤਾ ਤੇ ਸ਼ਿੱਦਤ ਆ ਗਈ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਲਈ ਪੂਰਨ-ਸਮਰਪਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ - ਭਾਈ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮੈਥੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਸ ਏਰੀਏ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ ਦੋਧੀ ਸਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਪੜਾਸੀ, ਪਹਿਰੇਦਾਰ, ਦਰਬਾਨ ਆਦਿ ਮਿਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਤੰਬਾਕੂ ਬੀਜਦੇ ਤੇ ਤੰਬਾਕੂ ਪੀਂਦੇ ਸਨ, ਹੁੱਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਚੱਬ ਕੇ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਵਾਨ ਸਾਰੰਗਪੁਰ ਪਿੰਡ (ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ) ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੀ ਝਲਕ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਬੀਬੀਆਂ ਤਾਂ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਤੇ ਬੈਠੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਭਾਈ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਦੀਵਾਨਾਂ ਤੇ ਆਏ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ, ਪਰ ਉਹ ਕੁਝ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ। ਜਿੱਥੇ-ਜਿੱਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗਏ ਇਹੋ ਹੀ ਤਸਵੀਰ

ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਗਲਾਂ ਨਾਲ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਦੇ ਬੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਵੱਡੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਘੁੱਟ ਕੇ ਪਕੜ ਕੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚਲ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਖਿਚਾ ਖਿਚੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਬੀਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿਚ ਬਿਠਾਲਦੇ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦਸਦੇ ਸਨ। ਜੇਕੋ ਉਤਾਰੇ, ਜੋੜਾ ਘਰ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਓ, ਟੋਕਨ ਲਓ ਅਤੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠ ਜਾਓ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਬਚਨ ਸੁਣੋ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵਾਰੀ ਆਵੇ ਤਾਂ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਬੋਲੋ। ਬੀਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁੱਪ ਕਰਾ ਕੇ ਰਖਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸਾਸਿਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੇ। ਦੀਵਾਨ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੋਂ ਮੋੜਦੇ।

ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਮਾਤਾ ਰਾਣੀ, ਗੁੱਗਾ, ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ, ਖੇੜਾ ਆਦਿ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ - ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਹਨ ਤੇ ਇਥੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ 'ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬਾ ਕਿਆ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਤੇਰੈ ॥ (ਅੰਗ-੯੧੭) ' ਜਾਂ 'ਜਿਤੜੇ ਫਲ ਮਨਿ ਬਾਛੀਅਹਿ ਤਿਤੜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਿ ॥ ' (ਅੰਗ-੫੨)

ਬੀਬੀਆਂ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ ਪਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਬੀਬੀ ਕੋਲ ਕਰਦੀਆਂ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪਤੀ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬੀ-ਕਬਾਬੀ ਹੁੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਣਗਿਣਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਦੂਈ ਮਾਤਾ ਵਾਲੀ ਨਸੀਹਤ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਬਣ ਗਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰ ਲਿਆ।

ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਕੋਠੀ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਲੱਗਭੱਗ ਪੂਰਾ ਹੋਗਿਆ ਤਾਂ ਸਪਤਾਹਿਕ ਦੀਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਕੋਠੀ ਨੰ; 781, ਫੇਸ 3ਬੀ1 ਅੱਗੇ ਲਗਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਭਾਵੇਂ ਦੀਵਾਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲਾਉਣ-ਲਵਾਉਣ ਵਿਚ ਸਭ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਤਜਰਬਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਤਦ ਵੀ ਬੀਬੀ ਨੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ 'ਸਭ ਤਿਆਰ ਹੈ' ਕਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਜਗ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੂ.ਪੀ, ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀਆਂ ਤਰਬਾਂ ਛੇੜੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ ਟੈਕਨੋਲੋਜੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ।

ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਵਧੀ, ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਚੜ੍ਹਾ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਵੀ ਵਧਿਆ। ਪੈਸੇ, ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਹੋਰ ਤੋਹਫਿਆਂ ਦੇ ਗੰਜ ਲਗ ਜਾਂਦੇ। ਬੀਬੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬਾਰੀਕਬੀਨੀ ਨਾਲ ਖਿਆਲ ਰਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਚੜ੍ਹੇ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਨਾ ਹੋਣ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਛੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੰਠ ਸੀ -
ਜਿਉ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੀ ਝਾਕ ਹੈ ਵਿਹੁ ਖੰਡਹੁ ਪਾਜੇ॥

ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਚੜ੍ਹਾ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਨੇੜੇ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਜਦੋਂ ੧੯੮੬ 'ਚ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਚੜ੍ਹਾ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਅਗਸਤ 1994 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਮਲਹੋਤਰਾ ਰਾਹੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਯੋਗੀ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਆਪ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਧਾਰੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਨਾ ਪਿਆਰ, ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਸਨੇਹ ਸੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋ ਜਨਮ ਪਹਿਲੇ ਵਹ ਹਮਾਰੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਥੇ, ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ। ਮਾਤਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਕੀ ਕਮਾਲ ਵਾਲੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ।

2001 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਤੇ ਸਨ - ਮਤਵਾਰ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਐਤਵਾਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦੇਸ-ਪ੍ਰਦੇਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਖੰਡਪਾਠਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਅਤੁੱਟ ਵਰਤਦੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ, ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ, ਦੀ 20,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ, ਆਡੀਓ ਵੀ.ਡੀ.ਓ ਫਿਲਮਾਂ, 20 ਤੋਂ ਵੱਧ ਛਪੀਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਵਲੋਂ ਨਿਰਮਾਣਤ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਕਾਲਜ, ਸਭ ਅਦਾਰੇ ਉਨਤੀ ਵਲ ਵੱਧ ਰਹੇ ਟੀਸੀਆਂ ਛੁਹ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪੂਰਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਹਰ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਸੇਧ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹੇ। ਜੂਨ 2001 ਤੋਂ ਸਿਹਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਗੜ ਗਈ, ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ, ਸਤੰਬਰ-ਅਕਤੂਬਰ 2001 ਸਰੀਰ ਕਾਫੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਮੰਨਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ 31 ਅਕਤੂਬਰ 2001 ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਪਰਮ ਸੇਵਕ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਏ।

ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਬੀ ਲਈ ਇਹ ਵਿਛੋੜਾ ਅਸਹਿ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਦੇ ਮੋਢਿਆ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਆਪ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵੀ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਮਤਵਾਤਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸਭ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਵਿਚ ਹੌਂਸਲਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਸਾਲ ਆਪ ਜੀ ਵਿਚ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਸੇਧ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਸਿਹਤ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸਾਲ 2013 ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਨੇ ਵੱਡੇ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਫੇਰਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਹੁਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਮਾਗਮ

ਦੌਰਾਨ ਜੋ ਕਿ 28-10-2013 ਤੋਂ 31-10-2013 ਤਕ ਸੀ, ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕੋਠੀ ਜਾਂ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਦੇਰ ਤੋਂ ਉਹ ਬਿਸਤਰ 'ਤੇ ਹੀ ਲੋਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਕਸ ਸਨ ਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਾਕਾਇਦਾ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਮਹੀਨਾ ਕੁ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਾਜ਼ੁਕ ਬਣੀ ਰਹੀ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਹੋਣੀ ਨੇ ਇੰਨੀ ਜਲਦੀ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਦਿਖਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤੇ ਵੱਡੇ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨ (31-10-2013) ਜਿਸ ਦਿਨ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਇਆ ਸੀ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ 1-10-2013 ਨੂੰ ਹੀ ਬੀਜੀ ਨੇ ਇਸ ਫਾਨੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤੇ ਪਰਮ ਤੱਤ ਵਿਚ ਜਾ ਲੀਨ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ 1-11-2013 ਨੂੰ ਲੱਗਭੱਗ 11.30 ਰਾਤ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਚਖੰਡ ਪਿਆਨੇ ਕਰਨ ਦਾ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਵੇਰਵਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਰਦਾਰ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਉਂ ਹੈ -

ਬਿਸਤਰ ਵਿਚ ਲੋਟੇ ਹੋਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਉਹ ਉਠ ਬੈਠੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਸਿਰ ਘੁਮਾ ਕੇ ਚਾਰੇ ਤਰਫ ਦੇਖਿਆ। ਫੇਰ ਨੱਕ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਚੱਕਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿਤੇ ਜੋ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਉਹ ਇਕ ਬਿੰਦੂ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਉਪਰ ਨੂੰ ਚੁੱਕੀਆਂ, ਫੇਰ ਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਫਿਰ ਪੈ ਗਏ। ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਬੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹਾਏ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ।

ਮਹਾਨ ਸਮਾਗਮ ਅਜੇ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ 31.10.2013 ਨੂੰ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤਿਥੀ, ਸੰਗਤਾਂ, ਐਨ-ਆਰ-ਆਈ ਵੀਰ ਤੇ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗਲਾ ਦਿਨ 2-11-2013 ਹੀ ਸੰਸਕਾਰ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਸਹੀ ਸਮਾਂ 3.00 ਵਜੇ ਦੁਪਹਿਰ ਬਾਅਦ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਬੀਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ, ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਸਵੱਖਤੇ ਹੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਰਸਮੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਕ ਕੱਚ ਦੇ ਤਾਬੂਟ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਇਸ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਣ।

ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਸੰਗਤ ਮੁਕ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੋਈ ਫੁੱਲ ਲਿਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਕੀਮਤੀ ਦੁਸ਼ਾਲੇ। ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਅੰਤ 'ਤੇ ਬਾਬਾ

ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ।

ਬੀਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦਾਹ ਸੰਸਕਾਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਵਲ ਜਾਣ ਲਈ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਥੇਦਾਰ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਿਖਾ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਬੀਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਿਖਾਈ।

ਫੇਰ ਸੋਹਿਲੇ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸੰਗਤ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧੀ ਜਿਥੇ ਕਿ ਅਲਾਹੁਣੀਆਂ, ਵਡਹੰਸ ਮਹਲਾ 1 ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਅੰਦਰ ਇਕ ਅਖੰਡਪਾਠ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਪੀਮੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਗਲਾ ਦਿਨ ਜੋ ਕਿ ਦੀਵਾਲੀ ਸੀ ਨਾ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਠ ਨਾਮ, ਜਾਪ ਸਿਮਰਨ, ਕਥਾ ਆਦਿ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਮਿਤੀ 4-11-2013 ਨੂੰ ਬੜੇ ਅਦਬ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਅੰਗੀਠੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਸਤੀਆਂ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਗਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਗਏ। 9-10-11 ਨਵੰਬਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਪੰਨਤਾ 11 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਈ। ਉਪਰੰਤ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੇਸ-ਪ੍ਰਦੇਸ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਲੀਆਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਗੀ ਜੱਥਿਆਂ ਨੇ ਵੈਰਾਗਮਈ ਕੀਰਤਨ ਸਰਵਣ ਕਰਾਏ। ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਹਜ ਵਿਚ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਸਦਜੀਵੀ ਹਨ, ਸਾਡੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦ ਜੀਵੇ ਨਹੀ ਮਰਤਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੩

ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਉਪਰੰਤ ਸੇਜਲ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਾਮ-ਜਪ-ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਈ। ਅੱਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿਚ 30-31 ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ ਨਵੰਬਰ 1, 2014 ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ੧੩ਵੀਂ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ੩੧ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਨਿਸਚਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਬੀਜੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਉਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਸਮਾਗਮ, ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੀ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਮਿਥੇ ਗਏ। ਤਾਕਿ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਖੇਚਲ ਕਰਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰ ਸਕਣ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਖੇਚਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸੁੱਖੜ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੁਖ ਆਰਾਮ ਦਾ ਸਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਤੱਕ। ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ। ਨਾ ਅਸੀਂ ਸੋਚੀਏ, ਮੈਂ-ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਰੀ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੪੧
ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸੁ ॥ ਅੰਗ - ੮੭੧

ਅਸੀਂ ਆਹ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਦਿਸਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡਾ ਰੂਪ, ਰੰਗ, ਰੇਖ-ਭੇਖ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ, ਨਾ ਸਾਡਾ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਅੰਸ ਹਾਂ। ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਓਹੋ ਜਿਹੇ ਅਸੀਂ। ਸਾਡੇ 'ਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਇਕ ਨਸ਼ਾ ਪੀ ਲਿਆ, ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ, ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਹੀ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਅਸੀਂ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ। ਨਾ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਨਾ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਰੱਬ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਮੱਧਮ ਜਿਹਾ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਅੰਤਰਿ ਅਲਖੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ
ਵਿਚਿ ਪੜਦਾ ਹਉਮੈ ਪਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੨੦੫

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੋਇਆ ਕੀ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਸਭੇ ਜਗੁ ਸੋਇਆ
ਇਹੁ ਭਰਮੁ ਕਹਹੁ ਕਿਉ ਜਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੨੦੫

ਇੱਕ, ਚਾਰ, ਦਸ ਨਹੀਂ, ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਹ ਵੀ ਸੁਪਨਾ 'ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਤੇ ਪਏ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਸੁਪਨਾ। ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ। ਕਮਲੇ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਬਹਿ ਜਾਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਦਿਖਾਓ। ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਓਹੀ ਹੈ, ਓਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਗੱਲ ਸਮਾ ਗਈ, ਓਹੀ ਕਹੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਚੱਲੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਜਿੰਨਾਂ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਓ।

ਮੇਰੇ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਇੱਕ ਉਥੇ ਗਿਆ, ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਲਈ ਰਾਹ 'ਚ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ। ਮੈਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਉਸ ਕੋਲ। ਕਹਿੰਦਾ, ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਕੀ ਗੱਲ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ, ਮੈਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਮੇਰੇ ਸੰਗਲ ਲਾ ਦਿਤੇ। ਆਹ ਸੋਫੇ ਪਏ ਨੇ, ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬਹਿ ਜਾ। ਨਾ ਕੋਈ ਸੋਫਾ ਨਾ ਕੁਛ ਹੋਰ ਉਥੇ। ਇੱਕ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਮੰਜੀ ਪਈ ਸੀ। ਸੋਫਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਥੇ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹੇ ਇੱਕ ਬੇਹ ਸੀ ਪਿੰਡ ਦਾ, ਉਥੇ ਕੋਈ ਗੱਡਾ ਭਰਨ ਆ ਗਿਆ ਉਸ ਮਿੱਟੀ ਦਾ, ਉਥੋਂ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਕੰਧ ਤੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਚੋਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਮੇਰੀ। ਉਥੇ ਹਾਕਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, ਦੇਖ, ਆਪਣਾ ਜਿਹੜਾ ਸੋਨਾ ਪਿਆ

ਹੈ ਕਿਤੇ ਉਹ ਕੱਢ ਲਵੇ, ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਚ ਪਾੜ ਨਾ ਲਾ ਦੇਵੇ।

ਹੁਣ ਉਹਨੂੰ ਕੌਣ ਸਮਝਾਵੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕ ਥੋਹ ਹੈ। ਉਜੜਿਆ ਹੋਇਆ ਥਾਂ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਸੋਨਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਉਹਨੂੰ ਸਾਰੀ ਰਾਜਸੀ ਠਾਠ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਫਰਕ ਪਿਆ, ਹੈਗਾ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਬੰਦਾ। ਉਹ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਸੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਬੋਲਦਾ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਪਾਗਲ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਪਾਗਲ ਓ। ਇੱਕ, ਦੋ ਨਹੀਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ -

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਉਰਾਨਾ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੬੪੪

ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਬਉਰਾ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਉਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਹਲਕੇ ਹੋਏ ਨੂੰ। ਇੱਕ ਥਾਉਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਗੁ ਕਮਲਾ ਫਿਰੈ .....॥ ਅੰਗ - ੬੪੩

ਕਹਿੰਦੇ, ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ। ਰਹਿਣਾ ਇਥੇ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੱਡੇ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ, ਕਿੰਨੇ ਸ਼ੜਯੰਤਰ, ਕਿੰਨਾ ਝੂਠ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿਤੇ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਜਾਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਪਾਗਲਪਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਅਸੀਂ ਠੀਕ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਮਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਪਾਗਲਪਨ 'ਚ ਨਹਿਰੂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ। ਉਥੇ ਜਦੋਂ ਉਹਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਾਈ ਕਿਸੇ ਨਾਲ, ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਬੜਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਉਂ 'ਤੇ ਐਡਰੇਸ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਚਿੱਠੀ ਪਾ ਦਿਓ, ਜਵਾਬ ਆਏਗਾ। ਉਹ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ।

ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਕੈਸੇ ਹੋ?

ਇੰਗਲਿਸ਼ 'ਚ ਬੋਲਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਬੋਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਨਹਿਰੂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਮਲਾ ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਉਹਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹਾਂ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ। ਇੱਥੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨੇ ਜਿੰਨੇ ਇਥੇ ਆਏ ਨੇ। ਘੱਟ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਆਜਾ, ਆਜਾ ਸਾਡੇ 'ਚ ਰਲ ਜਾ ਆ ਕੇ। ਇਥੇ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂਆਂ ਦਾ ਹੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦਾ। ਸੋ ਉਹਨੂੰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਾਗਲ ਲਗਦੇ ਸੀ।

ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਸੀ ਇੱਕ ਬੰਦਾ, ਮੈਂ ਛੁੱਟੀ ਆ ਗਿਆ, ਉਹਨੂੰ ਮਿਲਣ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਸੀ ਪਾਠੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ। ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਕੁਹਾੜਾ ਉਹਦੇ

ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਵੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਰਿਆ ਕਿ ਨੱਠ ਜਾ, ਇਹਦੇ ਕੋਲੋਂ, ਇਹ ਕਮਲਾ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ, ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਫਤਿਹ ਬੁਲਾਈ। ਬੜੀਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇ ਕਿ ਕਦੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਛੁੱਟੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਕੀ ਗੱਲ? ਕਹਿੰਦਾ, ਇਥੇ ਕਮਲੇ ਵੜ ਗਏ ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਚ ਤੇ ਆਪਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਲੰਗਰ 'ਚ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਜਾ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਰੇਗਾ ਸਾਡੇ ਕੁਹਾੜਾ ਆ ਕੇ। ਇਹਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਜਾ ਕੇ ਤਾਲਾ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਲੈ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣ ਦੇਣੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕੀ ਕਰੋਗਾ? ਕਹਿੰਦਾ, ਚਾਬੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਪੱਕਾ ਹੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਚਾਬੀ ਖੂਹ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਚਾਬੀ ਨਿਕਲੇ ਨਾ ਕਮਲੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣ।

ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਘਰ ਨੂੰ ਆ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਕਿਵੇਂ ਛੁਡਾਵਾਂ।

ਮੈਂ ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ, ਲੈ ਤੂੰ ਮੱਥਾ ਤਾਂ ਟੇਕਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅੰਦਰ। ਮੈਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਵਾਕ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਲੈ ਬਈ ਇਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕੰਮ ਖਰਾਬ ਕਰੇਗਾ।

ਰੁਮਾਲਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ, ਚੁੱਕ ਕੇ ਵਾਕ ਲੈਣ ਲੱਗਿਆ। ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਤਾਂ ਲੈਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਹਿੰਦਾ ਉਠੋ ਆ ਤੈਨੂੰ ਦਿਖਾਵਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ। ਆਹ ਦੇਖ, ਆਹ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਲਾਇਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਟਾਹਣੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਆਹ ਜੜ੍ਹ ਮੇਰੇ ਜੇਬ 'ਚ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਸਾਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਜੇਬ 'ਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਉਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਤਾਂ ਲਵੇ ਨਾ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਠੀਕ ਹੈ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਤੂੰ ਅਰਥ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਚੱਲੀਏ ਹੁਣ।

ਮੈਂ ਚੱਲਿਆ, ਉਹ ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਛੱਡਦਾ ਨਹੀਂ ਖਹਿੜਾ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਚਾਬੀ ਮੈਨੂੰ ਫੜਾ ਦੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਅੱਛਾ ਤੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੀਂ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ, ਉਹਦੀ ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਲਾਭ ਸਿੰਘ! ਕਮਲੇ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ, ਆਪਾਂ ਨੱਠੀਏ। ਕੁਹਾੜਾ ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਰਖਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਕੁਹਾੜਾ ਫੜ ਲੈ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਫੜ ਲਵਾਂਗੇ ਇਹਨੂੰ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਉਹਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਨੱਠ ਜਾ। ਤੈਨੂੰ ਨਾ ਫੜ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ। ਯਾਨਿ ਉਹਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਕਮਲਿਆਂ ਦਾ ਲੱਗੇ।

ਸੋ ਆਹੀ ਰੋਲਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਕਮਲਾ।

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਗੁ ਕਮਲਾ ਫਿਰੈ..... // ਅੰਗ - ੬੪੩

ਇਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ

ਵਿਚ ਹੈ, ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।

ਨਰਪਤਿ ਏਕੁ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਸੋਇਆ ਸੁਪਨੇ ਭਇਆ ਭਿਖਾਰੀ ॥

ਅਛਤ ਰਾਜ ਬਿਛਰਤ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸੋ ਗਤਿ ਭਈ ਹਮਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੮

ਰਾਜਾ ਸੌਂ ਗਿਆ ਤਖਤ 'ਤੇ। ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੇ ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਆ ਕੇ ਰਾਜ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਭਿਖਾਰੀ ਬਣਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਤਖਤ ਦੇ ਉਤੇ ਹੈ। ਰਾਜ ਹੈਗਾ, ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਭਿਖਾਰੀ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ -

ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਸਭੇ ਜਗੁ ਸੋਇਆ

ਇਹੁ ਭਰਮੁ ਕਹਹੁ ਕਿਉ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੫

ਹੁਣ ਜਾਵੇ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਭਰਮ, ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਇਹਦਾ-

ਏਕਾ ਸੰਗਤਿ ਇਕਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਸਤੇ ਮਿਲਿ ਬਾਤ ਨ ਕਰਤੇ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੫

ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਿਆ ਹੈ।

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ..... // ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕਠੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ -

.....ਮਿਲਿ ਬਾਤ ਨ ਕਰਤੇ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੫

ਨਾ ਜੀਵ ਰੱਬ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਰੱਬ ਜੀਵ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ, ਤੂੰ ਮਿਲ ਕਿੱਥੇ ਹੈਂ। ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਦਿੰਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਆਹ ਬਣ ਕੇ ਦਿਸ, ਮੈਨੂੰ ਫਲਾਣਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਦਿਸ।

ਉਹ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਤੁਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਰਦਾ ਹੈ ਬਰੀਕ ਜਿਹਾ -

ਏਕ ਬਸਤੁ ਬਿਨੁ ਪੰਚ ਦੁਹਲੇ ਓਹ ਬਸਤੁ ਅਗੋਚਰ ਠਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੫

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਹ ਪੰਜੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ, ਕਰਮ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੁਹਲੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ। ਲੋਕਿਨ ਉਹ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਲੱਗ ਗਿਆ ਏਸਨੂੰ। ਇਹ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਜਿੰਨਾਂ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੌੜ ਲਓ ਭੱਜ ਲਓ। ਏਧਰ-ਓਧਰ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਪੁੱਛੀ ਜਾਹ, ਤੈਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵੈਦ ਮਿਲਣਗੇ। ਲੋਕਿਨ ਕੱਚੇ ਵੈਦ ਤੋਂ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰਾ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਨਾ ਜਾਣਾ,

ਬਹੁਤੇ ਵੈਦ ਪੁੱਛਦਾ ਫਿਰੋਂ।

ਜੇ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਪੂਰਾ, ਤਾਂ, ਤਾਂ ਰੋਗ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੱਥ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਰੋਗ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਚਾਦੜ ਵੈਦ ਲੈ ਲਵੇ, ਅਣਜਾਣ ਵੈਦ ਕੋਲ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਨੇ ਦਵਾਈ ਕੋਈ ਦੇ ਦਿਤੀ, ਇਕ ਨੇ ਕੋਈ ਦੇ

ਦਿਤੀ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

*ਰੋਗੀ ਮਾਣਸ ਹੋਇਕੈ ਫਿਰਦਾ ਬਾਹਲੇ ਵੈਦ ਪੁਛੰਦਾ।
ਕਚੈ ਵੈਦ ਨ ਜਾਣਨੀ ਵੇਦਨ ਦਾਰੂ ਰੋਗੀ ਸੰਦਾ।*

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ - ੧੭/੧੩

ਕੱਚੇ ਵੈਦ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅੱਟਾ-ਸੱਟਾ ਮਾਰ ਦਏਗਾ ਕਿ ਆਹ ਖਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈ, ਔਹ ਖਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈ।

ਹੋਰੇ ਦਾਰੂ ਰੋਗੁ ਹੋਰਿ ਹੋਇ ਪਚਾਇਤੁ ਦੁਖ ਸਹੰਦਾ।

.....*ਓਹੀ*

ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੇਅੰਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਤੱਤ ਭਰ ਗਏ, ਹੋਰ ਹੀ ਨਵੀਂ ਬੀਮਾਰੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਜੇ -

ਆਵੈ ਵੈਦ ਸੁਵੈਦ ਘਰਿ ਦਾਰੂ ਦਸੈ ਰੋਗੁ ਲਹੰਦਾ।

.....*ਓਹੀ*

ਜੇ ਸੱਚੇ ਵੈਦ ਕੋਲ, ਪੂਰੇ ਵੈਦ ਕੋਲ ਆ ਜਾਵੇ, ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦਾਰੂ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰੋਗ ਲਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਜਮਿ ਰਹੈ ਨ ਖਾਇ ਪਖੁ ਖਟਾ ਮਿਠਾ ਸਾਉ ਚਖੰਦਾ।

.....*ਓਹੀ*

ਜੇ ਭਲਾ ਸੰਜਮ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਤੇ ਨਾ ਪੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੱਟਾ ਮਿੱਠਾ ਖਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਦੋਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਵੈਦ ਨੂੰ ਕਿ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਡਾਕਟਰ ਇਹ ਤਾਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈਦ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। ਅਸੀਂ ਹੀ ਖੱਟਾ ਮਿੱਠਾ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤੂਠ ਬੋਲ ਕੇ, ਕਦੇ ਛਲ ਕਰ ਲਿਆ, ਕਦੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰ ਲਈ। ਕਦੇ ਈਰਖਾ ਕਰ ਲਈ, ਕਦੇ ਕੁਛ ਕਰ ਲਿਆ। ਕਦੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਗਏ, ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਗਏ, ਕਦੇ ਫਿੱਕਾ ਬੋਲ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਖੱਟਾ ਮਿੱਠਾ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਰੋਗ ਕਿਵੇਂ ਜਾਏਗਾ, ਹਉਮੈ ਦਾ। ਦੋਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀ-

ਦੋਸੁ ਨ ਦਾਰੂ ਵੈਦ ਨੋ ਵਿਣੁ ਸੰਜਮਿ ਨਿਤੁ ਰੋਗੁ ਵਧੰਦਾ।

.....*ਓਹੀ*

ਦੋਸ਼ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦਿਓ।

ਕਪਟ ਸਨੇਹੀ ਹੋਇਕੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਆਇ ਬਹੰਦਾ।

.....*ਓਹੀ*

ਮੇਰਾ ਰੋਗ ਤਾਂ ਹਟਿਆ ਨਹੀਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਕਪਟ ਸਨੇਹੀ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਪਚੰਦਾ।

.....*ਓਹੀ*

ਸੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਭੂਮੀਆ! ਰੋਗ ਹਉਮੈ ਦਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਰੱਬ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਛਾਣ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਸੱਚ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਉਹ ਧਾਰਨ ਕਰ। ਬਾਕੀ ਇਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਦਾਰੂ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ -

ਧਾਰਨਾ - ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਖੋਈਦੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਜਪ ਕੇ।

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥

ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ॥

ਹਉਮੈ ਕਿਥਹੁ ਉਪਜੈ ਕਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਇਹ ਜਾਇ ॥

ਹਉਮੈ ਏਹੋ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ ਫਿਰਾਹਿ ॥

ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥

ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥

ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਸੁਣਹੁ ਜਨਹੁ ਇਤੁ ਸੰਜਮਿ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੬

ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਲੈ ਕੇ ਉਹਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੋ। ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਰਸਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਬੈਠ ਕੇ ਜਪੋ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਵਾਸ ਦੇ ਉਤੇ ਨਾਮ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੰਠ ਵਿਚ ਨਾਮ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਭੀ 'ਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ -

ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ॥

ਅੰਗ- ੮੬੪

ਜਦੋਂ ਧਿਆਤਾ, ਧਿਆਨ, ਧੇਅ ਦੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ, ਇਕ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਮਿਟ ਜਾਵੇ ਸਭ ਕੁਛ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਧਿਆਨ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ automatically ਗਿਆਨ ਦੇ ਮੰਡਲ 'ਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਮੰਡਲ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਆਤਮਕ ਮੰਡਲ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਗਗਨ ਮੰਡਲ, ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ ਤੇ ਉਨਮਨ ਦਾ ਮੰਡਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸੋਝੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਹੀ ਕੁਛ ਹਾਂ। ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਮਝਦਾ ਰਿਹਾ ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਇਹਨੂੰ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ -

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਹੈ ਜਪੁ ਹਉਮੈ ਖੋਈ।

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਭੂਮੀਏ ਨੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਕਮਾਈ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਮੇਰੇ ਸੰਸਕਾਰ ਬੜੇ ਮਲੀਨ ਨੇ, ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭੂਮੀਆਂ! ਦੇਖ, ਅਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਇਥੇ ਰਹਾਂਗੇ, ਬਾਣੀ ਤੁਸੀਂ ਕੰਠ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਚੋਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨੇੜੇ ਬੁਲਾਇਆ, ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੱਥ ਉੱਚਾ ਉਠਾਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੀਸ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਰੱਖਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ -

*ਧਾਰਨਾ - ਵਿਚੋਂ ਮਾਰ ਕੱਢੀਆਂ ਬੁਰਿਆਈਆਂ,
ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ।*

*ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਡਾ ਕਰਿ ਸਾਲਾਹੀਐ
ਜਿਸੁ ਵਿਚਿ ਵਡੀਆ ਵਡਿਆਈਆ ॥*

ਸਹਿ ਮੇਲੇ ਤਾ ਨਦਰੀ ਆਈਆ ॥
 ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਮਨਿ ਵਸਾਈਆ ॥
 ਕਰਿ ਹੁਕਮ ਮਸਤਕਿ ਹਥੁ ਧਰਿ
 ਵਿਚਹੁ ਮਾਰਿ ਕਵੀਆ ਬੁਰਿਆਈਆ ॥
 ਸਹਿ ਤੁਠੈ ਨਉ ਨਿਧਿ ਪਾਈਆ ॥

ਅੰਗ - ੪੭੩

ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੱਥ, ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਸੀਸ 'ਤੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨੀ ਨਿਕਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸੱਤਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖ ਲੈਣ ਚਾਹੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾ ਦੇਣ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜਿੱਥੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੱਥ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਉਥੇ ਬੁਰਿਆਈ ਦਾ ਕੀ ਕੰਮ? ਸਭ ਕੁਛ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ। ਇਹ ਸਾਇੰਟੇਫਿਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਕੋਈ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮਨ ਦੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ (vibration) ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਬੀਬੀ ਜੀ (ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ) ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਚਾਚੀ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘਾਂ! ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਬੋਟਾ ਚਲਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਚਾਚੀ ਚਲਦਾ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਅੰਦਰ, ਤੂੰ ਸੁਣ। ਹੱਥ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ, ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਲਿਟਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਸਹਿ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਐਨੀ ਨਾਮ ਦੀ ਕਰੰਟ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚੱਲੀ। ਲਿਟਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਲਿਟ ਕੇ ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਈ, ਹੱਥ ਫੇਰ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਈ, ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਈ, ਬੈਠ ਗਈ। ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਾ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਈ! ਬੇਬੇ ਗਈ ਸੀ ਚੁਬਾਰੇ 'ਚ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ! ਤੁਹਾਡੀ ਬੇਬੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਲਿਆਉਣੀ ਹੈ ਲੈ ਆਓ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਏਸੇ ਵੇਲੇ ਲੈ ਆਇਓ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਸੁਰਤੀ ਖੱਲੇ ਉਤਰਨੀ ਹੈ, ਉਤੇ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। 24 ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਰਤੀ ਉਸਦੀ ਖੱਲੇ ਉਤਰੀ। ਨਾਮ ਇਉਂ ਅੰਦਰ ਗਹਿਰਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਮ ਜਪਦੀ ਰਹੀ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੀ ਉਥੇ ਦੇ ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ। 95 ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਦਸੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤੀ? ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਮਸ਼ਕਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਿੰਡ ਦਾ, ਮਾਖੌਲ 'ਚ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਹਰ ਗੱਲ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਲਈ (ਗੰਭੀਰ) ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਕਰਦੇ ਸੀ ਭਜਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕੁਛ ਬੰਦੇ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾਂ ਸੀ ਤੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਸੁੱਝੀ ਮੈਂ ਗੰਢੇ ਦੀ ਲਾਸ ਲਾਹ ਲਿਆਇਆ, ਉਹ ਗੰਢਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਦੇ ਲਈਆਂ, ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ,

ਹੂ-ਹੂ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਿਆ, ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਲਏ। ਕਹਿੰਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਮੇਰੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਮੈਂ ਦੜੰਮ ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਗਿਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਮੈਂ ਮੱਥਾ ਹੀ ਮਾਰੀ ਜਾਵਾਂ ਦੇਹਲੀ ਨਾਲ। ਪੜੱਕ-ਪੜੱਕ ਲੱਗੇ ਮੱਥਾ ਮੇਰਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਮੇਰੇ ਉਪਰ, ਮੈਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਓ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘਾਂ! ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰ ਦੇ, ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਸੁਆਦ ਜਿਹਾ ਆਇਆ ਹੈ ਨਾ ਮੈਨੂੰ, ਆਹ ਨਾ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਲੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਦੇਖ ਲੈ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ, ਪੰਜਾਹ-ਸੱਠ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਕਹਿੰਦਾ ਉਹ ਰਸ ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਮੁੱਕਿਆ, ਨਾ ਮੇਰੀ ਜੀਭ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਰ ਵਕਤ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੀਸ 'ਤੇ ਹੱਥ ਲੱਗ ਜਾਵੇ? ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੀਸ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਦਿਤਾ, ਫੇਰ ਪਾਪ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ, ਉਹਨੂੰ ਗਿਆਨ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਘਟ-ਘਟ 'ਚ ਵਿਆਪਕ ਦਿਖਾ ਕੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਲੈ ਭੂਮੀਆ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਕਰੀਂ ਕਮਾਈ ਤੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰੀਂ।

ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮੈਲ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿੱਡਾ ਹੀ ਵੱਡਾ ਬੰਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹਦੇ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਮੈਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗਿਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਭਾਈ ਭੂਮੀਆਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਸਾਰੇ ਨਗਰ 'ਚ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਬਈ, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਬੰਦਾ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ, ਨੱਥ ਲਿਆ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ। ਉਮਡ ਕੇ ਪੈ ਗਿਆ, ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ। ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਨਾਮ ਧਰੀਕ ਸਿੱਖ ਬਣਦੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭੂਮੀਏ ਦੇ ਤਾਬੇ ਸੰਗਤ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲੈ ਭੂਮੀਆ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਤੂੰ ਰਹੀਂ, ਇਹ ਤੇਰੇ ਗੁਰ ਭਾਈ ਨੇ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਹਿਓ ਤੇ ਸੰਗਤ ਕਰਿਓ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਰਹੇ, ਬਾਣੀ ਨੋਟ ਕਰੀ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੱਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ, ਭਜਨ ਗਾਉਣੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ। ਰੋਜ਼ ਸੰਗਤ ਜੁੜਿਆ ਕਰੇ। ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਹੜੇ ਭੰਡਾਰੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਭੂਮੀਆਂ ਜੀ! ਲੰਗਰ ਤਾਂ ਮਸਤਾਨੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦਿਨ ਹੋਰ ਕਰਾਂਗੇ, ਕੋਠੇ ਸਾਰੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਮੁੱਕ ਗਏ। ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰੋ, ਸੋਚਾਂ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੋਰ ਤਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਪਰ ਚੋਰੀ ਤਾਂ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਚੋਰੀ ਬੰਦ ਕਰੀ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਦੀ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਸੰਸਕਾਰ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ ਫੇਰ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾ ਕੇ ਚੋਰੀ ਲਈ ਘਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਦੇਖੇ, ਕਹਿੰਦਾ ਇਹ ਵੀ ਗਰੀਬ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਫਲਾਣਾ ਹੈ।

ਉਹਦੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਫਲਾਣਾ ਸੇਠ ਅਮੀਰ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਅੱਗੇ ਗਿਆ, ਅਖੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਹੈ, ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਮੋਤੀ ਨੇ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਦਾਉ ਲੱਗ ਜਾਏ, ਫੇਰ ਕਈ ਸਾਲ ਆਰਾਮ ਕਰਾਂਗੇ।

ਸੋ ਭੇਸ ਬਣਾਇਆ ਸ਼ਾਹੀ ਬੰਦਿਆਂ ਵਰਗਾ, ਗਲ 'ਚ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ, ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਟੰਗ ਲਈਆਂ, ਮੱਥੇ ਦੇ ਉਤੇ ਕਲਗੀ ਲਾ ਲਈ ਛੋਟੀ। ਘੋੜਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਵਾਗਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਸਵਰਨ ਰੰਗੀਆਂ, ਕਾਠੀ ਦੇ ਉਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਪੱਤਰੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ, ਝਿਲਮਿਲ-ਝਿਲਮਿਲ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ, ਸ਼ਾਮ ਜਿਹੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹਨੇਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੁਆਰ ਪਾਲ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਗੇਟ ਸੀ ਉਥੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅੱਗੇ ਲੰਘਣ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ ਜੂ? ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਚੋਰ, ਹੋਰ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਡਰ ਗਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸਬੰਧੀ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਚੋਰ ਦਾ ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਦਾ। ਚੋਰ ਤਾਂ ਚੋਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਹੀ ਚੋਰ, ਉਹ ਸਭ ਕੰਮ ਚੋਰੀ ਹੀ ਕਰੇਗਾ। ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨਿਧੜਕ ਹੋ ਕੇ ਉਤਰੇ, ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਆਹ ਮੇਰਾ ਘੋੜਾ ਇਥੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇ। ਘੋੜਾ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਪਈ, ਸੱਚ ਨੇ ਦੱਬ ਲਿਆ ਸਭ ਕੁਛ ਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਅਜੇ ਸਾਰੇ ਸੁੱਤੇ ਹੀ ਸੀਗੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ, ਸਾਰੇ ਹੀਰੇ-ਜਵਾਹਰਾਤਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ, ਪੰਡ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਦੋਂ ਬਰਤਨ ਲੱਗਿਆ ਹੱਥ ਵਿਚ, ਹਨੇਰਾ ਹੈ ਇਕ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਂਗਲੀ ਲਾਈ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਨਮਕ ਸੀ। ਬਚਨ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ, ਸੱਚ ਵਾਲਾ ਕਮਾ ਲਿਆ, ਗਰੀਬ ਦੇ ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰੀਂ ਉਹ ਵੀ ਕਮਾ ਲਿਆ, ਤੀਸਰਾ ਬਚਨ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਨਮਕ ਖਾ ਕੇ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੁਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਇਹਦਾ। ਉਥੇ ਹੀ ਪੰਡ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਛੱਡ ਦਿਤੀ ਤੇ ਆਪ ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਉਸੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਥਾਈਂ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਰੋਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ 'ਚ ਕੋਈ ਚੋਰ ਆ ਗਿਆ। ਲੇਕਿਨ ਰਾਜਾ ਕਹੇ ਕਿ ਸਭ ਕੁਛ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ, ਕੋਈ ਜਾਗਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਤੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਕਹਿਣ ਕੋਈ ਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ ਸਭ ਕੁਛ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਰਕਾਬੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚੂਰਨ ਪਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਹਿੱਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ।

ਰਾਜਾ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ, ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਚੋਰ ਨੂੰ ਫੜੋ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਚੋਰੀ ਹੋ ਜਾਏ, ਫੇਰ ਵਿਚਾਰੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਮਤ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਮੂਹਰੇ ਆਵੇ ਪੁਲਿਸ

ਫੜ ਲਏ। ਕੁਟਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ, ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਈ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭੂਮੀਆਂ! ਬਈ, ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਟਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਫੜੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਤਸੀਹੇ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰੇ ਬਦਲੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਬਦਲੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਰੀ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਤਾ ਰਾਜੇ ਨੇ। ਭੂਮੀਆਂ! ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਆਇਆ, ਦਸ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਬੜਾ ਸਾਧੂ ਹੈਂ। ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਮਹਾਤਮਾ ਮਿਲ ਗਏ ਤੇ ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੜਾ ਸਾਧੂ ਸੀ। ਦੱਸ ਕਿਵੇਂ ਆਇਆ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਚੋਰ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਚੋਰ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਵੜਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੀ ਆਇਆ ਸੀ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ, ਤੇਰੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਸੱਚ ਬੋਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਚੋਰ ਹਾਂ।

ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣਾਂ।

ਭੂਮੀਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਜੁਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਛੁਡਾ ਦਿਤੀ। ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਆਇਆ, ਲੇਕਿਨ ਲੂਣ ਮੂੰਹ ਲਗ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਚਾਰ ਬਚਨ ਦਿਤੇ ਸੀ ਕਿ ਗਰੀਬ ਦੇ ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਈਂ, ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲੀ, ਸੱਚ ਬੋਲੀਂ, ਤੇ ਨਮਕ ਖਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰੀਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਆਰਪਾਲਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਚੋਰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਘੋੜਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਲੰਘ ਆਇਆ। ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਰਨ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਨਮਕ ਵਾਲੀ ਰਕੋਬੀ ਮੇਰੇ ਉਂਗਲੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗ ਗਈ, ਮੈਂ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾ ਬੈਠਿਆ, ਉਸ ਵਿਚ ਨਮਕ ਸੀ। ਨਮਕ ਖਾ ਕੇ ਮੈਂ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਈਂ ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੀ ਤੂੰ ਸਖਤ ਤੋਂ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਦੇ ਦੇ। ਮੈਂ ਸੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਸੋਚਾਂ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਗੁਰੂ ਸੀ ਇਹਦਾ, ਜੁਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਦੇਵਤਾ ਬਣਾ ਗਿਆ। ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਅਮੀਰ-ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਜ਼ੁਰਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਚਰਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਮਕ ਖਾ ਕੇ ਮੇਰਾ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰਨ। ਇਹ ਚੋਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਦਿਨ 'ਚ ਮੇਰਾ ਐਨਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਿਆ, ਮੇਰਾ

ਆਗਿਆਕਾਰ ਬਣ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਜਿੰਦਗੀ ਭਰ ਇਹ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਭੂਮੀਆ! ਤੈਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਕੀ ਦੇਣੀ ਹੈ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਗਿਆ। ਤੈਨੂੰ ਬੰਦਾ ਬਣਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਇਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਬੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ। ਜਿਹਨੇ ਨਮਕ ਖਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਨਮਕ ਹਲਾਲ ਬੰਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ। ਤੇ ਜਾਹ, ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਵੱਡਾ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਾ ਤੇ ਆ ਕੇ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ।

ਸੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਚੋਰ ਗਿਆ ਘਰਿ ਸਾਹ ਦੈ ਘਰ ਅੰਦਰਿ ਵੜਿਆ।
ਕੁਛਾ ਕੁਣੈ ਭਾਲਦਾ ਚਉਬਾਰੇ ਚੜਿਆ।
ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਪੰਡ ਬੰਨਿ ਅਗਲਾਈ ਅੜਿਆ।
ਲੋਭ ਲਹਰਿ ਹਲਕਾਇਆ ਲੁਣ ਹਾਂਡਾ ਫੜਿਆ।
ਚੁਖਕੁ ਲੈ ਕੇ ਚਖਿਆ ਤਿਸੁ ਕਖੁ ਨ ਖੜਿਆ।
ਲੁਣ ਹਰਾਮੀ ਗੁਨਹਗਾਰੁ ਧੜੁ ਧੰਮੜ ਧੜਿਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੫/੧੦

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨੇ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਰਾਜਾ ਵੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਗਤ 'ਚ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਜੇ ਲੋੜਹਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਭਾਈ ॥
ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰਹਿ ਬਤਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੮੨

ਜੇ ਸੁਖ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ -

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥ ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੨੨

ਉਹ ਇਸ ਕਰਕੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਨਾ ਕੋਈ ਰਾਜਸੀ ਗੱਲਾਂ, ਨਾ ਕੋਈ ਘਰੇਲੀ ਗੱਲਾਂ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਗੱਲਾਂ। ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ ਭਲਾ।

ਭਲਾ ਕਰੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵੀ ਭਲਾ ਕਰੀਂ, ਭੁੱਲਿਆਂ ਦਾ, ਬੁਠਿਆਂ ਦਾ, ਬੇਈਮਾਨਾਂ ਦਾ, ਠੱਗਾਂ ਦਾ, ਮਾਲਖੋਰਾਂ ਦਾ, ਸਭ ਦਾ ਤੂੰ ਭਲਾ ਕਰੀਂ। ਭਲਾ ਲੋਚਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ -

ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥
ਜਿਤੁ ਦੁਆਰੈ ਉਬਰੈ ਤਿਤੈ ਲੈਹੁ ਉਬਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੩

ਬਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪਣੀ ਜਨਤਾ ਬਚਾ, ਤੇਰੀ ਜਨਤਾ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ

ਸੀ। ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਤਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਰਹਿਮ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ, ਰਿਆਇਤੀ ਨੰਬਰ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਗਿਣ, ਉਥੇ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੀ ਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਉਹਾ ਜਪੀਐ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਤਿ ਪਾਰਗਰਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੮੨

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਲਾਗੀ
ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਮਲੁ ਲਹਿ ਜਾਵੈਗੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੦੯

ਸੰਗਤ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਮੈਲ ਨੇ ਲਹਿ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਉਥੇ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ, ਰਾਜੇ ਦੇ ਉਲਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਹੀ, ਸੰਗਤ ਦੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਸਨੇ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾ ਦੇਵਾਂ। ਸੰਗਤ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੈ। ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸੰਗਤ ਜਿੱਥੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹ ਕਹੀਐ ਕਾਹਿ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਆਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੫

ਜਿੱਥੇ ਬੈਕੁੰਠ ਹੋਏਗਾ, ਉਥੇ ਬੈਕੁੰਠ ਦਾ ਮਾਲਕ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰੇਗਾ। ਲੱਛਮੀ ਵੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰੇਗੀ, ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਗੇ, 68 ਤੀਰਥ ਵੀ ਆ ਕੇ-

ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ਹੋਤ ਹੈ ਜਹਾਂ, ਗੰਗਾ ਬੀ ਚਲ ਆਵਤ ਤਹਾਂ।

ਗੰਗਾ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਵੀ ਉਥੇ ਆ ਕੇ, ਹਰੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੁਕਤ ਆਤਮਾਵਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸ਼ਹੀਦ ਰੂਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਸਬੰਧ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਐਸੀ ਸੰਗਤ ਜੁੜ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਮਿਲ ਹੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਜੋ ਮਾਗਹਿ ਠਾਕੁਰ ਅਪੁਨੇ ਤੇ ਸੋਈ ਸੋਈ ਦੇਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੬੮੧

ਜੋ ਮਾਗਹਿ ਸੋਈ ਸੋਈ ਪਾਵਹਿ

ਸੇਵਿ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਣ ਰਸਾਇਣ ॥

ਅੰਗ - ੭੧੪

ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਕਿ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਮੈਂ ਮੰਗਤਾ ਹੋ ਕੇ ਦਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਵੀ ਜੁਗਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਪੂਰੀ ਜੁਗਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਜੁੜ ਹੋ ਜਾਣ ਸਾਰੇ। ਵਿਧੀ ਹੈ ਅਰਦਾਸ ਦੀ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਮੈਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਆਈ, ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ ਲੜਕੇ (ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲ ਗਈ। ਛੋਟੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਲੜਕੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਲੜਕੀਆਂ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ, ਸਾਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਉਹਦੇ ਹੰਝੂ ਗਿਰੇ ਪਏ ਸੀ, ਮਸਾਂ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹੇ। ਮੈਨੂੰ ਉਹਨੇ

ਕਿਹਾ, ਕਹਿੰਦੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਚਿੱਠੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਦਿਓ ਇੱਕ ਵਾਰੀ। ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਐਨੀ ਦਰਦਨਾਕ ਸੀ। ਐਨੀ ਤਰਲੇ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸੁਣਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਚਿੱਠੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਉਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਦਰਦ ਸੀ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਟੁਣਕਾਰ ਮਾਰੇ ਤੇ ਉਹਦੀ ਬੇਬਸੀ ਦੇ ਉਤੇ ਬੜਾ ਹੀ ਤਰਸ ਆਵੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਜੇ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਦੇ ਕੇ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇ, ਅਸੀਂ ਲੈ ਕੇ ਦੇ ਦੇਈਏ, ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਤਰ।

ਜਦੋਂ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸੁਣੀ ਉਹ ਚਿੱਠੀ, ਇੱਕ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਸਿਰੇ ਤੱਕ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਹਿੱਲ/ਦਰੱਵ ਗਈ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਰਦਾਸ ਹੋਈ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਤੇ ਅਰਦਾਸੀਏ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੂਰੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਤੇ ਪੂਰੇ ਦਿਲ ਦੇ ਨਾਲ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅੱਖਰ ਗਿਣਨੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਨੰਬਰ ਗਲਤ ਘੁੰਮਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਹੀ ਨੰਬਰ ਘੁੰਮਾ ਕੇ, ਉਥੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ। ਜਦੋਂ ਹਿਰਦਾ ਦਰੱਵ ਜਾਵੇ, ਢਲ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਮਿਲ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਜਿਹੜੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਿਰਥੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ -

*ਧਾਰਨਾ - ਜਨ ਕੀ ਅਰਦਾਸ ਜੀ,
ਬਿਰਥੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਬਹੂੰ।*

ਬਿਰਥੀ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ ਜਨ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥

ਨਾਨਕ ਜੇਰੁ ਗੋਵਿੰਦ ਕਾ ਪੂਰਨ ਗੁਣਤਾਸਿ ॥ ਅੰਗ - ੮੧੯

ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੀ ਆਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾ ਦਿਓ, ਆਹ ਕਹਿ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਅਰਦਾਸ ਆਪਣੀ ਹੀ ਲਗਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਲਓ, ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਚੇ ਹੋਵੋ। ਕਰਨੀ ਨਿੰਦਿਆ, ਕਰਨੀਆਂ ਚੁਗਲੀਆਂ, ਕਰਨੀ ਈਰਖਾ, ਕਰਨੇ ਵੈਰ ਨੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਜੁੜ ਜਾਓਗੇ? ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਤਾਂ, ਤਾਂਹੀ ਜੁੜ ਹੋਏਗਾ ਜੇ ਵਿਚਲੀ ਕਾਰਬਨ ਖਤਮ ਹੋਏਗੀ। ਬਿਜਲੀ ਘਰ 'ਚੋਂ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਸਵਿੱਚਾਂ ਵਿਚ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ-ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਤਾਰਾਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਰ ਜੋੜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਨ ਬਣੋ, ਜਦੋਂ ਜਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਹਦੀ ਅਰਦਾਸ ਬਿਰਥੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਇਹ ਛੋਟ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪਿਆਰਾ ਰੱਬ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ।

ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੰਗਤ ਨੇ, ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਦਸ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਰੱਬ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਇੱਥੇ ਫੇਰ ਉਹ ਦੋ ਸਾਲ ਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਕਿ ਜਿਸ ਸੰਗਤ 'ਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਬੱਚਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਉਸ ਸੰਗਤ ਦੀ ਧੂੜ ਇਹਦੇ ਮਸਤਕ 'ਤੇ ਲਾਉਣੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਾਏ, 15 ਪਾਠ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਕਰਾਏ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸੁਕਰਾਨੇ ਵਜੋਂ। 10 ਅਖੰਡਪਾਠ ਉਸ ਨੇ ਕਰਾਏ ਤੇ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਮਾਇਆ

ਵੀ ਭੇਜੀ।

ਸੋ ਇਹ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਕੋਈ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਸਟੇਜ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਅਵਸਥਾ 'ਤੇ ਜਦ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਿੱਖ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਸੁਣਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਕੀ ਘਾਟਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਕਿਤੇ ਕਾਲ ਪੈ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਅੱਗੇ ਮੁੱਕ ਜਾਣਗੇ। ਜੇ ਮੰਗੋ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੰਗਤ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਫਰਕ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਲੜਕੇ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲੜਕੀ ਹੋ ਗਈ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੋਈ ਕਿ ਲੜਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਸੰਗਤ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਬਿਰਥੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੜਕੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੋ, ਤੋਪਾਂ ਚਲਾਓ, ਮਠਿਆਈਆਂ ਵੰਡੋ। ਬੜੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਲੜਕਾ ਕਰਕੇ ਪਾਲਿਆ। ੧੮ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਲਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਾਓ ਇਸ ਦੀ ਸਗਾਈ ਕਰੋ। ਫਲਾਣੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ਬੜੀ ਹੋਣਹਾਰ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਇਹਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰੋ। ਸਾਰੇ ਡਰ ਗਏ ਕਿ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਲੜਕੀ ਕਿਵੇਂ ਵਿਆਹੀ ਜਾਏਗੀ। ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੋਏਗਾ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗਏ, ਜਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਧੰਨ ਭਾਗ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਪਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਗਾਈ ਹੋ ਗਈ, ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਰੀਕ ਧਰ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋ ਗਏ। ਵਜ਼ੀਰ ਵੀ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਹੋਏਗਾ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਵਿਆਹੁਣ ਚਲੇ ਗਏ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਬਰਾਤ ਨੂੰ ਸਮੇਤ ਰਾਜੇ ਦੇ, ਸਮੇਤ ਲੜਕੀ, ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਏਗਾ, ਕੈਦ ਕਰ ਦਏਗਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਦਏ ਕੀ ਕਰੇ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬੜਾ ਖਤਰਾ ਲੈਣ ਲੱਗੇ ਹਾਂ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਇਹ ਲੜਕਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਐਵੇਂ ਭੁਲੇਖਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬਰਾਤ ਤੁਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਬਰਾਤ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ, ਰਸਤੇ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ, ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਇਕ ਹਰਨ ਨਿਕਲ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣਾ ਘੋੜਾ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਾ ਲਿਆ, ਪਿੱਛੇ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਵੀ ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਲਿਆ। ਹਰਨ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਇੱਕ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਗਈ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਘੋੜਾ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ, ਘੋੜਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਦੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, ਆਓ ਰਾਜਕੁਮਾਰ। ਕੌਣ ਬੈਠਾ ਸੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਮਾਲਕ ਬੈਠਾ ਸੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਤਹਾਂ ਤਹਾਂ ਉਠ ਧਾਵੈ ਜੀ,

ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤ ਸੇਵਕ ਕੀ।

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥

ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥ ੧

॥ ਸੇਵਕ ਕਉ ਨਿਕਟੀ ਹੋਇ ਦਿਖਾਵੈ ॥ ਜੋ ਜੋ ਕਹੈ ਠਾਕੁਰ

ਪਹਿ ਸੇਵਕੁ ਤਤਕਾਲ ਹੋਇ ਆਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੪੦੩

ਬਚਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਆਓ ਰਾਜਕੁਮਾਰ, ਨਾਮ ਚਿੱਤ ਆਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅੰਗ ਬਦਲ ਗਏ। ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਤੋਂ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਬਣ ਗਈ।

ਅੱਗੇ ਵਿਆਹ ਵਾਸਤੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਬਰਾਤ ਢੁੱਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਦਸ ਦਿਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਜੋ ਲੜਕਾ ਵਿਆਹੁਣ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਲੜਕਾ ਨਹੀਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਲੜਕੀ ਹੈ। ਦੇਖਿਓ, ਧੋਖਾ ਨਾ ਖਾ ਲਿਓ, ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਲਿਓ। ਉਸ ਨੇ ਗੁਪਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੀ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਐਸੀ ਮੈਨੂੰ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਲੜਕੀ ਵਿਆਹੁਣ ਆਏ ਓ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾ ਉਹ ਤਾਂ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਹੈ। ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਲੜਕੀ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਜਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ, ਕਿ ਉਹਦੇ 18 ਸਾਲ 'ਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵੀ ਖਿਆਲ ਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਹੈ। ਉਹ ਲੜਕਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਸੰਗਤ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੜਕਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਿਵੇਂ ਬਿਰਥੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। 100% ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਉਹਦੇ ਮਨ 'ਚ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਰਿਵਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਦਾਮਾਦ ਦਾ, ਪਤਲੇ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨਣ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਵਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਇਹ ਤਾਂ ਲੜਕਾ ਹੈ।

ਸੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ।

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹੜਾ ਨਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁਰਖ ਬਣਾਵੇ,
ਜਾਵਾਂ ਬਲਿਹਾਰ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ।

ਰਾਜਾਸ਼ੁਮ ਮਿਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ ਤੇਰੀ ॥
ਤੇਰੇ ਸੰਤਨ ਕੀ ਹਉ ਚੇਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਹਸਤੇ ਜਾਇ ਸੁ ਰੋਵਤੁ ਆਵੈ ਰੋਵਤੁ ਜਾਇ ਸੁ ਹਸੈ ॥
ਬਸਤੇ ਹੋਇ ਹੋਇ ਸੋ ਉਜਰੁ ਉਜਰੁ ਹੋਇ ਸੁ ਬਸੈ ॥ ੧ ॥
ਜਲ ਤੇ ਥਲ ਕਰਿ ਥਲ ਤੇ ਕੁਆ ਕੂਪ ਤੇ ਮੇਰੁ ਕਰਾਵੈ ॥
ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਕਾਸਿ ਚਵਾਵੈ ਚਵੇ ਆਕਾਸਿ ਗਿਰਾਵੈ ॥ ੨ ॥
ਭੇਖਾਰੀ ਤੇ ਰਾਜੁ ਕਰਾਵੈ ਰਾਜਾ ਤੇ ਭੇਖਾਰੀ ॥
ਖਲ ਮੂਰਖ ਤੇ ਪੰਡਿਤੁ ਕਰਿਬੋ ਪੰਡਿਤ ਤੇ ਮੁਗਧਾਰੀ ॥ ੩ ॥
ਨਾਰੀ ਤੇ ਜੋ ਪੁਰਖੁ ਕਰਾਵੈ ਪੁਰਖਨ ਤੇ ਜੋ ਨਾਰੀ ॥
ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸਾਧੁ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਤਿਸੁ ਮੂਰਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੫੨

ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਦੇ ਜੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਲੜਕੀ, ਲੜਕਾ ਬਣ ਗਈ। ਹਾਕੀ ਦੀ ਖਿਡਾਰੀ ਸੀ ਇੱਕ ਲੜਕੀ, ਬਾਹਰ ਖੇਲਣ ਗਈ, ਉਹ ਲੜਕਾ ਬਣ ਗਈ।

ਸੋ ਇਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਈ। ਕਾਹਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਈ? ਉਹਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਕਮਾਏ -

ਸੰਤਹੁ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ ॥

ਜੇ ਕੋ ਬਚਨੁ ਕਮਾਵੈ ਸੰਤਨੁ ਕਾ ਸੋ ਗੁਰੁ ਪਰਸਾਦੀ ਤਰੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੨੪੭

ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਕਮਾ ਲਓ, ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਾਡਾ ਵੀ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਜੇ ਭਾਈ ਭੂਮੀਆਂ ਅਮਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਆਪਾਂ ਵੀ ਬਚਨ ਕਮਾਈਏ। ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਇਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ।

ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

'ਚਲਦਾ.....!'

*****

(ਪੰਨਾ 23 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਗਨਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ ॥

ਲੋਭੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਬਹੁਤੁ ਅਹੰਕਾਰਾ ॥ ਅੰਗ - 120

ਸੋ ਇਹ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਖੁਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸ ਦੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਤੱਤੂ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਯਥਾਰਥ ਵਿਚ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਬੁੱਝਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਅਗਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਤਨ ਨਾਲ ਬੁਝਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ -

ਅਗਿਆਨੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਇਸੁ ਤਨਹਿ ਜਲਾਏ ॥

ਤਿਸ ਦੀ ਬੁਝੈ ਜਿ ਗੁਰੁ ਸਬਦੁ ਕਮਾਏ ॥

ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਨਿਵਾਰੇ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ
ਸਮਾਇਆ ॥

ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੀ ਵਡਿਆਈ ॥

ਗੁਰੁ ਪਰਸਾਦੀ ਵਿਰਲੈ ਪਾਈ ॥

ਨਾਨਕੁ ਏਕ ਕਹੈ ਬੇਨੰਤੀ ਨਾਮੇ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - 1067

ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਪਨ ਆਪੁ ਸੁਝੈ ॥

ਤਿਸ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬੁਝੈ ॥ ਅੰਗ - 281

ਇਹ ਬਚਨ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ, ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸਰਵਣ ਕੀਤੇ, ਐਤਨੇ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਇਹ ਅਧੂਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਆਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਾ ਜਨ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਜਾਣ ਲੱਗੇ। ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਕਮਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਸਜ ਗਏ। ਬਾਬੂ ਰਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਦਾਸ (ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ) ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਦਿਵਾਉਣ ਲੱਗੇ।

*****

ਸਟੀਕ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 55)

ਪਉੜੀ ਸਤਾਈਵੀਂ

ਉਥਾਨਕਾ - ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਤਿੰਨ ਸੋ ਦਰੁ ਹਨ। ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਏ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰ ਘਰ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸੋਦਰੁ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਸੋਦਰੁ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਉਚਾਰਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਰਹਿਰਾਸ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਤੀਜਾ ਸੋਦਰੁ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ ਸੱਚਖੰਡ ਦਾ ਦਰ ਘਰ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਸੋਦਰਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਫਰਕ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਉਥਾਨਕਾ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਤਪਾ ਜੀ! ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਅਮੁਲ ਗੁਣ ਅਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਉਸ ਦਾ ਦਰ ਤੇ ਘਰ ਵੀ ਦੱਸੋ?

ਸੋ ਦਰੁ ਕੇਹਾ, ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ; ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੇਹਾ=ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਦੱਸੀਏ? ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਿਤੁ ਦਰਿ ਵਸਹਿ ਕਵਨੁ ਦਰੁ ਕਹੀਐ...॥ ਅੰਗ - ੮੭੭

ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਵੀ ਕੇਹਾ=ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਦੱਸੀਏ? ਜਿਤੁ=ਜਿਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਹ ਸਰਬ=ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਤਾਈਂ ਸਮਾਲੇ=ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਅਕੱਥ ਤੇ ਅਸਚਰਜ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੋ=ਉਸ ਦਾ ਦਰ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਉਪਰਿ ਦਰਿ ਅਸਮਾਨਿ ਪਇਆਲਿ॥ ਅੰਗ - ੧੨੫੬

ਅਰਥਾਤ ਉਪਰ ਜਿਹੜੇ ਅਸਮਾਨ ਆਦਿ ਹਨ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਜੋ ਪਾਤਾਲ ਆਦਿ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰੁ=ਦਰਮਿਆਨ ਜੋ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਇਹੀ ਉਸ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਵਾ: ਸੋ ਦਰੁ ਕੇਹਾ=ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰੁ=ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੋਰ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਦੱਸੀਏ? ਸਤਿਸੰਗਤ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰੁ=ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿਹੜਾ ਸਤਿਸੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸਾਰੇ ਉਸਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ=ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਾ: ਸਚਖੰਡ ਰੂਪੀ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਬਹਿ=ਟਿਕਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਫਿਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਰਗੁਣ ਤੇ ਨਿਰਗੁਣ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਰ ਘਰ ਸਮਝਾਵੋ?

ਉੱਤਰ - ਤਦ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਗੁਣ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੋ ਦਰੁ ਕੇਹਾ=ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਮੁਖ ਹਨ ਸੋ=ਉਹ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਦਾ ਦਰੁ=ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕੇਹਾ=ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ=ਜਿਤੁ=ਜਿਸ ਮੁਖ ਰੂਪੀ ਦਰ ਵਿਚ ਬਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਭਾਵ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਲੇ=ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਦਰੁ ਕੇਹਾ=ਸਭ ਦੇ ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਹਨ ਸੋ=ਉਹ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਘਰ ਕੇਹਾ=ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ=ਜਿਸ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਸਰਬ=ਸਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਲੇ=ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਘਰ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਦਰੁ ਕੇਹਾ=ਸੋ=ਉਹ ਅਪ੍ਰੋਖ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਨਿਰਗੁਣ ਦਾ ਦਰੁ=ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕੇਹਾ=ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਅਸਚਰਜ ਹੈ? ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ=ਜਿਤੁ=ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਰਬ=ਸਾਰੇ ਸਮਾਲੇ=ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਚੇਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਤਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬਹਿ=ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ=ਸੋ=ਉਹ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਦਾ ਘਰ ਸਤਿ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਕੇਹਾ=ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਕੇਹਾ=ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਘਰ? ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ=ਜੋ ਸਰਬ=ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਸਮਾਲੇ=ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਵਾਜੇ ਨਾਦ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ; ਕੇਤੇ ਵਾਵਣਹਾਰੇ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਵਾਜੇ ਵੱਜਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਦ=ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਅਸੰਖਾ=ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਵਣਹਾਰੇ=ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਸ ਦੇ ਕੇਵਲ -

ਤਤ ਤੰਤੀ ਬਿਤ ਚਰਮਕਾ ਘਨ ਕਾਸੀ ਕਾ ਜਾਨ॥

ਨਾਦ ਸਬਦ ਘਟ ਕੇ ਕਹਤ ਸੁਆਸ ਸੁਖਰ ਪਹਿਚਾਨ॥

ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ

ਹੀ ਵਾਜੇ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਰਦ, ਕਿੰਨਰ, ਤੁੰਬਰ ਤੇ ਹਾਹਾ ਹੁਹੂ, ਗੰਧਰਬ ਆਦਿਕ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਰੂਪੀ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਜੇ ਹਨ। ਅਸੰਖ=ਅਸੰਖ ਹੀ ਭਾਵ ਅਣਗਿਣਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜਸੀ, ਤਾਮਸੀ, ਸਾਂਤਕੀ ਨਾਦ=ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਅਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਸਮਸ਼ਟੀ ਉਪਾਧੀ ਲੈ ਕੇ ਹਿਰਨ ਗਰਭ ਅਭਿਯੋਗਿਕ ਤੇ ਵੈਰਾਟ ਆਦਿਕ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਵਾਵਣਹਾਰੇ=ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ-

ਨਾਨਕ ਜੰਤ ਵਜਾਏ ਵਾਜਹਿ ਜਿਤੁ ਭਾਵੈ ਤਿਤੁ ਰਾਹਿ ਚਲਈਆ॥

ਅੰਗ - ੮੩੪

ਨਾਨਕ ਵਜਦਾ ਜੰਤੁ ਵਜਾਇਆ॥

ਅੰਗ - ੩੧੩

ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ=ਬੇਅੰਤ ਤੋਂ ਬੇਅੰਤ ਨਾਦ ਆਦਿਕ ਵਾਜੇ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਣਹਾਰੇ=ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਕੇਤੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ ਕਹੀਅਨਿ; ਕੇਤੇ ਗਾਣਹਾਰੇ॥

ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਘਰ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਰਾਗ ਹਨ, ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰੀਆਂ ਭਾਵ ਰਾਗਣੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਉ=ਪੁੱਤਰ ਕਹੀਅਨਿ=ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਗਾਣਹਾਰੇ=ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਹਾਹਾ, ਹੁਹੂ, ਗੰਧਰਬ, ਨਾਰਦ, ਤੁੰਬਰ, ਸਨਕਾਦਿਕ) ਆਦਿਕ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਗਮਾਲਾ 'ਚ ਛੇ ਮੁੱਖ ਭਾਗ, ੩੦ ਰਾਗਣੀਆਂ ਤੇ ੪੮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਾਰੇ ੮੪ ਕਹੇ ਗਏ ਹਨ। ਯਥਾ -

ਖਸਮ ਰਾਗ ਉਨਿ ਗਾਏ ਸੰਗਿ ਰਾਗਨੀ ਤੀਸ॥

ਸਭੈ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਗੰਨ ਕੇ ਅਠਾਰਹ ਦਸ ਬੀਸ॥

(ਰਾਗਮਾਲਾ, ਅੰਗ ੧੪੩੦)

ਰਾਗ ਏਕ ਸੰਗਿ ਪੰਚ ਬਰੰਗਨ॥

ਸੰਗਿ ਅਲਪਹਿ ਆਠਉ ਨੰਦਨ॥ (ਰਾਗਮਾਲਾ, ਅੰਗ ੧੪੨੯)

ਅਥਵਾ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਰਾਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਹਨ। ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਪਰੀ=ਰਾਗਣੀਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਕੁਣਾ, ਮੁਦਤਾ, ਮੈਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸਿਉ=ਸਾਥ ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ, ਵੀਚਾਰ ਆਦਿ ਸੁਭ ਗੁਣ ਕਹੀਅਨਿ=ਕਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਤੇ=ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਬੇਤੇ ਵਾ: ਭਗਤ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਜਸ ਗਾਣਹਾਰੇ=ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਗਾਵਹਿ ਤੁਹਨੇ, ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ;

ਗਾਵੈ ਰਾਜਾ ਧਰਮੁ ਦੁਆਰੇ॥

ਸਨਮੁਖ ਬ੍ਰਿਤੀ ਕਰਕੇ ਉਚਾਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਹਨੇ=ਤੈਨੂੰ ਪਾਉਣੁ=ਹਵਾ, ਪਾਣੀ=ਜਲ ਬੈਸੰਤਰੁ=ਅਗਨੀ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਰਮ ਰਾਜ ਵੀ ਤੇਰੇ ਦੁਆਰੇ 'ਤੇ ਗਾਵੈ=ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਵਾ: ਰਾਜੇ ਲੋਕ ਧਰਮ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁਤੀਏ

ਨਿਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਵੈ ਰਾਮ॥

ਅੰਗ - ੫੪੦

ਗਾਵਹਿ ਤੁਹਨੇ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ=ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਹਨੇ ਪਉਣੁ=ਰਜੇ ਗੁਣੀ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਪਾਣੀ=ਸਤੋ ਗੁਣੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਤੇ ਬੈਸੰਤਰੁ=ਤਮੇ ਗੁਣੀ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੈਨੂੰ ਪਉਣੁ=ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ 'ਚ ਪਉਣ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀ, ਪਾਣੀ=ਜਲਪਾਰੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਪਾਣੀ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਬੈਸੰਤਰੁ=ਅੱਗ ਦੇ ਪੂਣੇ ਤਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਤਪੱਸਵੀ ਵੀ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਹਨੇ=ਤੈਨੂੰ ਪਉਣੁ=ਪਉਣ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸਾਂਤ ਚਿਤ, ਬੈਸੰਤਰੁ=ਅਗਨੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ, ਤਤ ਬੇਤੇ, ਤੇਜੱਸਵੀ ਪੁਰਖ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਹਨੇ=ਤੈਨੂੰ ਪਉਣੁ= ਰਜੇ ਗੁਣੀ ਜੀਵ, ਪਾਣੀ=ਸਤੋ ਗੁਣੀ ਜੀਵ ਤੇ ਬੈਸੰਤਰੁ=ਤਮੇ ਗੁਣੀ ਜੀਵ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗਾਵਹਿ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਗਾਵਹਿ ਚਿਤੁ ਗੁਪਤ, ਲਿਖਿ ਜਾਣਹਿ;

ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਧਰਮੁ ਵੀਚਾਰੇ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚਿਤੁ=ਚਿਤੁ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਲਿਖਾਰੀ ਜੋ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖਣਾ ਜਾਣਹਿ=ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਧਰਮੁ=ਧਰਮ ਰਾਜ ਵੀਚਾਰੇ=ਵੀਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਚਿਤੁ ਤੇ ਗੁਪਤ ਦੋ ਲਿਖਾਰੀ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਪਤ ਗੱਲਾਂ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਮੋਠੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਕੇ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਲੇਖਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਧਰਮ ਰਾਜ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੇ ਫਲ ਭੁਗਤਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਜੋ ਬੀਜਦੇ ਸਭ ਧਰਮਰਾਇ ਕੈ ਜਾਈ॥ ਅੰਗ - ੧੪੧੪

ਗਾਵਹਿ ਈਸਰੁ ਬਰਮਾ ਦੇਵੀ;

ਸੋਹਨਿ ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ॥

ਈਸਰੁ=ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਬ੍ਰਮਾ=ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਦੇਵੀ=ਦੇਵੀ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਵੀਆਂ) ਭਾਵ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੀ ਪਾਰਬਤੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਦੀ ਸਰਸਵਤੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਗਾਵਹਿ=ਗਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਵਾਰੇ ਹੋਏ ਸੋਹਨਿ=ਸੋਭਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਬ੍ਰਹਮੇ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ ਲਖ ਧਿਆਇਦੇ॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੧, ਪਉੜੀ ੨)

ਅਥਵਾ ਈਸਰੁ=ਸ਼ਿਵ ਜੀ, ਬਰਮਾ=ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ, ਦੇਵੀ=ਨੌਂ ਕੋੜ ਦੇਵੀਆਂ ਜੋ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਵਰੁਨ ਵਾਸਤੇ ਕੁਆਰੀਆਂ ਤੁਰੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਦੁਰਗਾ ਕੋਟਿ ਜਾ ਕੈ ਮਰਦਨ ਕਰੈ॥

ਅੰਗ - ੧੧੬੨

ਇਹ ਸਭ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਵਾਰੇ (ਸ+ਸਵਾਰੇ) ਸ=ਸਹਿਤ ਵਾਰੇ=ਬਾਲਕਿਆਂ ਦੇ ਭਾਵ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਸਨਕਾਦਿਕਾਂ, ਨਾਰਦਾਦਿਕ ਅਤੇ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਲ ਖਿੱਲਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਸਮੇਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਰੂਪੀ ਬਾਲਕਾਂ ਸਮੇਤ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਵਾਰੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਸਦਾ ਸਵਾਰ-ਸਵਾਰ ਕੇ ਵਾ: ਸਵਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਗਾਵਹਿ ਇੰਦ, ਇਦਾਸਣਿ ਬੈਠੇ;

ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਿ ਨਾਲੇ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇਰੇ ਦਰਿ=ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉੱਪਰ ਇੰਦ=ਇੰਦਰ ਦੇਵਤੇ ਜੋ ਇਦਾਸਣਿ=ਇੰਦਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦੇ ਆਸਣ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਾਲੇ=ਸਮੇਤ ਆਪਣੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਤੈਨੂੰ ਗਾਵਹਿ=ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗਾਵਹਿ ਸਿਧ, ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰਿ; ਗਾਵਨਿ ਸਾਧ ਵਿਚਾਰੇ॥

ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਮਾਧੀਆਂ ਅੰਦਰ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਵਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰੇ=ਗਰੀਬ ਸਾਧੂ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਵਨਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਸਾਧ

ਵਿਚਾਰੇ=ਵੀਚਾਰਵਾਨ ਸਾਧੂ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਵਨਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਵਿਚਾਰੇ (ਵਿ+ਚਾਰੇ) ਵਿਚ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੋ ਚਾਰੇ=ਸਾਧਨਾ (ਵਿਵੇਕ, ਵੈਰਾਗ, ਖਟ ਸੰਪਤੀ, ਮੋਖ ਇੱਛਾ) ਦੇ ਸੰਪੰਨ ਸਾਧੂ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਵਨਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਗਾਵਹਿ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀ; ਗਾਵਹਿ ਵੀਰ ਕਰਾਰੇ॥

ਜਤੀ=ਜਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਸਤੀ=ਸਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾ: ਸਤੀਆਂ (ਸਤੀ ਧਰਮ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ), ਸੰਤੋਖੀ=ਸੰਤੋਖਧਾਰੀ ਅਤੇ ਵੀਰ ਕਰਾਰੇ=ਹਠੀਲੇ ਸੂਰਬੀ ਵਾ: ਬਵੰਜਾ ਬੀਰ ਜੋ ਹਠੀਲੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਜਤੀ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਜਤ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਧਾਨ ਹੈ -

ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ।

(ਵਾਰ ੬, ਪਉੜੀ ੮)

ਇਹ ਗੱਲ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੇ ਜਤੀ ਸਤੀ=ਸਤ ਦੇ ਧਾਰਨੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤ ਪ੍ਰਤੱਗੀ ਹੋ ਕੇ ਬਚਨ ਨਿਭਾਏ, ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ, ਮਾਨਧਾਤਾ ਆਦਿ ਵਾ: ਸਤੀ=ਦਾਨੀ, ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਾ ਹਰੀ ਚੰਦ, ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੂ, ਕਰਨ, ਸਰਬੰਸ ਦਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼। ਸਤੀ=ਸਤੀਆਂ (ਸਤ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਧਰਮ ਨਿਭਾਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਸੀਤਾ, ਮੰਦੋਦਰੀ, ਅਨੁਸੂਈਆ, ਸਲੋਚਨਾ, ਪਦਮਾਵਤੀ, ਬੀਬੀ ਰਾਜ ਕੌਰ, ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ, ਮਾਈ ਸੇਵਾ, ਮਾਤਾ ਭਾਗ ਕੌਰ ਜੀ ਆਦਿ। ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਪਤੀ ਦੀ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਸੜ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਸਗੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਤਾਂ ਸਤੀਆਂ ਬਾਬਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸਤੀਆ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜੋ ਮੜਿਆ ਲਗਿ ਜਲੰਨਿ ॥

ਨਾਨਕ ਸਤੀਆ ਜਾਣੀਅਨਿ ਜਿ ਬਿਰਹੇ ਚੋਟ ਮਰੰਨਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੭

ਸੰਤੋਖੀ=ਸੰਤੋਖ (ਸਬਰ) ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣਾ (ਜਥਾ ਲਾਭ ਤਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ) ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ। ਜਿਵੇਂ ਚੁਣਖ ਰਿਖੀ, ਭਾਈ ਹੇਮਾ ਤੇ ਭਾਈ ਮਲਿਆਗਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਤੋਖੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਗਾਵਨਿ ਪੰਡਿਤ ਪੜਨਿ ਰਖੀਸਰ; ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਵੇਦਾ ਨਾਲੇ॥

ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੰਡਿਤ=ਵਿਦਵਾਨ (ਪੰਡਾ ਨਾਮ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤ=ਤੱਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਚਤੁਰ ਹੋਵੇ) ਸੋ ਪੰਡਿਤ ਹੈ। ਬਿਆਸ ਜੀ ਵਰਗੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਜੈਮਿਨੀ ਮੁਨੀ ਵਰਗੇ ਰਖੀਸਰ=ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼ਰ ਵੇਦ ਰਿਚਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਗੌਤਮ ਆਦਿ ਸਭ ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਵਨਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਜੁਗ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਚਾਰੇ ਵੇਦਾਂ ਤੇ ਅਤਵਾਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਸਾਮ ਕਹੈ ਸੇਤੰਬਰ ਸੁਆਮੀ ਸਚ ਮਹਿ ਆਛੈ ਸਾਚਿ ਰਹੇ॥

ਅੰਗ - ੪੨੦

ਰਿਗਿ ਨੀਲੰਬਿਰ ਜੁਜਰ ਪੀਤ ਸ੍ਰੇਤੰਬਰਿ ਕਰਿ ਸਿਆਮ ਸੁਧਾਰਾ।
ਤ੍ਰਿਹੁ ਜੁਗੀ ਤ੍ਰੈ ਧਰਮ ਉਚਾਰਾ॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਪਉੜੀ ੧, ਵਾਰ ੬)

ਕਲਿਜੁਗ ਹੋਸੀ ਕਾਲਾ ਬਾਣਾ॥

(ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ)

੧. ਸਤਜੁਗ=ਸਾਮਵੇਦ ਤੇ ਹੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਵਦਾ ਹੈ (ਰਾਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਬਾਣਾ ਚਿੰਟਾ ਕਿਹਾ ਹੈ); ੨. ਤ੍ਰੇਤਾ ਜੁਗ=ਰਿਗਵੇਦ ਤੇ ਰਾਮਚੰਦਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਗਾਵਦਾ ਹੈ (ਰਾਜ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਅਤੇ ਬਾਣਾ ਲਾਲ ਹੈ); ੩. ਦੁਆਪਰ ਜੁਗ=ਯਜੁਰਵੇਦ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਗਾਵਦਾ ਹੈ (ਰਾਜ ਵੈਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਬਾਣਾ ਪੀਲਾ ਹੈ); ੪. ਕਲਿਜੁਗ=ਅਥਰਵਣ ਅਤੇ ਕਲਿਕੀ ਅਵਤਾਰ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਗਾਵੇਗਾ (ਰਾਜ ਸੂਦਰਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਬਾਣਾ ਕਾਲਾ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਚਹੁ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਜੁਗੁ=ਸਮੇਤ ਆਪਣੀ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨਾਲੇ=ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਰਖੀਸਰ=ਰਿਖੀ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰ=ਜਿੱਤਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਵਾ: ਰਖੀਸਰ=ਰਿਖੀ=ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਈਸਰ ਭਾਵ ਮਨ ਜੋ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਰਖੀਸਰ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਗਾਵਹਿ ਮੋਹਣੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ;

ਸੁਰਗਾ ਮਛ ਪਇਆਲੇ॥

ਉਹ ਮੋਹਣੀਆ=ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਜੋ ਮਨ ਮੋਹਨਿ=ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁਰਗਾ=ਸਵਰਗ ਮਛ=ਮਾਤ ਲੋਕ (ਮਛ ਨਾਮ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਾਤ ਲੋਕ ਹੈ, ਉਹ ਸਵਰਗ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ), ਪਇਆਲੇ=ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ ਵਿਖੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਭ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੀਆ ਹਨ ਭਾਵ ਸਵਰਗ ਦੀਆਂ ਰੰਭਾ, ਉਰਵਸ਼ੀ ਆਦਿ ਅਪੰਛਰਾਂ, ਮਾਤ ਲੋਕ ਦੀਆਂ ਚਿਤ੍ਰਨੀ, ਪਦਮਨੀ, ਹਸਤਨੀ, ਸੰਖਨੀ ਆਦਿ ਇਸਤਰੀਆਂ ਤੇ ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ ਦੀਆਂ ਨਾਗ ਕੰਨਿਆਵਾਂ ਆਦਿ ਸਭ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਥਵਾ ਮੋਹਣੀਆ=ਮੋਹ ਨੂੰ ਹਣੀਆ=ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੋ ਸੰਤ, ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਗਾ=ਸੁਰ+ਗਾ ਸੁਰਗਾ=ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਵਿਚ ਗਾ=ਗੰਮਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਛ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਮਨ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਪਇਆਲੇ=ਪਾਤਾਲ ਵੱਤ ਨੀਵਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਮਹਾਤਮਾ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ=ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਵਾਲੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਲੋਕ, ਮਾਤ ਲੋਕ, ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਤੈਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜੋ ਮੋਹਣੀਆ=ਗੋਪੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ=ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸੁਰਗਾ=ਸਵਰਗ ਮਛ=ਮਾਤ ਲੋਕ ਪਇਆਲੇ=ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ ਦਾ ਮਾਲਕ ਜਾਣ ਕੇ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਹੇ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ=ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੋਹਣੀਆਂ=ਮੋਹਣੀ ਅਵਤਾਰ ਵਰਗੇ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਸੁਰਗਾ=ਸਵਰਗ ਮਛ=ਮਾਤ ਲੋਕ ਪਇਆਲੇ=ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ ਦਾ ਮਾਲਕ ਜਾਣ ਕੇ ਗਾਵਹਿ=ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਚਲਦਾ.....।

ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ ਭਾਗ - ੨ (PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. II

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 59)

ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸਰੀਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਕੁਝ ਹੋਰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਧੁਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾੜੀ ਤੰਤੂ ਵੱਖ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ 72,000 ਨਾੜੀਆਂ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਬਿਰਖ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਗਿਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਫਲ ਤੋੜੋ, ਖਾਓ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾਓ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਬ੍ਰਿਛ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਜਿਸ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਗਿਣਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਫਲ ਖਾਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਵਿਅਰਥ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਜਿਵੇਂ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਤਾਰੇ ਗਿਣਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ। ਇਕ ਅੱਛੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ, ਸਾਧਕ ਨੂੰ, ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਦ ਵੀ ਬਣਾਉਣਾ ਜਾਣਦੀ ਹੋਵੇ। ਇੱਕ ਅੱਛੇ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਵਿਵੇਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮੱਧੁ ਮੱਖੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਤੱਤ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂਵਿਦਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸਨੂੰ 'ਮਹਾਂਵਿਦਿਆ' ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਗੁਣ ਉਭਾਰਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਖੇਧਆਤਮਕ ਹੋਵੇ, ਨਿਕਾਰਾਤਮਕ ਹੋਵੇ। ਰਸਾਇਣ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਖੀਆ, ਗੰਧਕ ਦਾ ਤੇਜ਼ਾਬ, potassium excide ਇਹ ਸਾਰੇ ਘਾਤਕ ਹਨ, ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਠੀਕ ਵਰਤੋਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋਵੋ, ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਹਾਂ ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਵਰਤੋ, ਤਦ ਉਹ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰੇਗੀ ਹੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 'ਚੱਕਰਾਂ' ਦਾ ਗਿਆਨ, ਕੁੰਡਲਨੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ 'ਚੱਕਰਾਂ' ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਵਿਗਿਆਨ ਵੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ, ਕਿਸੇ ਹਥ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਗਿਆਨ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਾਧਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਉਣ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਇਹ ਗਿਆਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇਹ ਗਿਆਨ ਕੇਵਲ ਚੁੱਪ ਰਹਿ ਕੇ, ਚੁੱਪ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਇਆਲ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਚੁੱਪ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਇਹ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਚੁੱਪ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ,

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਚੁੱਪ ਹੋ, ਉਹ ਚੁੱਪ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵੀ ਸਾਧਕ ਦਾ ਮਨ ਸਾਧਿਆ ਹੋਵੇ ਉਹ ਇਹ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਇਹ ਚੁੱਪ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆਨ ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਬੈਠੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬੈਠੇ ਹੋਵੋ। ਇਹ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ।

ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ

ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਚੱਕਰ ਹੈ, ਇਹ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਥੱਲੇ ਸਥਿਤ ਹੈ ਇਸਨੂੰ 'coccyx' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦੇ ਥੱਲੇ ਹੈ। ਇਸ ਚੱਕਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਤਿਕੋਨ ਹੈ, ਤਿਕੋਨ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨੀਚੇ ਵਲ ਹੈ, ਉਪਰ ਵਲ ਨਹੀਂ ਥੱਲੇ ਵਲ ਹੈ। ਇਹ ਤਿਕੋਨ ਇਕ ਚਕੋਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਧਰਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਜਾਂ ਠੋਸ ਪਦਾਰਥ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ ਦਾ ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਤੱਤ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸੰਵੇਦ ਸੁਗੰਧ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਗੰਧ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਯੋਗ ਫਿਲਾਸਫੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਰ ਮਿਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਿਕਦਾਰ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਤੇ ਚੇਤਨਾ ਪੁਰਖ। ਹਰ ਇੱਕ ਤੱਤ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਗਿਆਨਾਤਮਕ ਸੰਵੇਗ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸ ਚੱਕਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਪਛਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਖੁਸ਼ਬੂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿਸ ਫਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਹੈ, ਇਸ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ ਦਾ ਆਧਾਰ, ਸੰਬੰਧ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਇਸ ਚੱਕਰ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਸ਼ਪਰਕ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੂਲ ਰੂਪ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਸਰੀਰਕ ਸੰਭਾਲ ਸਰੀਰਕ ਸਿਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਹ ਹੀ ਏਥੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਦੇ ਤੱਤ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸੁੰਘਣ ਦੀ ਇੰਦ੍ਰੀ ਨਾਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫੁੱਲ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹੀ ਫੁੱਲ ਉੱਗਦੇ ਹਨ। ਫੁੱਲ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ

ਜਾਨਣਾ ਬੜਾ ਰੌਚਕ ਹੈ। ਬੀਜ ਧਰਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੜ੍ਹ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪੌਦੇ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਭਾਗ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੌਦੇ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਗ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਡੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਾਰਾ ਮੋਹ ਹੈ, ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਹੈ, ਸਾਡੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਲਗਾਓ ਹੈ, ਮੋਹ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਦਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਰਥ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਯੋਗ ਵਿਚ ਮੋਹ ਨਖੇਧੀ ਦੇ ਅਰਥ, ਭਾਵ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਬੰਧਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦਰਖਤ ਦਾ ਮੋਹ ਉਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਪੱਖ ਵਿਚ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਥੱਲੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਫਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗਾ, ਟਾਹਣੀਆਂ ਝੜ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਜੇਕਰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੱਕਾ ਹੋਣਾ ਡੂੰਘਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਦਰਖਤ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਮੂਲ ਬੰਧ' ਇਹ ਜੀਵਨ ਦਾ ਦਰਖਤ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਦਾ ਬਮ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਛੱਤਰ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਤਾਜ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਜੜ੍ਹ ਪੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਪਰ ਸਿਰ ਦਾ ਤਾਜ ਚੂਰਾ-ਚੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗੇ, ਮੂਲਾਧਾਰ ਬੰਦ ਦਾ ਪੱਕਾ ਹੋਣਾ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਤਲ ਬਹੁਤ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਨੀਂਹ ਹੈ, ਮੂਲਾਧਾਰ ਸਾਡੀ ਸਖਸੀਅਤ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ, ਇਸ ਨੀਂਹ ਨੂੰ ਸਮਝੋ। ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ, ਕੁਛ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਕੁਛ ਵੀ, ਮੌਜ ਮਸਤੀ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ ਸਭ ਇਸ ਜੜ੍ਹ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਵਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤਿ ਹੈ, ਇਕ ਖਾਸ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ, ਧੁਨੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਅੰਦਰ ਦਾ ਵੀ ਬਾਹਰ ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਲਹਿਰ ਦੀ ਭਾਂਤੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਉਤਾਰ ਚੜ੍ਹਾਅ ਹੈ, ਇਕ ਛਲ ਹੈ, ਲਹਿਰ, ਛਲ ਆਵਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਵਾਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਹਾਂ, I am, ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਜੜ੍ਹ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 'ਮੈਂ ਹਾਂ' ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ, ਇਹ ਚੁੱਪ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਚੁੱਪ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜੜ੍ਹ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹ 'ਮੈਂ ਹਾਂ' ਦਾ ਬੀਜ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਨ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ 'ਮੈਂ ਹਾਂ' 'I am' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੇ ਹੋ ਪਰ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਹੋ ਕੇ ਵਧੇਰੇ ਹੋ ਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ 'ਮੈਂ ਹਾਂ' ਦੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਪਾਸੇ ਵਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੁੱਪ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਉਥੇ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕੋਈ ਢੋਲ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਢੋਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਕ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਚੁੱਪ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਇਸ ਚੁੱਪ ਵਿਚੋਂ ਨਾਦ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਾਗਰ ਵਿਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਗਤਿ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਗਤਿ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਲਹਿਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਚੁੱਪ ਵਿਚੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ 'I am' ਦਾ ਅਰਥ ਲੱਭੇਗਾ। ਜਦੋਂ 'I am' ਮੈਂ ਹਾਂ, ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਲਕੁਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਝਰਨਾਹਟ ਕਿਸੇ ਰੇਤ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਮੂਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'I am' ਮੈਂ ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਕੋਈ ਆਕਾਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਚੁੱਪ ਵਿਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਆਕਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਜੜ੍ਹ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਗੱਲ ਲਈ, ਚੀਜ਼ ਲਈ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪੂਜਾ, ਕਰਮਕਾਂਡ ਮੂਲਾਧਾਰ ਚੱਕਰ ਤੇ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੀਜ ਹੀ, ਭਾਵ ਕੇ 'I am' ਮੈਂ ਹਾਂ ਤੇ ਹੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। 'ਯਜਨਾ' ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, 'Yajna' ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਦੋਨੋਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਵੀ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ੧੮ ਲੋਕ ਯੱਗ 'ਯਜਨਾ' ਕਰਦੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਪੰਜ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਪੰਜ ਗੁਪਤ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ, ਦੋ ਸੁਆਸ ਤੇ ਮਨ, ਸਾਰਾ ਮਿਲਾ ਕੇ ੧੮, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ੧੮ ਚੀਜ਼ਾਂ ਯੱਗ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜੀਵਨ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਜੀਵਤ ਰੱਖ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਯੱਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕੋਈ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀ ਜਿਹੜੀ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਯਜਨਾ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਹਨ - ਸੁੰਘਣ ਦੀ, ਸਪਰਸ਼ ਸੁਆਦ, ਦੇਖਣਾ, ਸੁਣਨਾ, ਇਹ ਸੂਖਸ਼ਮ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਥੂਲ ਹਨ ਮੂੰਹ, ਹੱਥ, ਪੈਰ ਦੋ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਵਾਲਾ ਪਿਛਲਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਯਜਨਾ ਕਰਕੇ ਠੀਕ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ (ਯਜਨਾ ਇਕ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਰੀਤ ਹੈ)

ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੀ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰਕ ਇੱਛਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ (I am) ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪੈਸਾ, ਸੋਨਾ, ਜਾਇਦਾਦ ਕੁਛ ਵੀ। ਸੰਸਾਰਕ ਪੱਖੋਂ ਇਸ ਚੱਕਰ ਤੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਕ ਖਾਸ ਮੰਤਰ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਕਰਕੇ। ਇਹ ਆਵਾਜ਼, ਇਸ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਤੇ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਬਾਹਰੀ ਆਕਾਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਅੰਦਰੋਂ।

ਨੋਟ : ਚੱਕਰਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਮਤਿ ਸ਼ਬਦ-ਸੁਰਤਿ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ।

ਸੰਪਾਦਕ - ਅਦਾਰਾ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ'
'ਚਲਦਾ.....!'

*****

ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ

ਵੈਦ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਜੀ ਸਿੱਧ
ਸੇਵਾਦਾਰ : ਸੰਤ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾਸ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਸੇਵਾ ਸੰਸਥਾ,
ਰਜਿ : ਧੂਰੀ (ਪੰਜਾਬ)

ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ. 98156-07803, 98153-04390

ਮਧੂ ਮੇਹ (ਸ਼ੂਗਰ-ਡਾਇਬਟੀਜ਼)

ਮਧੂ ਮੇਹ (ਡਾਇਬਟੀਜ਼) ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਵਧਦਾ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਰੋਗ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਖੂਨ ਵਿਚ ਗਲੂਕੋਜ਼ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰੋਗ ਅਜਕੱਲ੍ਹ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖੂਨ ਟੈਸਟ ਜਾਂ ਪਿਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਮਧੂ-ਮੇਹ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਮਿੱਠੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਸਰਕਰਾ (ਗਲੂਕੋਜ਼) ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਤਾਪ (ਊਰਜਾ) ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਮਧੂ-ਮੇਹ ਦੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਸਰਕਰਾ ਮਿੱਠਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਪਚ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਉਸੇ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪਿਸ਼ਾਬ ਰਾਹੀਂ ਮਧੂ (ਸ਼ਹਿਦ) ਵਰਗੀ ਗੰਧ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਨ ਤੇ ਕੀੜੀਆਂ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤਾਂ ਪਿਸ਼ਾਬ ਮਿੱਠਾ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਧੂ ਮੇਹ ਅਣ ਪੱਚ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅਗਨੀ ਮੰਦ ਨਾਲ ਪਿੱਤੇ (ਪਿਤਾਸੇ) ਦਾ ਪਿਤ ਕਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭੋਜਨ ਖਾਇਆ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਚਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਨਆਸੇ (ਪੈਂਕਰੀਆਜ਼) ਦਾ ਸਾਧਕ ਪਿੱਤ (ਇਨਸੂਲੀਨ) ਜਦੋਂ ਕਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖੂਨ ਵਿਚ ਸ਼ੂਗਰ ਪਚਦਾ ਨਹੀਂ। ਖੂਨ ਵਿਚ ਮਿਕਦਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਕੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਰਾਹੀਂ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਸ਼ਾਬ ਰਸਤੇ ਚੀਨੀ ਦਾ ਨਿਕਲਣਾ, ਮਲ ਰਾਹੀਂ ਆਮ (ਕੱਚਾ ਰਸ) ਦਾ ਨਿਕਲਣਾ, ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ। ਜੇ ਨਾ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਖੂਨ ਵਿਚ ਸ਼ੂਗਰ ਜਦੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਰੋਗੀ ਸਰੀਰਕ ਕਸਰਤ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿੱਠੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੰਬਨੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਕੰਬਨੀ ਨਾਲ ਖੂਨ ਦਾ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ੂਗਰ ਹੋਣ ਤੇ ਰੋਗੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ੂਗਰ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਘੱਟ ਜਾਣਾ ਵੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਰੋਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੈਥੂਨ ਨਾਲ ਵੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਇਨਸੂਲੀਨ ਘੱਟ ਹੋ ਕੇ ਮਧੂ ਮੇਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮਧੂਮੇਹ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮਧੂਮੇਹ ਵਾਲੇ ਦਿਲ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰੋਗ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚਿਕਿਤਸਕ ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਵਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮਧੂਮੇਹ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਦਾ ਆਯੁਰਵੈਦ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਇਲਾਜ ਸੰਭਵ ਹੈ।

ਇਹ ਰੋਗ ਜਾਨਲੇਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਇਸ ਰੋਗ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਹਿੰਮਤ ਹਾਰ ਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਸਫਲ

ਇਲਾਜ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਚਿਕਿਤਸਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੱਥ ਪ੍ਰਹੇਜ਼, ਵਿਆਯਾਮ (ਕਸਰਤ), ਯੋਗਾ ਅਭਿਆਸ, ਕੁਦਰਤੀ ਜੜ੍ਹੀ ਬੂਟੀਆਂ, ਰਸ ਰਸਾਇਣਾ, ਅਰਕ, ਚੂਰਣ, ਕੁਆਥ, ਬੱਟੀ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਸਫਲ ਯੋਗ ਹਨ। ਨਿੰਮ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਗਿਲੋ, ਕਰੇਲੀ, ਇੰਦਰਾਣ, ਕੋੜ ਤੁੰਬਾ, ਗੁੜਮਾਰ ਬੂਟੀ, ਮੇਥੀ, ਜਾਮਣ, ਬਿੱਲ ਪੱਤਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਰਕ ਪੀਣਾ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ।

ਨੋਟ - ਉਪਰੋਕਤ ਬੂਟੀਆਂ ਦਾ ਅਰਕ ਮੇਘ ਹਰਬਲ ਔਸ਼ਧੀ ਨਿਰਮਾਣ ਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਧੂਮੇਹ (ਡਾਇਬਟੀਜ਼) ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਸਫਲ ਦਵਾਈਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ -

1. ਇੰਦਰਾਇਣ ਵੱਟੀ
2. ਡਾਇਬੀਕੇਅਰ
3. ਪੁਨਰਵਾ ਅਰਕ
4. ਮੇਘ ਹਰਬਲ ਚਾਹ
5. ਅੰਮ੍ਰਿਤਾਦਿ ਅਰਕ

ਮਧੂ ਮੇਹ (ਸ਼ੂਗਰ) ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਪੱਥ ਪ੍ਰਹੇਜ਼

ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਇਸ ਰੋਗ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਬਹੁਤ ਰੋਗੀ ਦੇਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਚਿਕਿਤਸਕ ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮਧੂ ਮੇਹ (ਸ਼ੂਗਰ) ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੩੩% ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਵੈਦ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪੱਥ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਉਮਰ ਭਰ ਹੀ ਦਵਾਈਆਂ ਖਾਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ (ਸਾਈਡਇਫੈਕਟ) ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਤੀਜਾ - ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਦਵਾ ਕੀ, ਰੋਗ ਬੜਤਾ ਹੀ ਗਿਆ। ਸ਼ੂਗਰ ਹਟਣ ਦੀ ਬਿਜਾਏ ਮਰੀਜ਼ ਹੋਰ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਮਧੂ ਮੇਹ (ਸ਼ੂਗਰ) ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਮਿੱਠੇ ਪਦਾਰਥ ਜਾਂ ਮਿੱਠੇ ਵਾਲਾ ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਮਧੂ ਮੇਹ ਲਈ ਅਤਿ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ। ਐਸੀਆਂ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮਧੂ ਮੇਹ ਦੇ ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸਦਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਖੁਲਾਸਾ ਆਯੁਰਵੈਦ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰਕ ਕਸਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕੋਈ ਸਰੀਰਕ ਮਿਹਨਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਬਹੁਤੀ ਚੀਨੀ, ਸ਼ੱਕਰ ਅਤੇ ਗੁੜ

ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋਈਆਂ ਮਠਿਆਈਆਂ, ਘਿਉ, ਤੇਲ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਸੇਵਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਮਿਹਨਤ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਧੂ ਮੇਹ (ਸ਼ੂਗਰ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੋਗ ਅਕਸਰ ਮੋਟੇ ਸਰੀਰ, ਮੋਟੀ ਚਰਬੀ ਵਾਲੇ, ਆਰਾਮ ਪਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਧੂ ਮੇਹ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਕਣਕ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ ਜੌਂ ਸੇਵਨ ਕਰੇ। ਜੌਂ ਚਨੇ (ਛੋਲੇ) ਅਤੇ ਕਣਕ ਬਰਾਬਰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਰੋਟੀ ਬਣਾ ਕੇ ਸੇਵਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਕ ਦੋ ਉਬਾਲੇ ਦੇ ਕੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਦੁੱਧ ਉਬਾਲੇ ਦੇ ਕੇ ਬਗੈਰ ਚੀਨੀ ਤੋਂ ਪੀਵੇ ਜਾਂ ਦੁੱਧ ਦੀ ਦਹੀਂ ਬਣਾ ਕੇ, ਰਿਤਕੀ ਹੋਈ ਲੱਸੀ ਜਿਤਨੀ ਪਚ ਸਕੇ ਉਤਨੀ ਲਵੇ। ਸੋਧਾ ਲੂਣ (ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇ। ਪੁਰਾਣੇ ਚੌਲ ਪਿੱਛ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਥੋੜ੍ਹੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਲਵੇ। ਕਰੇਲੇ, ਲੋਕੀ (ਲੰਮਾ ਘੀਆ ਅੱਲ) ਕੱਕੜੀ, ਮੂਲੀ, ਚਲਾਈ, ਮੇਥੀ, ਤਾਜੇ ਮਟਰ, ਕੱਚੇ ਬਤਾਉਂ। (ਜਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੀਜ ਨਾ ਹੋਣ) ਘੀਆ, ਤੋਰੀ, ਫੁੱਲ ਗੋਭੀ, ਗਾਜ਼ਰ, ਪੱਕੇ ਟਮਾਟਰ, ਜਿਮੀਕੰਦ, ਇਟਸਿਟ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਧਨੀਆਂ, ਲਸਣ, ਪਿਆਜ, ਔਲੇ, ਕੱਚੇ ਕੋਲਿਆਂ ਦੀ ਸਬਜ਼ੀ, ਟਿੰਡੇ, ਨਿੰਬੂ, ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਅਦਰਕ, ਪੁਦੀਨਾ, ਤਾਜ਼ੀ ਹਲਦੀ, ਅੰਬਾ ਹਲਦੀ ਇਹ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹਨ। ਮੂੰਗੀ-ਮੋਠ, ਅਰਹਰ, ਛੋਲੇ, ਮਸਰ ਸਭ ਦਾਲਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੇਟ ਵਿਚ ਵਾਯੂ (ਗੈਸ) ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪਚ ਜਾਣ ਉਤਨੀ ਹੀ (ਥੋੜ੍ਹੀ) ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਲਵੇ।

ਮਸਾਲਾ - ਹਲਦੀ, ਧਨੀਆ, ਦਾਲ ਚੀਨੀ, ਜੀਰਾ, ਅਜਵੈਣ, ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ, ਕਦੀ-ਕਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਲਾਲ ਮਿਰਚ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਿੰਗ (ਘਿਉ ਵਿਚ ਭੁੰਨੀ ਹੋਈ) ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਜੜ੍ਹੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਵਾਲੀ ਹਰਬਲ ਚਾਹ ਪੀਣੀ ਅਤਿਅੰਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ।

ਫਲਾਂ ਵਿਚੋਂ - ਅਨਾਰ, ਮੁਸੰਮੀ, ਸੇਬ, ਅਨਾਨਾਸ, ਤਾਜੇ ਲਵੇ, ਅੰਜੀਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਯਮਿਤ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਖੁੱਲੀ ਸ਼ੁੱਧ ਵਾਯੂ ਦਾ ਸੇਵਨ, ਜਿਤਨੀ ਸਹਾਰੀ ਜਾਵੇ ਉਤਨੀ ਕਸਰਤ ਤੇ ਯੋਗਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੇਲ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼, ਸੁਭਾ ਸ਼ਾਮ ਤੁਰਨਾ ਫਿਰਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿੱਤ (ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣਾ) ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਜਾਂ ਰੁੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੁਕੂਲ ਪਾਣੀ ਨਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਇਹ ਸਭ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਹਨ। ਬਦਹਜ਼ਮੀ ਤੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਖਰਾਬੀ ਹੋਣ ਤੇ ਫਾਕਾ (ਬਰਤ) ਕਰਨਾ ਰੋਗ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੈ।

ਅਪੱਥ - ਮਧੂ ਮੇਹ ਦੇ ਰੋਗੀ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਕੀ ਹੈ -

ਤਲੇ ਹੋਏ ਪਦਾਰਥ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੂਣ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਘੀ, ਤੇਲ, ਸੈਂਦੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥ, ਦੁੱਧ ਦਾ ਖੋਆ, ਮਲਾਈ, ਮੱਕੀ, ਨਵੇਂ ਚੌਲ, ਨਵਾਂ ਅੰਨ, ਚਿਪਚਿਪੇ ਪਦਾਰਥ, ਸੁੱਕਾ ਮੇਵਾ, ਮੁਨੱਕਾ, ਚਿਲਗੋਯਾ, ਬਦਾਮ, ਕਾਜੂ, ਪਿਸਤਾ, ਖਜ਼ੂਰ, ਛੁਹਾਰਾ, ਤਾਜੇ ਚੀਕੂ, ਫਲ, ਚੀਨੀ, ਸ਼ਕਰ, ਗੁੜ, ਭਿੰਡੀ, ਆਲੂ, ਚਾਕਲੇਟ, ਸ਼ਕਰਕੰਦੀ, ਮਠਿਆਈ, ਸ਼ਰਬਤ, ਆਇਸ ਕਰੀਮ, ਮਾਸ, ਅੰਡੇ, ਮੱਛੀ, ਬਜ਼ਾਰੂ ਕਾਲੀ ਚਾਹ, ਕੌਫੀ, ਸਿਗਰੇਟ, ਤੰਬਾਕੂ, ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ

ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਮਧੂ ਮੇਹ (ਸ਼ੂਗਰ) ਵਾਲਾ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਕਰੇ।

ਆਲਸੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਗੱਦੇ ਉਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪਿਆ ਰਹਿਣਾ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ, ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਖਾਣਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਗਣਾ, ਮਾਨਸਿਕ ਚਿੰਤਾ, ਮਾਨਸਿਕ ਮਿਹਨਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਨੀ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਭੋਗ ਕਰਨਾ, ਕਬਜ਼ ਰਹਿਣੀ, ਮਧੂਮੇਹ ਰੋਗੀ ਲਈ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋ ਸਕੇ ਮਧੂ ਮੇਹ ਪੀੜਤ ਰੋਗੀ ਜੇਕਰ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਪੱਥ ਪ੍ਰੋਹੇਜ਼ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਸਿਹਤ ਗਿਆਨ ਲਈ ਪੁਸਤਕ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਗਿਆਨ ਭੰਡਾਰ (ਲੇਖਕ : ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਜੀ ਸਿੱਧ) ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਮੇਘ ਹਰਬਲ ਚਾਹ ਪੀਓ।

ਗੁਣ - ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ, ਸੁਗੰਧਿਤ, ਹਾਜ਼ਮੇਦਾਰ, ਚੁਸਤੀ ਫੁਰਤੀਦਾਇਕ, ਬੌਚਿਆਂ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ, ਜੁਕਾਮ, ਨਜ਼ਲਾ ਪੇਟ ਗੈਸ, ਜਲਨ ਬਲੱਡ ਪਰੈਸ਼ਰ, ਸ਼ੂਗਰ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਲਈ ਅਤਿਅੰਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਰੋਗ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਵੇ। ਹਰ ਉਮਰ, ਹਰ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਸੇਵਨ ਕਰੋ।

*****

(ਪੰਨਾ 6 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਮਤਵਾਤਰ ਆਉਂਦੇ ਰਹੋ, ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰਦੀਆਂ, ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਹੁੰਦੇ। ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਜੀ 1 ਨਵੰਬਰ 2013 ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਲੀਨ ਹੋ ਗਏ। ਐਸਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਕ ਸਫਲ ਮਾਤ-ਲੋਕ ਯਾਤਰਾ ਸੀ। ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੰਸਾਰੀ ਜਨਮ-ਮਰਣ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ -

ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਨ ਤਿਨੁ ਕਉ ਜੋ ਹਰਿ ਲਤਿ ਲਾਗੇ ॥

ਜੀਵਤ ਸੇ ਪਰਵਾਣੁ ਹੋਏ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ ਜਾਗੇ ॥

ਅੰਗ- ੩੨੨

ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ, ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਵਿਚ ਜੁੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਮਾਨਯੋਗ ਸੰਤ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਪੰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਬੀਜੀ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਦੀ ਝਲਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਵਿਚ ਏਨਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਆਪ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਪੰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ -

ਸੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ

ਹਰਿ ਕੰਮੁ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੩

(ਡਾ.) ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

*****

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਨਵੀਂ ਬਰਾਂਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਦਸਵੰਧ ਜਾਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਵਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust (Atam Marg Magazine)

S/B A/C No. 12861000000003

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861000000001

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ **Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Teh. Kharar, Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901** ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

*****

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

within India
  ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ
  ਰਿਨਿਊਵਲ
  ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque		
1 Year	Rs. 300/320		Annual	Life
3 Year	Rs. 750/770		U.S.A.	60 US\$ 600 US\$
5 Year	Rs. 1200/1220		U.K.	40 £ 400 £
Life	Rs 3000/3020		Euro	50 € 500 €

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.30 ਤੋਂ 2.30 ਤੱਕ (ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ)

ਫੋਨ ਨੰ: 098148-01860, Email : swscharitablehospital@gmail.com

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ	ਸੋਮਵਾਰ
3. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਲਈ	ਮੰਗਲਵਾਰ
4. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ.)	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ, ਐਮ.ਐਸ., ਡੀ.ਐਨ.ਬੀ., ਡੀ.ਓ.ਐਮ.ਐਸ, ਡੀ.ਐਮ.ਆਰ.ਈ, ਫੈਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਪੈਸ਼ਲਿਟੀਜ਼)	ਬੁੱਧਵਾਰ
6. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਬੁੱਧਵਾਰ
7. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
8. ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਵੀਰਵਾਰ
9. ਡਾ. ਆਰ.ਐਸ ਸੰਧੂ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
10. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਲਈ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
11. ਡਾ. ਐਨ. ਕੇ. ਭਾਟੀਆ	ਹਾਰਟ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ
12. ਡਾ. ਗੁਰਸ਼ਰਨਦੀਪ ਸਿੰਘ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ (ਬੀ.ਡੀ.ਐਸ)	ਸ਼ਨੀਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ, 3. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 4. ਥਾਇਰੋਡ ਟੈਸਟ, 5. ਈ.ਸੀ.ਜੀ
6. ਐਕਸਰੇ, 7. ਈ.ਐਨ.ਟੀ., 8. ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ, 9. ਕਿਡਨੀ ਟੈਸਟ, 10. ਲਿਵਰ ਟੈਸਟ

* ਸਾਰੇ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅੱਧੀ ਕੀਮਤ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਬਿਨਾਂ ਮੋਖ (ਫਰੀ) ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸਮਾਂ - 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 16 ਨਵੰਬਰ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ
(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 6 ਨਵੰਬਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ
(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਤ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ), (ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 12.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਗਗ	70/-	150/-		29. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ	80/-	ਪੰਜਾਬੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
2. ਕਿਵ ਕੁਵੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	40/-	35/-	70/-	30. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	50/-	
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ - ਸੰਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	155/-	235/-	270/-	31. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....।	100/-	
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 1	30/-	35/-	80/-	32. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 2	60/-	65/-	80/-	33. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	25/-	
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - 3	100/-	100/-	110/-	34. ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ	50/-	
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	25/-	30/-		35. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
8. ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-	70/-	36. ਰਿਸ਼ੀਆ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	130/-	
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	55/-	60/-		37. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	135/-	200/-
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-		38. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	35/-	
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	10/-	39. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	150/-	
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-		40. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	160/-	
13. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-		41. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	30/-	
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-		42. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ'	30/-	
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	15/-	15/-	20/-	43. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ'	300/-	
16. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	100/-		44. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	60/-	
17. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-	100/-		45. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	50/-	
18. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-			46. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ		
19. ਪਵਿੱਤਰ ਧੰਡਾ	25/-					
20. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-				
21. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-				
22. ਰਾਜ ਯੋਗ	40/-					
23. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-				
24. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-				
25. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	90/-				
26. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 1	60/-	60/-				
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ - 2	60/-	60/-				
28. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-					

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9592009106, 9417214379 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

Bank : Oriental Bank Of Commerce
A/c No. 11962011005435 A/c VGRMCT/Atam Marg RtgS/Neft
Ifsc Code: ORBC0101196

Our Address: VGRMCT, Gurdwara Isha Parkash, Ratwara Sahib,
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. Ajitgarh (Mohali) 140901, Pb. India

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ 30-31 ਅਕਤੂਬਰ ਤੇ 1 ਨਵੰਬਰ 2014 ਨੂੰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਸਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਟ

ਮੋਹਾਲੀ - ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ, ਕੋਠੀ ਨੰ: 781, 3ਬੀ1 ਤੋਂ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ (ਭੱਠੇ ਵਾਲਾ), ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ (89687-22855)

ਇਲਾਕਾ : ਦੁਆਬਾ - ਰੂਟ 1. - ਦੁਸਾਂਝ, ਸਰਹਾਲ ਮੰਡੀ, ਸਰਹਾਲ ਕਾਜੀਆਂ, ਖਾਨਪੁਰ, ਰਸੂਲਪੁਰ, ਬੰਗਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਖਜੀਤ ਕੌਰ ਸਰਹਾਲ ਮੰਡੀ (98150-62173) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਸਰਹਾਲ ਕਾਜੀਆਂ - 94784-78013 **ਰੂਟ 2.** ਬਹਿਰਾਮ, ਫਰਾਲਾ, ਸੁੰਢ, ਸੰਧਵਾਂ, ਚੱਕਰਾਮੂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਐਸ.ਡੀ.ਓ ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ (01823-270300)

ਇਲਾਕਾ : ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ (ਜੀਰਕਪੁਰ) - ਰੂਟ 1. - ਕੁੰਡੀ (ਸੈਕ: 20), ਰੈਲੀ, ਅਭੈਪੁਰ, ਬੁੱਢਣਪੁਰ, ਸੈਕਟਰ 15, ਸੈਕਟਰ 7, ਸਕੇਤੜੀ, ਮਾੜੀ ਵਾਲਾ ਟਾਊਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਠੋਕੇਦਾਰ ਪੰਚਕੁਲਾ (98151-00644) ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਰੈਲੀ (94177-69178) **ਰੂਟ 2.** - ਨਾਭਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਿੰਘਪੁਰਾ, ਭੂਡਾ, ਜੀਰਕਪੁਰ, ਭਬਾਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਜੀਰਕਪੁਰ (98557-07279), ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ (99888-08211) **ਰੂਟ 3.** - ਗੁ. ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ, ਢਕੋਲੀ, ਨਗਲਾ, ਸਨੌਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢਕੋਲਾ (99155-21425), ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਜੀਰਕਪੁਰ (95018-04205)

ਇਲਾਕਾ : ਧਨਾਸ/ਤੋਗਾਂ - ਰੂਟ - ਤੋਗਾਂ, ਧਨੌੜਾਂ, ਮਸਤਗੜ, ਮਿਲਖ, ਸਾਰੰਗਪੁਰ, ਧਨਾਸ, ਡੱਡੂਮਾਜਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੋਗਾਂ (98768-80007)

ਇਲਾਕਾ : ਬਲਾਚੌਰ - ਰੂਟ 1. - ਔਲੀਆਪੁਰ, ਕੰਗਣਾ ਬੇਟ, ਮਲਕਪੁਰ, ਜੱਟਪੁਰ, ਪੈਂਗੜਪੁਰ, ਸੁੱਧਾ ਮਾਜਰਾ, ਸੱਜੋਵਾਲ, ਨਿਆਣਬੇਟ, ਜਾਨੀਵਾਲ, ਲਾਲਪੁਰ, ਟੱਪਰੀਆਂ, ਗਾਦੜੀਆਂ, ਆਕਲਿਆਵਾਂ, **ਰੂਟ 2.** - ਕੁਲੇਵਾਲ, ਮਹਿਤਪੁਰ, ਗੜੀ, ਰਾਏਪੁਰ, ਘਮੋਰ, ਸਿਆਣਾ, ਬਲਾਚੌਰ, ਮਜਾਰੀ, ਸਿਬਲ ਮਾਜਰਾ, ਹੁਸੈਨਪੁਰ, ਗਰਲੇਵਾਹਾ, ਚੱਕੜਾ ਢਾਹਾ, ਬਛੇੜੀ, ਕੋਲਗੜ੍ਹ **ਰੂਟ 3.** - ਮੁਜਫਰਪੁਰ, ਰਕਾਸਨ, ਚਲਾਣ, ਮਹੰਦੀਪੁਰ, ਤਾਜੋਵਾਲ, ਚੱਕ, ਚੱਕਲੀ, ਮਝੂਟ, ਮੀਰਪੁਰ ਜੱਟਾਂ, ਬੀਰੋਵਾਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਬਲਾਚੌਰ (94637-40419)

ਇਲਾਕਾ : ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ - ਰੂਟ 1. - ਮਨੈਲੀ, ਰੱਤੋਂ, ਸੰਧੂਆਂ, ਸੈਦਪੁਰ, ਭੁਰੜੇ, ਪਿੱਪਲ ਮਾਜਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂਆਂ (98150-88236), ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂਆਂ **ਰੂਟ 2.** - ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ, ਸੱਲੋਮਾਜਰਾ, ਮੁੰਡੀਆਂ, ਡਹਿਰ, ਗੱਗੋ ਗੰਧਰਾਵ, ਦੁਗਰੀ, ਗਧਰਾਮ, ਤਾਲਾਪੁਰ, ਕੋਟਲੀ, ਸਾਂਤਪੁਰ, ਬੁਰਮਾਜਰਾ, ਮੋਰਿੰਡਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ (84372-04845), ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ **ਰੂਟ 3.** - ਬਹਿਰਮਪੁਰ ਬੇਟ, ਡੱਲਾ, ਖੇਖਰਾਂ, ਬਜੀਦਪੁਰ, ਮੱਕੋਵਾਲ, ਬੇਲਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, (94655-30155) ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਡੱਲਾ (98781-51896) **ਰੂਟ 4.** - ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਮੁਜਾਫਤ, ਭਲਿਆਣ, ਭੋਜੋਮਾਜਰਾ, ਭੈਰੋਮਾਜਰਾ, ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ - 98159-13790 **ਰੂਟ 5.** - ਮਕੜੋਨਾ ਕਲਾਂ, ਮਕੜੋਨਾ ਖੁਰਦ, ਸਲੋਮਪੁਰ, ਰੋਲੂ ਮਾਜਰਾ, ਸਮਰੋਲੀ, ਰਸੂਲਪੁਰ, ਮੋਰਿੰਡਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਲੋਮਪੁਰ (89684-61232) ਤਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਲੋਮਪੁਰ **ਰੂਟ 6.** - ਬਾਦੋਸਾਂ ਖੁਰਦ, ਬਾਦੋਸਾਂ ਕਲਾਂ, ਹਵਾਰਾ ਕਲਾਂ, ਚੂਹੜਮਾਜਰਾ, ਬਰਸਾਲਪੁਰ, ਰੁੜਕੀ ਹੀਰਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ, ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ (94633-38107) **ਰੂਟ 7.** - ਮਕਾਰਾਂਪੁਰ, ਖਾਨਪੁਰ, ਕੀੜੀ, ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ, ਫਤਿਹਪੁਰ, ਧੋਲਰਾਂ, ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ (98152-51856) ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਇਲਾਕਾ : ਮੋਰਿੰਡਾ - ਰੂਟ 1. - ਸਿਕੰਦਰ ਪੁਰ, ਨਾਨੋਵਾਲ, ਬਡਵਾਲਾ, ਜੰਵੰਦੇ, ਭਟੇੜੀ, ਰਤਨਗੜ੍ਹ, ਦਾਤਾਰਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਵੰਦਾ (99149-22374) ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਦਾਤਾਰਪੁਰ (81461-51925) **ਰੂਟ 2.** - ਬਡਵਾਲੀ, ਸਾਹਪੁਰ, ਤੌਜਪੁਰ, ਬਹਿਬਲਪੁਰ, ਸੱਖੇ ਮਾਜਰਾ, ਚਲਾਕੀ, ਮੋਰਿੰਡਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਬਹਿਬਲਪੁਰ (92179-52077) ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਡਵਾਲੀ (98786-95545) **ਰੂਟ 3.** - ਮਾਜਰਾ, ਕੋਟਲੀ, ਮਾਨਪੁਰ, ਕਜੌਲੀ, ਡੁਮਛੇੜੀ, ਮੋਰਿੰਡਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਕੋਟਲੀ (95924-62737) ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਮਾਨਪੁਰ (94636-51232) **ਰੂਟ 4.** - ਬੜਾ ਸਮਾਣਾ, ਓਇੰਦ, ਛੋਟਾ ਸਮਾਣਾ, ਮੁੰਡੀਆਂ, ਢੋਲਣਮਾਜਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡੀਆਂ (99140-07236) ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢੋਲਣਮਾਜਰਾ (94172-31983) **ਰੂਟ 5.** - ਫਤਿਹਪੁਰ, ਅਰਨੌਲੀ, ਕੋਟਲਾ, ਬੰਗੀਆਂ, ਸਹੇੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬੰਗੀਆਂ (94172-30673) ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਅਰਨੌਲੀ (84270-35211) **ਰੂਟ 6.** - ਕਾਈਨੌਰ, ਗੋਪਾਲਪੁਰ, ਨਬਲਪੁਰ, ਢੰਗਰਾਲੀ,

ਰੰਗੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਅਰਨੌਲੀ (84270-35211) ਰੂਟ 7. - ਲਠੇੜੀ, ਰਾਮਗੜ੍ਹ, ਚੱਕਲਾਂ, ਸਰਾਣਾ, ਕਲਾਰਾਂ, ਕਾਂਜਲਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡੀਆਂ (94175-87877) ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਚੱਕਲਾਂ (97819-83761)

ਇਲਾਕਾ : ਬਲਾਕ ਮਾਜਰੀ - ਰੂਟ 1. - ਸਲੇਮਪੁਰ, ਬਰਸਾਲਪੁਰ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਲੁਬਾਣਗੜ੍ਹ, ਖਿਦਰਾਬਾਦ, ਝੰਡੇਮਾਜਰਾ, ਮਰਹੋਲੀ, ਗੁਨੋਮਾਜਰਾ, ਸਿਆਲਵਾ ਮਾਜਰੀ, ਬਲਾਕ ਤੋਂ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਲੇਮਪੁਰ (99153-35344) ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਗੁਨੋਮਾਜਰਾ (94175-54759) ਰੂਟ 2. - ਮੀਆਂਪੁਰ, ਅਭੀਪੁਰ, ਕੁਬਾਹੇੜੀ, ਸੰਗਤਪੁਰਾ, ਮਾਣਕਪੁਰ ਸਰੀਫ, ਬੁਥਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਕੁਬਾਹੇੜੀ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਕੁਬਾਹੇੜੀ (98725-82851) ਰੂਟ 3. - ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ਕੰਸਾਲਾ, ਢਕੋਰਾਂ ਖੁਰਦ, ਢਕੋਰਾਂ ਕਲਾਂ, ਬਜੀਦਪੁਰ, ਫਾਂਟਵਾਂ, ਨਗਲੀਆਂ, ਖੈਰਪੁਰ, ਸੇਖਪੁਰਾ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਢਕੋਰਾਂ (95017-01045) ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਢਕੋਰਾਂ, ਮਾਰਫਤ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਮੀਆਂਪੁਰ (98724-01321) ਰੂਟ 4. - ਅਭੀਪੁਰ, ਦੁਲਵਾਂ ਖਦਰੀ, ਪਲਣਪੁਰ, ਮਾਜਰਾ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਕੀਪੁਰ, ਪੜੋਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਭੀਪੁਰ (98762-17525) ਮਾਰਫਤ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਮੀਆਂਪੁਰ (98724-01321)

ਇਲਾਕਾ : ਖਮਾਣੇ/ਰਾਮਗੜ੍ਹ - ਰੂਟ 1. - ਚੰਡਿਆਲਾ, ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਈਆਂ, ਨਾਨੋਵਾਲ ਕਲਾਂ, ਨਾਨੋਵਾਲ ਖੁਰਦ, ਕਕਰਾਲਾ, ਮਨਸੂਰਪੁਰ, ਅਮਰਗੜ੍ਹ, ਮਨੋਲਾ, ਧਨੋਲਾ, ਸਮਸਪੁਰ, ਸਿੰਘਾਂ, ਰਾਮਗੜ੍ਹ, ਲਖਨਪੁਰ, ਖਮਾਣੇ (ਤਿੰਨੇ) ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਸਮਸਪੁਰ (94631-16593) ਭਾਈ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਮਨੋਲਾ 98782-40210 ਰੂਟ 2. - ਸੁਹਾਵੀ, ਬੁਰਜ, ਲੁਹਾਰ ਮਾਜਰਾ, ਉਚਾ ਪਿੰਡ, ਪਨੈਚਾਂ, ਪੋਹਲੋਮਾਜਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਲੋਹਾਰ ਮਾਜਰਾ (94172-64725)

ਇਲਾਕਾ : ਰੋਪੜ ਅਤੇ ਪਰਖਾਲੀ - ਰੂਟ 1. - ਮਨਸੂਹਾ, ਮਾਹਲਾਂ ਝੱਲੀਆਂ, ਭਾਉਵਾਲ, ਬੁੱਢਾ ਭੋਰਾ, ਖੈਰਾਬਾਦ, ਫੂਲ ਖੁਰਦ, ਸਾਮਪੁਰਾ, ਛੋਟੀ ਹਵੇਲੀ, ਬੋਲਾ ਚੌਂਕ, ਹਵੇਲੀ ਕਲਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ, ਨਵਾਂ ਬੱਸ ਅੱਡਾ, ਪੁਰਾਣਾ ਬੱਸ ਅੱਡਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਭੱਠਾ ਸਾਹਿਬ ਚੌਂਕ, ਪਾਵਰ ਕਲੋਨੀ, ਭਿਉਰਾ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਮਨਸੂਹਾ (94633-28686) ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਾਮਪੁਰ (94651-69982) ਰੂਟ 2. - ਘਨੌਲੀ, ਬਰਮਲਪਲਾਟ, ਨੂਹੋਂ ਰਤਨਪੁਰਾ, ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਫਿਡੇ, ਗੁਨੋਮਾਜਰਾ, ਲੋਦੀ ਮਾਜਰਾ, ਮੱਦੇ ਮਾਜਰਾ, ਪਤਿਆਲਾ, ਮਿਆਣੀ, ਬਹਾਦਰਪੁਰ, ਚੰਦਪੁਰ, ਡਕਾਲਾ, ਆਲਮਪੁਰ, ਕਟਲੀ, ਖੁਆਸਪੁਰਾ, ਪਾਵਰ ਕਲੋਨੀ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂਹੋਂ ਕਲੋਨੀ (94174-65785), ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂਹੋਂ ਕਲੋਨੀ ਰੂਟ 3. - ਬਿਕੋਂ, ਘਨੌਲਾ, ਬਲੀ ਕਲਾਂ, ਸਿੰਘਪੁਰਾ, ਥਲੀ ਖੁਰਦ, ਅਹਿਮਦਪੁਰ, ਮਲਕਪੁਰ, ਖੁਆਸਪੁਰਾ, ਲਾਡਲ, ਹੁਸੈਨਪੁਰ, ਨਾਨਕਪੁਰਾ, ਪਾਵਰ ਕਲੋਨੀ, ਪਪਰਾਲਾ, ਰੈਲੋਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ (94170-92492), ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਘਨੌਲਾ (94638-23325) ਰੂਟ 4. - ਬਾਗਵਾਲੀ, ਅਕਬਰਪੁਰ, ਸਗਰੋੜ, ਸਾਜਰੀ ਜੱਟਾਂ, ਗਰੇਵਾਲ, ਟੱਪਰੀਆਂ, ਕੋਟਲਾ ਨਿਹੰਗ, ਗੁ: ਭੱਠਾ ਸਾਹਿਬ, ਸੁਖਰਾਮਪੁਰ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਭਿਉਰਾ, ਰੰਗੀਲਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਛੋਟੀ ਹਵੇਲੀ (94638-63839) ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕੋਟਲਾ (01881-226554) ਰੂਟ 5. - ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ, ਬੰਦੇ ਮਾਹਲਾਂ, ਪਥਰੇੜੀਆਂ, ਸਲੋਰਾ, ਖਾਬੜੇ, ਰੇਹੀ ਮਾਜਰਾ, ਸਿੰਘ ਭਗਵੰਤਪੁਰਾ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ (97815-57474) ਰੂਟ 6. - ਝੱਲੀਆਂ, ਬਾਲਸੰਡਾ, ਬੂਰ ਮਾਜਰਾ, ਸਾਲਾਪੁਰ, ਦੁਲਚੀ ਮਾਜਰਾ, ਰੋੜ ਮਾਜਰਾ, ਸੀਹੋਂ ਮਾਜਰਾ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਡਾ: ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ (92562-07873), ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੱਥਰ ਮਾਜਰਾ। ਰੂਟ 7. - ਹਿਰਦਾਪੁਰ, ਖੇੜੀ, ਹਰੀਪੁਰ, ਬਾਮਣਵਾਲ, ਬਰਦਾਰ, ਹਰਨਾਮਪੁਰ, ਮੀਆਂਪੁਰ ਚੰਗਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਬਾਮਣਵਾਲ (95015-19946), ਸੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਬਰਦਾਰ (75083-59725) ਰੂਟ 8. - ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਰਾਮਪੁਰ, ਖਾਨਪੁਰ, ਪੁਰਖਾਲੀ, ਕਕੋਟ, ਬਿੰਦਰਖ, ਖਿਜਰਾਬਾਦ ਬਲਾਕਵ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ- ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਬਾਮਣਵਾਲ (95016-05949), ਗੁਲਜਾਰ ਸਿੰਘ ਪੁਰਖਾਲੀ ਰੂਟ 9. - ਛੋਟੀ ਗੰਧੋ, ਲਖੀਮਪੁਰ ਝੱਲੀਆਂ, ਮਾਣਕਮਾਜਰਾ, ਠੋਣਾ, ਪੜੀ, ਮਾਦਪੁਰ, ਸੈਂਫਲਪੁਰ, ਸੰਤੋਖਗੜ੍ਹ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਸਰਾੜੀ, ਭੱਦਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਸੈਂਫਲਪੁਰ (94783-84471), ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਛੋਟੀ ਗੰਧੋ (98557-08635) ਰੂਟ 10. - ਰੰਗੀਲਪੁਰ, ਵੱਡੀ ਗੰਧੋ, ਰਾਜੇਮਾਜਰਾ, ਮੀਆਂਪੁਰ, ਪੰਜੋਲੀ, ਪੰਜੋਲਾ, ਬਵਾਨੀ ਖੁਰਦ, ਬਵਾਨੀ ਕਲਾਂ, ਬਿੰਦਰਖ, ਖਿਰਾਬਾਦ, ਬਲਾਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵੱਡੀ ਗੰਧੋ - 94176-52178, ਹਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਵੱਡੀ ਗੰਧੋ (97811-89206) ਰੂਟ 11. - ਬੁਰਜਵਾਲਾ, ਡੋਕਵਾਲਾ, ਮੰਦਵਾੜਾ, ਕਾਕਰੋ, ਕਿਸਨਪੁਰਾ, ਭੂਪਨਗਰ, ਅਕਾਲਗੜ੍ਹ, ਖਿਜਰਾਬਾਦ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਖਸੀਸ ਸਿੰਘ ਕਾਕਰੋ (98721-15995) ਰੂਟ 12. - ਕਾਕਰੋ, ਚੈੜੀਆਂ, ਸਿੰਘ, ਖਾਬੜਿਆਂ, ਚੱਕਲਾਂ, ਲੋਹਾਰੀ, ਬੰਨ ਮਾਜਰਾ, ਝੰਜੇੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਰੋ (98155-94315)

ਇਲਾਕਾ : ਕੁਰਾਲੀ - ਰੂਟ 1. - ਨਥਲਪੁਰ, ਢੰਗਰਾਲੀ, ਪਪਰਾਲੀ, ਬਮਨਾੜਾ, ਭਾਗੋਵਾਲ, ਕਕਰਾਲੀ, ਧਿਆਨਪੁਰ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਸਮਿੰਤਰ ਸਿੰਘ ਪਪਰਾਲੀ (99144-72499), ਰੂਟ 2. - ਭਾਗੋਵਾਲ, ਬੰਨ ਮਾਜਰਾ, ਸੋਤਲ ਬਾਬਾ, ਝਰਹੇੜੀ, ਅੰਧਰੇੜਾ, ਸਿੰਬਲ, ਚਟੋਲੀ, ਨਿਹੋਲਕਾ, ਚਿੰਤਗੜ੍ਹ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਬਲ (88724-85563)

ਇਲਾਕਾ : ਤਿਉੜ ਅਤੇ ਖਰੜ - ਰੂਟ 1. - ਸੰਨੀ ਇਨਕਲੇਵ, ਦੇਸੂ ਮਾਜਰਾ, ਫਰਤੁਲਾਂਪੁਰ, ਤੁੰਗੀਆਂ, ਹਲਾਲਪੁਰ ਜੰਡਪੁਰ,

ਚੰਦੇ ਤੋਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਝੁੰਗੀਆਂ (98151-66684), ਹਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਝੁੰਗੀਆਂ (97804-32781) **ਰੂਟ 2.** - ਬੜਮਾਜਰਾ ਡੇਰਾ ਬਲੌਂਗੀ ਰਾਏਪੁਰ, ਰਾਮਗੜ੍ਹ, ਦਾਉਂ, ਬਹਿਲੋਲਪੁਰ, ਮਨਾਣਾ, ਠਸਕਾ, ਹੁਸੈਨਪੁਰ, ਝਾਮਪੁਰ, ਤੀੜਾ, ਚਾਹੜਮਾਜਰਾ ਤੋਂ ਬਲੌਂਗੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਬਹਿਲੋਲਪੁਰ (99152-77913) **ਰੂਟ 3.** - ਕੁਰਾਲੀ, ਚਨਾਲੋਂ, ਤਿੰਗੜਾਂ ਕਲਾਂ, ਨਗਲ, ਨਨਹੇੜੀਆਂ, ਰਕੌਲੀ, ਸਾਹਪੁਰ, ਘਟੌਰ, ਅਲਾਪੁਰ, ਸੋਹਾਲੀ, ਤਿਉੜ, ਰੁੜਕੀ, ਪਲਹੇੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ- ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਅੱਲਾਪੁਰ (73077-76422), ਉੱਕਾਰ ਸਿੰਘ ਘਟੌਰ (98888-39192) **ਰੂਟ 4.** - ਖਰੜ ਬੱਸ ਅੱਡਾ, ਭੁਖੜੀ, ਰਡਿਆਲਾ, ਭਜੌਲੀ, ਅਭੇਪੁਰ, ਜਕੜਮਾਜਰਾ, ਤਿਉੜ, ਰੁੜਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਝੁੰਗੀਆਂ (98151-66684), ਹਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਝੁੰਗੀਆਂ (97804-32781) **ਰੂਟ 5.** - ਸਿਆਮੀਪੁਰ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਮਲਕਪੁਰ ਟੱਪਰੀਆਂ, ਰਾਣੇਮਾਜਰਾ, ਭਗਤਮਾਜਰਾ ਘੰਡੋਲੀ, ਸੈਣੀ ਮਾਜਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਮਾਜਰਾ (94636-81826), ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀਮਾਜਰਾ (94632-07882)

ਇਲਾਕਾ : ਸੁੰਕ, ਪੜਫ - ਰੂਟ 1. - ਬਗੀਂਡੀ, ਕਰੌਂਦੇਵਾਲ, ਕਾਹੀਵਾਲਾ, ਖੋਲਮੋਲਾ, ਕਸੌਲੀ, ਗੂੜਾ, ਮਾਜਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ ਸੁੰਕ (94177-78973), ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁੰਕ (94642-91318) **ਰੂਟ 2.** - ਸੁੰਕ, ਛੋਟੀ, ਵੱਡੀ ਪੜਫ, ਸਿੰਗਾਰੀ ਵਾਲਾ, ਨਾਡਾ, ਖੁੱਡਾ ਲਹੋਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲਾਡੀ (95928-97195), ਭਾਈ ਨਾਇਬ ਸਿੰਘ (98726-93380) **ਰੂਟ 3.** - ਕਕੋਰਾ ਛੋਟੀ ਵੱਡੀ, ਨਵਾਂ ਗਰਾਉਂ, ਖੁੱਡਾ ਅਲੀ ਸ਼ੇਰ, ਕਾਂਸਲ, ਕੈਂਬਵਾਲਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਂਸਲ (95929-13093), ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ (98151-08168)

ਇਲਾਕਾ : ਘਨੌਰ - ਰੂਟ 1. - ਬਲਹੇੜੀ, ਸਲੇਮਪੁਰ ਜੱਟਾਂ, ਰੁੜਕੀ, ਰੁੜਕਾ, ਬਘੌਰਾ, ਮਾਜਰੀ ਫਕੀਰਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੁੜਕਾ (93171-30523), ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਰੁੜਕਾ (90235-81296) **ਰੂਟ 2.** - ਘਨੌਰ, ਮਹਿੰਦੂਦਾ, ਕਾਮੀ ਕਲਾਂ, ਪਿੱਪਲ ਮੰਘੋਲੀ, ਫਰੀਦਪੁਰ ਜੱਟਾਂ, ਧੰਦਾਰਸੀ, ਮਰਦਾਂਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਘਨੌਰ (94175-91649), ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਰਦਾਂਪੁਰ (98883-63021) **ਰੂਟ 3.** - ਲਾਛੜਕਲਾਂ, ਚਮਾਰੂ, ਕਾਮੀ ਖੁਰਦ, ਜੰਡ ਮੰਘੋਲੀ, ਉੱਟਸਰ, ਰਾਏਪੁਰ, ਬੈਲੇਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਕਾਮੀ ਖੁਰਦ (98143-24886), ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਲਾਛੜਕ (98149-60360) **ਰੂਟ 4.** - ਤੇਜਾ, ਸੋਹੜੀ, ਭਾਨੋਖੇੜੀ, ਲਖਨੌਰ ਸਾਹਿਬ, ਮਾਜਰੀ, ਰਵਾਲੋਂ, ਸੌਂਡਾਂ, ਮਟੇੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਭੜੀ (93158-66990), ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਲਾਣਾ (098123-13901) **ਰੂਟ 5.** - ਟਿਵਾਣਾ, ਸਰਹਾਲਾ ਖੁਰਦ, ਸਰਹਾਲਾ ਕਲਾਂ, ਕਪੂਰੀ, ਸੌਂਟਾ, ਰਾਮਪੁਰ, ਮਾਰੀਆਂ, ਲੋਹ ਸਿੰਬਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਬਾ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ (98554-69282), ਹਰਮੇਸ ਸਿੰਘ ਸਰਪੰਚ ਸਰਹਾਲਾ ਖੁਰਦ (98557-78864) **ਰੂਟ 6.** - ਝਾੜੂਆਂ, ਕੁਰਬਾਨਪੁਰ, ਮਹਿਮਾਂ, ਭੜੀ, ਸੂਲਰ, ਬੁਲਾਣਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਕੁਰਬਾਨਪੁਰ (97292-15833), ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਭੜੀ (93158-66990) **ਰੂਟ 7.** - ਕੋਟਲਾ, ਬੌੜਾ, ਬੌੜੀ, ਕਰਨਪੁਰ, ਮਲਕਪੁਰ ਜੱਟਾਂ, ਮੰਝੋਲੀ, ਹਰੀਪੁਰ ਝੁੰਗੀਆਂ, ਕਤਲਾਹਰ, ਚੱਪੜ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਝੁੰਗੀਆਂ (95925-61804), ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕਰਨਪੁਰ (94179-22972) **ਰੂਟ 8.** - ਭੱਟਮਾਜਰਾ, ਸੇਖੂਪੁਰ, ਲੋਦੀਪੁਰ, ਬਹਾਦਰਗੜ੍ਹ, ਭਟੇੜੀ, ਰਸੂਲਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਭਟਮਾਜਰਾ, ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਟੇੜੀ (99153-83689)

ਇਲਾਕਾ : ਰਾਜਪੁਰਾ - ਰੂਟ 1. - ਧਮੋਲੀ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ, ਇਸਲਾਮਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ (99886-88953) **ਰੂਟ 2.** - ਪੁਰਾਣਾ ਰਾਜਪੁਰਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦੂਧਾ ਧਾਰੀ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ, ਗਗਨ ਚੌਂਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ (94633-27041) **ਰੂਟ 3.** - ਸੈਦਖੇੜੀ, ਖਰਾਜਪੁਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮੁਹੱਲਾ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਕਲੋਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਵਲਾਇਤ ਸਿੰਘ (94638-91719) **ਰੂਟ 4.** - ਢੀਂਡਸਾ, ਗੰਡਿਆ ਖੇੜੀ, ਖਾਨਪੁਰ, ਰੇਲੂ, ਖੰਡੋਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ - 98550-71427 **ਰੂਟ 5.** - ਹਰਪਾਲਪੁਰ, ਕੁਥਾਖੇੜੀ, ਖਾਨਪੁਰ, ਭੋਗਲਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਬੰਤ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲਾਂ (88725-91575) **ਰੂਟ 6.** - ਅਲੂਣਾ, ਧਰਮਗੜ੍ਹ, ਚੰਦੂਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਅਸੀਰ ਸਿੰਘ (94175-73580) **ਰੂਟ 7.** - ਭੇਡਵਾਲ, ਖਾਨਪੁਰ, ਝੁੰਗੀਆਂ, ਉਕਸੀ ਸੈਣੀਆਂ, ਪਿਲਖਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ (98557-86482)

ਇਲਾਕਾ : ਡੇਰਾ ਬੱਸੀ - ਰੂਟ 1. - ਜਾਂਡਲੀ, ਅੰਬ ਛਪਾ, ਜੋਲਾ, ਜੋਲੀ, ਮੀਆਂਪੁਰ, ਦੰਦਰਾਲਾ, ਮਾਹੀਵਾਲਾ, ਡੇਰਾ ਬੱਸੀ ਤੋਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਾਂਡਲੀ (99140-03114), ਧਰਮਪਾਲ ਮਾਹੀਵਾਲਾ (99156-73720) **ਰੂਟ 2.** - ਚੜਿਆਲਾ, ਅਮਰਾਲਾ, ਬਰੋਲੀ, ਕਾਰਕੌਰ, ਸੇਖਪੁਰ, ਫਤਿਹਪੁਰ, ਮਹਿਮਦਪੁਰ, ਧਨੌਨੀ, ਈਸਾਪੁਰ, ਜਗਾਧਰੀ ਵਾਇਆ ਭਾਂਖਰਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮਦਪੁਰ (98725-51816), ਜੱਗਾ ਸਿੰਘ ਕਾਰਕੌਰ (94175-78817) **ਰੂਟ 3.** - ਬਹੋੜਾ, ਬਹੋੜੀ, ਇਬਰਾਹੀਮਪੁਰ, ਪਰਾਗਪੁਰ, ਜਗਾਧਰੀ, ਈਸਾਪੁਰ, ਭਾਂਖਰਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜਗਦੀਸ ਸਿੰਘ ਇਬਰਾਹੀਮਪੁਰ (98724-50551), ਸੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਪਰਾਗਪੁਰ (99140-75996) **ਰੂਟ 4.** - ਡੇਰਾਬੱਸੀ ਸ਼ਹਿਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਸੂਰਪ ਸਿੰਘ ਡੇਰਾਬੱਸੀ **ਰੂਟ 5.** - ਹਸਨਪੁਰ, ਲੋਹਲੀ, ਦੱਪਰ, ਜਨੇਤਪੁਰ, ਜਵਾਹਰਪੁਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ ਦੱਪਰ (98140-34381), ਗੁਰਮੇਲ

ਸਿੰਘ ਜਵਾਹਰ ਪੁਰ (98152-31323)

ਇਲਾਕਾ : ਅਬਰਾਵਾਂ/ਸਨੇਟਾ - ਰੂਟ - ਅਬਰਾਵਾਂ, ਤਸੋਲੀ, ਢੇਲਪੁਰ, ਗਡਾਵਾਂ, ਸਨੇਟਾ- ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਭਾਈ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤਸੋਲੀ (98555-01571),

ਇਲਾਕਾ : ਧਮੋਟ - ਰੂਟ 1. - ਨਿਜਾਮਪੁਰ, ਜੰਡਾਲੀ, ਭਾਡੇਵਾਲ, ਜਰਗੜੀ, ਧਮੋਟ, ਪੱਲਾ, ਅਲੂਣਾ। ਰੂਟ - 2. ਘਲੋਟੀ, ਰਾਣੋਂ, ਛੋਟੀ ਧਮੋਟ, ਘੁਡਾਣੀ ਖੁਰਦ, ਜੈਲਾ, ਨਵਾਂ ਪਿੰਡ, ਪਾਇਲ, ਬੀਜਾ। ਰੂਟ - 3. ਚਾਪੜਾ, ਸਿਹੋੜਾ, ਮਦਨੀਪੁਰ, ਰੋੜੀਆਂ, ਸੋਹੀਆਂ, ਚੋਮੋ, ਬਾਬਰਪੁਰ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਜਥੇਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਧਮੋਟ (94173-62610) ਬੀਬੀ ਸੋਨੀਆਂ - (94632-69973)

ਹੋਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ : - **ਯੂ.ਪੀ. ਅਤੇ ਉਤਰਾਖੰਡ** - ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬੁਬੀਆ ਨੰਗਲ, (96394-41313), ਭਾਈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ, ਬਿਲਾਸਪੁਰ (098371-31140) ਬਾਬਾ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸਾਲਾਪੁਰ, (99278-75036) ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਕਿੱਛਾ, (98373-16924) ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪਲੀਆ (94154-29624) ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਮੈਗਲਗੰਜ (97945-06751) ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਪੰਛੀ ਫਾਰਮ, (99184-46336) ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਛੀ ਫਾਰਮ (91987-15748) **ਰਾਜਸਥਾਨ** - ਬਾਬਾ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਬੁੰਦੀ ਰਾਜਸਥਾਨ 99833-97841 **ਹਰਿਆਣਾ** - ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਾਡਵਾ (080531-000930) ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਾਲੀ ਅੰਬਾਲਾ (92157-45482), ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਜਾਜ ਯਮੁਨਾ ਨਗਰ - (94181-16414) **ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ** - ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ (97361-00043) **ਮਾਝਾ** - ਪ੍ਰਗਟ ਸਿੰਘ ਪੱਟੀ - (94637-29915) ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭਿੱਖੀਵਿੰਡ (98151-25093) ਪ੍ਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ - (94652-52638) ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫੌਜੀ ਬਟਾਲਾ - (99157-308077. **ਬਨੂੜ** - ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ 98151-20373, ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ (98154-62204) **ਲੁਧਿਆਣਾ** - ਬਾਗ ਸਿੰਘ (98143-21418,) ਗੁਰਬਾਜ ਸਿੰਘ (98142-68041) **ਸੰਗਰੂਰ** - ਬਾਬਾ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ ਛਾਹੜ (98729-18506) ਪਟਿਆਲਾ - ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ (97801-30180, 99151-66501) **ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ** - ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ (94645-00600) **ਦਿੱਲੀ** - ਪ੍ਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, (98730-11265) ਸਤਪਾਲ ਸਿੰਘ (98104-30517), ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ (92664-03650), ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (98991-05205) **ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ** - ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਨੂਰਪੁਰ ਬੇਦੀ (98145-18602) ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਨੰਗਲ (94178-76243) **ਫਰੀਦਕੋਟ** - ਬਾਬਾ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ 94177-22623 **ਮੁੰਬਈ** - ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਾਂਸਲ, (98678-77056)

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ -

* ਸਾਰੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨਾਊਂਸਮੈਂਟਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਗਰ ਵਿਚ ਸਵਾਰੀ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ। * ਰੂਟ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪਣੀ ਸਵਾਰੀ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਇੱਕ ਡਰੰਮ ਰੱਖ ਲਵੇ। * ਰੂਟ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਮਾਗਮ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸੰਗਤ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਟੈਂਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ। ਸਮਾਗਮ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫੋਨ ਨੰ **98155-94315, 98147-12900** * ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਰਾਤ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਕਰ ਲਵੇ। * ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਲਈ ਬੈਨਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣ। * ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਮਿਤੀ 15 ਤੋਂ 20 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਿਤੀ 15 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਲੈ ਲੈਣ। * ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਡ ਦੇਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ 20 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਸਵਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਅਨਾਊਂਸਮੈਂਟ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ।

ਸਵਾਰੀ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਆਉਣ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ ਜੀ -

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਮਾਗਮ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਬੰਧਕ

ਭਾਈ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਰੋਂ,

ਫੋਨ ਨੰ: - 98155-94315, 94635-86024, 98147-12900

*****

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 83, issue Oct., 2014)

Refrain: 'It is like a king falling asleep on his throne,
In dream turned beggar.

ਧਾਰਨਾ - ਨਰਪਤ ਏਕ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸੌਇਆ
ਸੁਪਨੇ ਭਇਆ ਭਿਖਾਰੀ ਜੀ -2, 2.

'O Lord! what should I say about this illusion?

What we deem a thing to be, in reality, it is not like that.' P. 657

ਮਾਧਵੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਭ੍ਰਮੁ ਐਸਾ ॥
ਜੈਸਾ ਮਾਨੀਐ ਹੋਇ ਨ ਤੈਸਾ ॥

So, in this edict, Guru Sahib has expressed a very profound thought. In *Guru Granth Sahib*, he writes: 'O God! while there was egoism in me, Thou were not within me. I kept making humble entreaties; I kept crying and experiencing separation from Thee; I did not eat anything and remained hungry and thirsty; I suffered many troubles and remained indifferent to worldly pleasures, riches etc. At that time you were not with me when there was 'I-ness' in me. But now I am surprised. When my egoism is dead, I have effaced myself completely and I have ceased to exist, you are everywhere; egoism is gone. What kind of illusion is this? It is a very big illusion that the world suffers from. Brother! what is this? As long as my ego lasts Thou art not seen. When Thou art there, I cease to be. What type of illusion is this?

'O Lord! what should I say about this

delusion?

What we deem a thing to be, in reality, it is not like that.' P. 657

ਮਾਧਵੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਭ੍ਰਮੁ ਐਸਾ ॥
ਜੈਸਾ ਮਾਨੀਐ ਹੋਇ ਨ ਤੈਸਾ ॥

What we thought the world to be, it has not turned out to be so.

It is very much like the optical illusion of water that a thirsty man suffers from while going on bare land. Once we were going about buying land. Many persons told us that lands were available in Bikaner. A canal was going to be constructed beyond Ganganagar. So, people went there and bought lands in advance. People are quite wise and intelligent. We had also bought land in U.P. So, we alongwith five-seven persons set out for Bikaner. We travelled past Hanumangarh and Sarupgarh. In that area, there are huge sand dunes, half a mile in width and very high. As we crossed a couple of dunes, we felt thirsty, for it was the month of April. One friend said, "I am feeling very thirsty. Shall we find water somewhere near?" The other said, "We shall find water ten miles ahead. We have left water four miles behind, and ahead it is available at a distance of ten miles." In the meantime, he started looking at the bare land without any vegetation. He remarked, "Look yonder! There you can see water. Why do you say there is no water? Look there! I can see shadows of trees as well as water." The other man said, "It is

an illusion." He said, "Till now I have never suffered a delusion." The other man said, "Well then! let me remove your illusion." The tree was marked." He said "When you reach there, you will again see water farther off." So, when we reached there, he said, "No, it is not here. It is visible yonder, where there are shadows of trees." But there is no water in the desert. The poor deer gets exhausted running in search of water, chasing one mirage after another. From a distance, water is visible but, in fact, there is no water.

The sky appears blue, but it is not so. As you go higher, it will appear to be bluer and bluer. So, in this way -

'O Lord! what should I say about this delusion?' P. 657

ਮਾਧਵੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਭ੍ਰਮੁ ਐਸਾ ॥

Thus man is under such a delusion that the unreal appears to be real and that too with certainty. A string is lying in the dark. A man comes out for a walk and mistakes it for a snake. He goes inside to bring a stick; he brings a torch too. One man says, "While I hold the torch, you hit the snake with the stick lest it should creep between our legs." He says, "Keep away a little; let me see with the torch." But when the light falls, he is surprised to see a string instead of a snake. This is called 'illusion' or 'delusion'. This delusion appears to be real and true. Sant Maharaj Rarewaley used to narrate an incident. A canal was being constructed in Rajasthan. Wooden stakes were pitched on the bridge constructed on it, lest some careless driver should barge his vehicle on to it. Four or five persons coming that way in the morning saw the stakes on the bridge. From a distance, they mistook them for a robber. Two or three

wise persons among them suggested: 'We will go there only when the day dawns.' One of them was very brave. He said, "We are four, while he is only one." The others said, "No! his companions must be sitting in hiding. They have observed us, and they are now waiting for us. He will call his companions, who will come instantly and we shall be overpowered by them." But the brave one remarked, "Even if they have noticed us, we will take to our heels. Surely, they are not stronger than us. They started pelting brickbats and stones at the illusory robber. He filled his apron with brickbats. When a brickbat hit the stake, it produced a sound. He saw that it was a wooden stake. Coming closer, he called his friends saying, "Brothers! now you should come." But the others still did not come out of fear. The first one assured them that he had checked that it was a wooden stake, so, how much deluded man can be! This is called 'doubt'. This world is caught in delusion.

Saint Ravidas Ji says -

*'When there was egoism in me, Thou wert not within me, then,
Now that Thou art there, there is no egoism in me.'*

As huge waves are raised by the wind in the great ocean, but they are only water in water.' P. 657

*ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂ ਨਾਹੀ
ਅਬ ਤੂਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ ॥*

*ਅਨਲ ਅਗਮ ਜੈਸੇ ਲਹਰਿ ਮਇ ਓਦਧਿ
ਜਲ ਕੇਵਲ ਜਲ ਮਾਂਹੀ ॥*

Waves rise in the sea. But it appears as if they are separate from the sea. But the surprising thing is that they are in no way separate and distinct from the sea. So, in this way, the wave is not separate from the sea. It is only an illusion that the two -

wave and the sea - are distinct from each other.

'O Lord! what should I say about this delusion?

What we deem a thing to be, in reality, it is not like that.

It is like a king falling asleep on his throne and becoming a beggar in dream.' P. 657

ਮਾਧਵੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਭ੍ਰਮੁ ਐਸਾ ॥

ਜੈਸਾ ਮਾਨੀਐ ਹੋਇ ਨ ਤੈਸਾ ॥

ਨਰਪਤਿ ਏਕੁ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਸੋਇਆ

ਸੁਪਨੇ ਭਇਆ ਭਿਖਾਰੀ ॥

The saint explains it further. Sitting on his throne, a king got involved in sleep and in a dream turned beggar. He felt grieved at the loss of his kingdom -

'His kingdom is intact, but separating from it (in dream), he suffers pain.

Such indeed is our state.' P. 657

ਅਛਤ ਰਾਜ ਬਿਛੁਰਤ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ

ਸੋ ਗਤਿ ਭਈ ਹਮਾਰੀ ॥

This is our condition too. Just as the king felt pained at losing his kingdom, similarly, we also feel grieved that we have fallen from our high Divine state and become a 'jeev' (sentient being; man), because holy congregation! all this is the result of our ignorance, as essentially, we are all sentient *Waheguru* (God). It is like putting a sieve before light, and sunlight, just as if we place a cot with holes in the sun, there the shadow and light will become one. Through the sieve, it will appear to be round and separate, when this light is not at all separate. Saints and sages realized that it is not separate, that light is indivisible, it cannot be separate. But ignorance, delusion and *Maya* made the 'jeev' (sentient being) separate from the Divine Light. So, separate 'jeevs' (sentient beings) came into being, and separate became their inner consciousness. Then got created this whole world where all are

making their distinct noises. One says - I am a Hindu; another says - I am a Sikh; still another says - I am a Muslim; I am a Hindustani. Someone says that he is an American. All are crazy -

'Without the Name, the world wanders about madly.

Through the Guru I have seen this.' P. 644

ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਗੁ ਕਮਲਾ ਫਿਰੈ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥

Guru Sahib says - 'The whole world has become a madhouse. Still man claims to be very wise and asserts that none other is wiser than he is -

'It is like a king falling asleep on his throne and becoming a beggar in dream.

His kingdom is intact, but separating from it, he suffers pain. Such, indeed, is our state.'

P. 657

ਨਰਪਤਿ ਏਕੁ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਸੋਇਆ

ਸੁਪਨੇ ਭਇਆ ਭਿਖਾਰੀ ॥

ਅਛਤ ਰਾਜ ਬਿਛੁਰਤ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ

ਸੋ ਗਤਿ ਭਈ ਹਮਾਰੀ ॥

He himself tells us that now he has gained understanding -

'As is the story of the rope and serpent, I have, now realized the mystery somewhat.'

P. 658

ਰਾਜ ਭੁਇਅੰਗ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੈਸੇ ਹਰਿ

ਅਬ ਕਛੁ ਮਰਮੁ ਜਨਾਇਆ ॥

Just as the rope appeared to be a serpent, but in reality, it wasn't there, similarly, now we have realized that the rope appeared to be a snake because of illusion, because of darkness.

'As I was misled to believe that several bangles were different from gold, but what I then said becomes me not to say now.'

P. 658

ਅਨਿਕ ਕਟਕ ਜੈਸੇ ਭੁਲਿ ਪਰੇ

ਅਬ ਕਹਤੇ ਕਹਨੁ ਨ ਆਇਆ ॥

Just as different gold ornaments are

lying - one is called a nose-ring, another, a bracelet and still another, a bangle, but essentially all are gold, similarly, -

'Amidst all, the one Lord has assumed many forms and He is enjoying and pervading in all the hearts.' P. 658

**ਸਰਬੇ ਏਕੁ ਅਨੇਕੈ ਸੁਆਮੀ
ਸਭ ਘਟ ਭੁੱਗਵੈ ਸੌਈ ॥**

In all abides the Sole Lord and Supreme Bliss is His form. Abiding in the heart, He runs the entire human body. But the reason is -

'Saith Ravidas: Closer than our hands is He - God's devotees accept in spontaneous goodwill all that happens.' P. 658

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਹਾਥ ਪੈ ਨੇਰੈ ਸਹਜੇ ਹੋਇ ਸੁ ਹੋਈ ॥

The Lord is very close to us; he is not far from us. But ignorance has divided the flow of sentience with its might.

Three attributes - *tamogun* (dark and evil urges), *satogun* (virtue and goodness) and *rajogun* (passion and emotion) - have made all the difference. So the sentience or consciousness, with its strength, has assumed a name and a form too, besides acquiring the title of '*Maya*'. For example, take the string of a cot. What is string made of? It is made of '*munj*' (reed fibre). Where does '*munj*' (reed fibre) grow? It grows in the earth. What is the cause of the earth or land? Its cause is water. That is called the 'cause' from which something emanates? What is the cause of water? Its (Air's) cause are gases - hydrogen and oxygen. Well, what is the cause of fire? It is the cause of air? Its cause is the sky and what is cause of the sky? Its cause is the Supreme element, the nature. And what is the cause of nature? It is the virtuous and noble part of *Maya*. The knowledgeable call it '*avidya*'

(ignorance). And what is the cause of *Maya* (*Mammon*)? Its cause is ego -

'In egoism does the world draw birth - In forgetfulness of the Name it suffers.'

P. 946

**ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ
ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥**

And what is the cause of ego? Its cause is the holy Word, the Name, and what is the cause or source of the holy word? Its source is *Waheguru* (God). Now you may try to separate anything from God; it cannot be separated. That one stream has been changing its shape to create new forms. Everywhere God is pervading. There is no other than God here.

All the vegetation that you behold contains fire -

'... And in all milk lies butter.' P. 617
..... ਸਗਲ ਦੁਧ ਮਹਿ ਘੀਆ ॥

There is butter in all milk. But it can be extracted with the help of a device.

'Thus, in all, high and low, is pervasive the Divine Light; In each being abides the Lord.' P. 617
**ਉਚ ਨੀਚ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ
ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਾਧਉ ਜੀਆ ॥**

In all the visible things, which have a name and a form, it is the Divine Light that permeates. When it is fully understood and realized what that Light is and the 'illusion' is dispelled, then will man obtain the title of the *Khalsa* -

'When God's Light illumines perfectly his heart, then is he known a Khalsa, purest of the pure.' (Swaiyyas Tenth Guru)
**ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ,
ਤਬ ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ ॥**

This is the case when he is a '*Khalsa*' (the pure) of Guru Gobind Singh Ji. But, if he is wandering in doubt and illusion, then he is straying in darkness and his heart has

not been illumined with Divine Light.

'The true Khalsa is one who experiences the ecstasy of self-realization.

There is no difference among God, I and him.'

(Sarab Loh Granth)

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ ॥

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ ॥

Then, what an exalted status he attains! Guru Sahib says - 'He whose heart is illumined by Gods' Light, who gains Divine experience and whose illusion is removed, he comes to know that God is pervading everywhere and there is none other than Him in the entire creation. That is why, Guru Nanak Sahib has first of all used the numeral '1' (one). In this manner, he revealed this truth. Teachers and scholars of that time made a lot of noise, saying, "Sir! it was a hidden secret, but you have revealed it to all. It was not something to be revealed to everybody. You have divulged this secret by putting numeral '1' (one) before 'Onkar' (The Formless One)." Guru Sahib said, "There is only one special thing about 'Kalyuga' (Age of Darkness and Evil) and that is the glory and greatness of the Name. The glory and greatness of the Name is in this sense that right from the repeated recitation of 'Waheguru', 'Waheguru' (God's Name) to gaining perfect knowledge until the delusion is removed from within the inner self, the entire process is called the 'Name'. When ignorance is removed from within and perfect Divine knowledge is gained and there is illumination in the mind, it is called attainment of the Name. So, Guru Sahib has tried to explain to us by using many kinds of words.

Now take the case of a banyan tree. Its seed is very small, but from it comes out such a huge tree, but the seed never goes

out of it. It is absorbed within it. But when it bears fruit, the seed comes out of it again.

'As an actor stages a play and appears in many characters and guises, similarly the Lord, when He abandons His guise and ends His play, the One alone remains, the One alone.

How many characters appeared and disappeared?

Whither have they gone and whence did they come?

Good many waves arise in the water.

Out of gold are made ornaments of many kinds.

I have seen seeds of many sorts being sown. When the fruit ripens, the seed appears in the same one form.'

P. 736

ਬਾਜੀਗਰਿ ਜੈਸੇ ਬਾਜੀ ਪਾਈ ॥

ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਭੇਖ ਦਿਖਲਾਈ ॥

ਸਾਂਗੁ ਉਤਾਰਿ ਬੰਮਿਓ ਪਾਸਾਰਾ ॥

ਤਬ ਏਕੋ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥

ਕਵਨ ਰੂਪ ਦਿਸਟਿਓ ਬਿਨਸਾਇਓ ॥

ਕਤਹਿ ਗਇਓ ਉਹੁ ਕਤ ਤੇ ਆਇਓ ॥

ਜਲ ਤੇ ਉਠਹਿ ਅਨਿਕ ਤਰੰਗਾ ॥

ਕਨਿਕ ਭੂਖਨ ਕੀਨੇ ਬਹੁ ਰੰਗਾ ॥

ਬੀਜੁ ਬੀਜਿ ਦੇਖਿਓ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰਾ ॥

ਫਲ ਪਾਕੇ ਤੇ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥

So, in this way, at no time and occasion is God out of the world; rather, it is wrong to call it (God's various manifestations) the world. Only God alone is pervading everywhere. There is none other than God.

'In all wood lies fire, in all milk butter.

Thus in all, high and low, is pervasive the Divine Light;

In each being abides the Lord.

O saints! in each being is He pervasive.

The Perfect Lord fills all beings: On water and land is His Being.

Nanak of the Treasury of merit sings praise, As the Guru (Holy Preceptor) his doubt has annulled.

P. 617

ਸਗਲ ਬਨਸਪਤਿ ਮਹਿ ਬੈਸੰਤਰੁ

ਸਗਲ ਦੂਧ ਮਹਿ ਘੀਆ ॥

ਉਚ ਨੀਚ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ
ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਾਧਉ ਜੀਆ॥
ਸੰਤਹੁ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਹਿਓ॥
ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸਰਬ ਮਹਿ ਜਲਿ ਬਲਿ ਰਮਈਆ
ਆਹਿਓ॥
ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕੁ ਜਸੁ ਗਾਵੈ
ਸਤਿਗੁਰਿ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਓ॥

When the doubt was dispelled, what did he see -

'The Lord, abiding in all, eternally immaculate, in all is pervasive.' P. 617
ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੋਪਾ
ਸਭ ਮਹਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇਓ॥

All doubts and conflicts in the mind are removed when illusion and ignorance are dispelled. But this cannot be achieved without the Guru's grace. Holy congregation! for removing doubt and illusion, the Guru is very much needed. Guru Sahib says like this -

*Refrain: The Lord abides in thee,
O my mind! realize this by meeting the Guru.*

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦੀ ਵਾਸਾ
ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਦੇਖ ਲੈ ਮਨਾ -2, 2.

*'The bride and the Groom dwell together, but in between them is the hard wall of ego.
The Perfect Guru has demolished the wall of ego and slave
Nanak has met his God, the Lord of woods.'*
P. 1263

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗ ਵਾਸਾ
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ॥

The two - the self that is the wife and the Divine Spouse - live together, but between them has got erected the wall of egoism. But when the Perfect Guru (Holy Preceptor) is met, then -

'The wall of pride and ego intervenes between me and Him, otherwise He is heard to be in a nearby place.' P. 624
ਹਉ ਹਉ ਭੀਤਿ ਭਇਓ ਹੈ ਬੀਚੋ

ਸੁਨਤ ਦੇਸਿ ਨਿਕਟਾਇਓ॥

He is very near, but He is not perceived, until the Perfect Guru is met and he imparts this understanding with his grace -

*'The Perfect Guru has demolished the wall of ego and slave
Nanak has met his God, the Lord of woods.'*
P. 1263

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ॥

When the Perfect Guru (Holy Preceptor) demolishes the wall of egoism, then one has a glimpse of God from within the self because man is caught in this doubt.

'Through doubt the mind or soul is rendered impure...' P. 919
ਸਹਸੈ ਜੀਉ ਮਲੀਣੁ ਹੈ .....

Man's mind or soul is lying filthy; his inner consciousness has become unclean. When much filth or impurity sticks to the soul, its image is not clearly visible in the mirror.

'Between me and the Lord is a fine curtain like the wings of a butterfly but seeing Him not, I deem Him distant.' P. 624
ਭਾਂਡੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਰਦੋ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੁਰਾਇਓ॥

The wing of a butterfly is very thin like paper. Place it in an electric circuit in a switch. Press the switch, the butterfly wing will not let the electric current flow. Similarly, there is a thin veil or curtain between the self and the Lord. What is this thin curtain? It is that man considers himself 'I'. This is the entire problem. Guru Sahib tells us again and again about this wall of 'I-ness' or 'egoism'.

*'Accept thou death first, abandon the hope of life, and be the dust of the feet of all;
Then alone come thou to me.'* P. 1102
ਪਹਿਲਾਂ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੋਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ॥

Man says - 'Tell me something else to do, but I do not want to die.' The Guru says - 'Brother! we don't ask you to die in body, because it is already dead -

'Whosoever is born, he must perish. Everyone shall fall today or tomorrow.

Nanak, sing thou the Lord's praises and lay aside all other entanglements.' P. 1428

ਜੋ ਉਪਜਿਓ ਸੋ ਬਿਨਸਿ ਹੈ ਪਰੋ ਆਜੁ ਕੈ ਕਾਲਿ ॥

You shouldn't talk about the body, because it is bound to perish. Any physical creature, any material body, whether earth, sun, moon or star, is not lasting. The sole lasting and abiding being is God Himself. We are asking you to kill the 'I' within you which is lodged in your self distinct and separate from God. Agree to kill that first. If you do so, we will make you God. When 'you' perish then only God will be left behind -

'Kabir, repeating 'Thy Name' I have become like 'Thee'. In me now, 'I' has remained not. When difference me and others has been removed, then wheresoever I see, there, I see but Thee, O Lord.' P. 1375

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੁਆ
ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ ॥
ਜਬ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ
ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ ॥

Wherever I see, Thou art visible; none other can I see because 'I' has ceased to exist; 'I' has been effaced.

So, all the conflict in the world is that of 'I-ness' or 'ego'. This is the 'ignorance'; this is the 'illusion' that man suffers from. This is called 'delusion'. All the tumult and confusion in the world is the work of this 'I-ness' or 'ego', this 'delusion'. Exalted holy men describe five kinds of illusions. The first misconception or illusion that man suffers from is: 'God and I are distinct and separate from each other.' He wants to see

the two separately. He has hold or possession over his self. But the truth is that nothing other than God exists. There is but one God and Creator.

'Now I see the Lord, hear of the Lord and narrate about but the One Lord.

The Supreme Soul is the Creator of the world. Without the Lord I know no other.' P. 846

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ
ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

I have faith in *Guru Granth Sahib*, but you have no faith. Nor do you believe in what is stated above. You are a 'Sikh' (disciple) of your own self, of your own 'I' or 'ego'. You have become something other than a Sikh of the Guru. You are a disciple of yourself and not of the Guru. If you were a disciple of the Guru, for that this is the condition, just as there are conditions for anyone who seeks admission to an institution. The condition of entering the fold of Sikhism is -

'By becoming corpse-like (by killing all desires) does one become a disciple, not by mere verbiage.' Bhai Gurdas Ji, Var 3/18
ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ।

Then the Sikh thinks that it is better to become a corpse. But Guru Sahib does not mean this. His edict is:

'You may no doubt retain your physical body, but you should kill the 'ego', the feeling of 'I-ness' and 'attachment' within you. Unless you kill them, you cannot become a disciple.

'Only a contented and satisfied martyr can overcome illusion and fear. He should always continue rendering service like a purchased slave.'

Bhai Gurdas Ji, Var 3/18
ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।
ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦੁ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ।

The Sikh says, "Reverend sir, I am not prepared to become such a one. I have come to you so that both you and me may remain as we are." But Guru Sahib says, "No -

'If thou yearnest to play the game of love, step on to my path, with thy head placed on the palm of thy hand.

And once thou settest thy feet on this path, then lay down thy head and mind not public opinion.' P. 1412

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥
ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥
ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥
ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥

First, remove the pride of 'I-ness' and heady and overbearing 'attachment' within you, if you wish to come to me, for only then will you gain something. But if you come to me with a sense of 'pride' or 'ego' by assuming yourself to be someone of consequence, then I have nothing to do with you. As for the rest, you are ever asking for one thing or the other. It is your wish or desire. The Giver will continue bestowing boons for that is God's nature and temperament. He will continue giving both to the good and the bad, whoever asks for gifts -

'Whatever the servant of the Lord seeks, that He grants him.' P. 681

ਜੋ ਮਾਗਹਿ ਠਾਕੁਰ ਅਪੁਨੇ ਤੇ ਸੋਈ ਸੋਈ ਦੇਵੈ ॥

God continues giving boons to His devotees. But man is not prepared to receive that gift which is the greatest in the world and which is invaluable. He says - 'I may continue living.' So, this is a big illusion which is caused due to lack of discrimination and discernment. It is called 'bhed-bharam' [Not considering Lord Creator a soul or spirit, imagining various differences in Him and His creation].

Secondly, men say - 'Well! I do deeds. As I do good deeds, people should call me good and noble.' Considering oneself the 'doer' after doing good deeds and taking pride in them - this is called 'kartatva bharam' [Illusion of being the doer of deeds].

Third is the illusion when light (of knowledge) falls into the mind, the soul gives power with which is dyed the mind. When the mind is thus dyed with knowledge, one starts thinking - 'I am a Hindu, I am a Muslim, I am a Sikh, I am a Christian, I am rich, I am poor, I am unhappy, I am happy.' Then all the duality comes in him.

Fourth is 'vikaar-bharam'. It is the illusion that God and the world are distinct and separate from each other. Guru Sahib says - This world is nothing -

'When this world had not appeared in any form...' P. 290

ਜਬ ਅਕਾਰੁ ਇਹੁ ਕਛੁ ਨ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ॥

When there was no visible form, where were they? At that time, where were the doers of good and evil deeds? Where were holy men, prophets and holy preceptors? There were none; only the formless Lord Himself was there. He Himself enacts plays in His pleasure.

'The Lord, of Himself created His own self and assumed He Himself the Name.

Secondly, He made the creation and seated therein, He beholds it with delight.' P. 463

ਆਪੀਨੈ ਆਪ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ ॥
ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥

Fashioning the expanse of the universe, He Himself is playing. So, in no way is He separate from His creation. He does not have the wrong notion that the world and God are different from each other. These illusions are not dispelled. So, brother

Gurmukh (Guruward or God-directed), "Go into the refuge of the Perfect Guru (Holy Preceptor). Assuming 'ego' and getting 'attached' you live in this world, but in the entire expanse of the universe, it is only the soul that gives light. Coming down to a lower level, you have become a 'jeev' (sentient being). Coming down still further, this 'jeev' (sentient being) has become crooked and deceitful because reason or intellect has mingled in him. So, try to comprehend these things. After coming into the Guru's refuge, don't waste your time. Don't spend your life in falsities and false promises of these novices. Try to understand the truth, which can be understood only in this human incarnation. When this life is gone; you won't be able to understand it -

'The man who misses this opportunity, suffers sorrow of coming and going.' P. 1075
 ਇਸ ਪਉੜੀ ਤੇ ਜੋ ਨਰੁ ਚੁਕੈ
 ਸੋ ਆਇ ਜਾਇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਦਾ ॥

Thereafter, this opportunity won't come your way. You will neither realize the soul, nor know about the things in which you are involved now, nor the illusions that ensnare you, nor the ignorance that overpowers you. Nothing from this world will accompany you, neither daughter, nor son, nor cars, nor mansions, nor money, nor company, nor relatives, nor anything else. Coming into the world, you have wasted your life. Futile has been your coming into the world -

'Many into the world have arrived, yet are they without realization, as animals and beasts.' P. 251
 ਆਵਨ ਆਏ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਮਹਿ ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਪਸੁ ਢੋਰ ॥

It was to know and realize God that you had come into the world. But you have

not realized the Truth. Guru Sahib says - 'Even among animals, you are a beast. Animals are awake between 25% to 50%. Asses are awake upto 25-26% and do everything wrong. An ass is an animal of low degree. So God is not separate from the 'jeev' (sentient being). He abides with him all the time. When separating from God, man becomes egoistic; then 'ego' becomes its biggest prop or support. All the sufferings of the body are the result of this 'ego'. If this prop or pillar is demolished, then only God is left with him. Guru Sahib teaches us in many ways -

*'Why goest thou, O man, to search God in the forest?
 God, though ever detached, dwells everywhere and abides even with thee.'*
 P. 684

ਕਾਹੇ ਰੇ ਬਨ ਖੋਜਨ ਜਾਈ ॥
 ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੋਪਾ ਤੋਹੀ ਸੰਗਿ ਸਮਾਈ ॥

As fragrance abides in the flowers and reflection in the mirror -

'So does God dwell within thee and search thou Him within thy heart, O brother.'
 P. 684

ਤੈਸੇ ਹੀ ਹਰਿ ਬਸੇ ਨਿਰੰਤਰਿ
 ਘਟ ਹੀ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥

Have you ever thought that God lives with you? He keeps watch over you all the time. Wherever you go, He is ever abiding with you. God is not only with you but He is also all-pervasive. He is present in all the regions and universes. He is without any beginning or end. He is so great that none in the world can estimate His value or worth. Living with you, He is ever watching you. You cannot deny what you are doing because your deeds are being constantly recorded; they are being filmed. He is such a camera and such an eye that watches everybody continuously -

'Thousands are Thine eyes.'
ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ ਨਨ ਨੈਨ ਹਰਿ ਤੋਹਿ ॥

P. 13

Millions are the eyes of God. His eye is not like ours. Millions and billions are His ears. He listens to everyone; He is watching everybody. But man does not lodge Him in his heart. He does not believe that God abides with him. Man says - 'Sir, wherever I go, I cannot concentrate my mind in God's worship and meditation, although I do a lot of Divine Name meditation, and continue repeating God's Name. My mind does not find any peace.' Guru Sahib says - 'Well then, you are an atheist, if your mind does not get absorbed in God's meditation and worship. It is because you have not so far accepted that God abides with you. If He comes to be lodged in your mind or heart, you can never do any wrong thing. You will at once realize your mistake-

'Whoever in heart lodges faith in God.'

P. 285

ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਬਿਸੁਆਸੁ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ॥

What is the result, then?

'To his mind is manifested or revealed realization of the (Divine) Essence.' P. 285

ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ਤਿਸੁ ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ॥

When the Divine Essence is realized, man starts glimpsing God. What does glimpsing God mean? It means that God is all-pervasive; there is none other than God. His illusion is removed and firm belief regarding this all-pervasive existence of God gets lodged in the mind.

'So does God dwell within thee and search thou Him within thy heart, O brother.

Within and without, know that there is but one Lord.

This is the understanding the Guru has imparted to me.' P. 684

ਤੈਸੇ ਹੀ ਹਰਿ ਬਸੇ ਨਿਰੰਤਰਿ

*ਘਟ ਹੀ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥
ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਏਕੋ ਜਾਨਹੁ
ਇਹੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਬਤਾਈ ॥*

Nowhere is He divided; He is Indivisible Light. Show me if you can divide the sky into pieces. There is sky both within and without us. Place here any number of vessels of water. In everyone will be a sky. If you start breaking the vessels with a stick, will the sky get broken too? The sky will not disappear for it is a complete and perfect entity. Similarly is God an embodiment of 'Sat' (Truth), 'chit' (intellect), 'anand' (bliss) and love. These are the special attributes of God. Besides, there are countless other attributes in Him. Whatever quality you imagine, you will find it present in that Supreme Being. But man forgets Him who is an embodiment of truth, intellect and bliss, who is 'Chetan Brahm' (Sentient Lord, Creator), who is Omniscient, who is all-loving. He becomes attached to things which will neither accompany him to the other world, nor render him any assistance; he remains pleased and satisfied with them. He remains involved in sons and daughters, with his own existence and continues watching the visible things of the world and taking delight in them.

'Saith Nanak, servant of God:

Without realization of self is not effaced impurity of illusion.' P. 684

*ਜਨ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਆਪਾ ਚੀਨੈ
ਮਿਟੈ ਨ ਕ੍ਰਮ ਕੀ ਕਾਈ ॥*

As long as he does not realize the self as to who he is, the impurity of doubt and illusion will not be removed. Holy congregation! on the other side, are things very dangerous. Five are the thieves dwelling within the self. If we discuss these

thieves one by one, a whole day will be spent in discussing each one of them. Then five are the sins and evils, senses and sense organs dwelling in him - word or hearing, touch, observance of beauty, taste and smell. Each one of them is very powerful.

Take the sense of hearing. A bell is rung to charm the deer. On hearing its sound, he starts rolling on the earth. He becomes so much charmed and intoxicated that the hunter goes near him and captures him. Just one sense of hearing or sound is so powerful. Then, take the case of the sense of 'touch'. A she-elephant of paper is made and put on a pit covered with hay and straw. The desire to touch the she-elephant is so powerful in the elephant that he does not notice the trap and falls into the pit with a thud and thus becomes man's slave for all his life. Similarly, the moth gets attracted to the lamp and gets burnt even though it is watching that others before it have got burnt. But it is so much charmed by its form or beauty that it burns itself to death.

In the same way, fish watch their companions falling a prey to the bait and getting caught, yet when the fisherman lowers the baited hook again, the fish lap at it because they have taste or relish for it.

Similarly, there is smell or fragrance. The black bee, attracted by scent, comes and sits on the flower. When evening falls, the flower starts closing and the black bee does not leave but gets stifled and is found dead in the morning. Guru Sahib says, "How powerful are these senses! They are charmed by just one sense each. The deer does not suffer from the fascinations of smell, touch and taste. The fish does not

suffer from the fascination of touch. But man suffers from all the five maladies or fascinations - touch, beauty, taste, scent and word. He is destroying himself through these five maladies. Besides, he suffers from attachment and enmity or malice. The five sins or evils do not afford him any escape. In this way, there is no end to sensual desires. So many are they that they have grown into a dense forest, in which man strays about and remains unhappy and miserable."

Similarly, sovereignty, beauty, wealth, youth and ego are the five robbers. Each one of them singly is extremely powerful. Let us talk of power or sovereignty alone. He who gets power or authority, does not think whether he is acting justly or unjustly or wilfully.

Once Saint Namdev received an invitation - "Sir, you should not stay in the Deccan only. You should travel to different places and afford your holy glimpse to the people." It was because pilgrim centres had been set up where holy men and saints used to assemble. Devotees also came there and met the holy and the latter delivered discourses to them. Pilgrim centres were meant for this purpose only - bathing there and listening to the discourses of the holy. So they made a request to Namdev Ji, "Reverend sir! *Waheguru* (God) is very close to you. You have seen Him in the manifest form 72 times. Therefore, you should not stay here alone. You should travel around places and afford your glimpse to the people, because all the holy men cannot reach you, but they do visit pilgrim centres. There are two types of pilgrim centres - 'Jarrh' (inanimate and immovable) and

'Jangam' (animate and wandering). The former have only one fruit, while wandering holy men carry four fruits with them -

'Whoever the Four Boons [Dharma, artha, kama, moksha] seeks, In service to the holy must engage.' P. 266
**ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਕੋ ਮਾਰੈ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਰੈ ॥**

They have 'dharma' (righteousness) 'artha' (wealth), power to fulfil people's desires and guide them on the path of gaining liberation.

'Visiting a pilgrim centre confers one fruit, While meeting a saint gives four. But meeting with the Guru confers many fruit, On reflection saith Kabir.'
**ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਏਕ ਫਲ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਫਲ ਚਾਰ।
ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਫਲ ਅਨੇਕ ਹੈ ਕਰਤ ਕਬੀਰ ਵੀਚਾਰ।**

So, wandering ascetics and holy men are called 'jangam teeratha' (living and moving pilgrim centres). 'Jangam' is called he who wanders from one place to another and sets up a pilgrim centre. Wherever he goes, thousands of devotees will come to bathe in his holy discourses and under the influence of his utterances, they will transform their life and millions and billions of sins shall be annulled. So, such holy men are wandering pilgrim centres and for the dust of their feet immovable pilgrim centres pray to God -

'Ganga, Yamuna, Godavari and Saraswati [These rivers are reckoned holy] seek dust of the saints' feet.' P. 1263

**ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸਰਸੁਤੀ
ਤੇ ਕਰਹਿ ਉਦਮੁ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਤਾਈ ॥**

Why do they do so? It is because sinners have bathed in them.

'They say - The mortals full of filth of sins take dip in us. The dust of the saints' feet washes away our filth.' P. 1263

**ਕਿਲਵਿਖ ਮੈਲੁ ਭਰੇ ਪਰੇ ਹਮਰੈ ਵਿਚਿ
ਹਮਰੀ ਮੈਲੁ ਸਾਧੂ ਕੀ ਧੂਰਿ ਗਵਾਈ ॥**

If the dust of the saints' feet is obtained it removes the filth of sins. Recite like this-

Refrain: Even pilgrim centres long for the dust of saint's feet.

**ਧਾਰਨਾ - ਤੀਰਥ ਵੀ ਲੋਚਦੇ
ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਤਾਈ -2, 2.**

After reflecting over the entire matter, Saint Namdev decided to bathe at pilgrim centres, meet the devotees and undertake a tour of the entire country. So, accompanied by many companions, he kept wandering for a long time. He visited Delhi and Punjab also where he won much acclaim. After many years, when he came again, he saw that a fort had come up where he had left his cottages and huts. A palace had been built there. Many mansions had come up in place of huts. Namdev Ji asked, "Where are our huts and cottages?" He learnt that the king had built his fort and mansions in their place. Namdev Ji said, "The duty of the king is to do justice. It does not behove a king to destroy others' huts and build his palace there.

'The King's vow is to dispense justice.'

P. 1240

ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ ਕੀ .....

It is the duty of the king to do justice.

So Namdev Ji went to the king and said, "O king! we had gone on a pilgrimage which took a pretty long time. When we were away, you demolished the huts which we had left here." The king said, "So what if I demolished your huts?" Namdev Ji said to the king, "There should be some reason or the other to demolish others' huts." The king observed, "I got them demolished because they were hindering my building plans. The map of the fort was going awry.

That is why I got your huts demolished.”
At that moment, Namdev Ji said -

Refrain: What! the king builds his mansions

By demolishing my house of God.
ਧਾਰਨਾ - ਰਾਜਾ ਮੰਦਰ ਬਣਾਵੇ ਆਪਣੇ,
ਢਾਕੇ ਮੇਰੀ ਰਾਮ ਕੁਟੀਆ -2, 2.

Namdev Ji said, “O king! you have built such huge palaces; you should have kept some space for poor me to abide. It is wrong to forcibly usurp somebody’s place. We had built a modest dwelling for us to live. We had not constructed big houses that you could not tolerate.” The king was very proud. So he said, “So what?” Namdev Ji said, “Things should be done after careful thought and consideration.”

‘Man digs deep foundations and builds palaces thereon.’ P. 692

ਗਹਰੀ ਕਰਿ ਕੈ ਨੀਵ ਖੁਦਾਈ ਉਪਰਿ ਮੰਡਪ ਢਾਏ ॥

Nobody is going to live here forever.
Such is the Guru’s utterance -

‘There came a Shiva who departed followed by many others who too departed.

Ram Chander and Krishna also became incarnated many times.

Brahma and Vishnu too came in numbers many and passed away.

Same is true of the Vedas and Puranas that have been many.

Creators of all the Smritis too were many who departed.

In this world have been many ‘Monadis’ (Champions and supporters of religions), ‘Madaars’ (chiefs of dynasties), ‘Ashuni Kumars’ (physicians of the gods) and ‘Ansa Avataars’ (incarnations of some of the powers of the gods).

To time, they have fallen prey.

Countless have been saints and prophets on this earth.

Born of earth, they have all mingled with earth.’ Akal Ustat

ਏਕ ਸਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ, ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,

ਰਾਮ ਚੰਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ, ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈ ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਅੰ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ,
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੂਹਨ ਕੈ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈ ॥
ਮੰਨਦੀ ਮਦਾਨ ਕੇਤੇ, ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ,
ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ, ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈ ॥
ਪੀਰ ਅੰ ਪੀਕਾਬਰ ਕੇਤੇ, ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ,
ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੁਇਕੈ, ਫੇਰ ਭੂਮ ਕੀ ਮਿਲਏ ਹੈ ॥

Namdev Ji said, “O king! did any of the great saints, prophets, and gods like Brahma and Vishnu remain in the world forever? They continue coming and going. Nobody can live here forever. But man continues saying and doing things which do not behove him. Look! there has been a great sage named Markandaya who is said to have lived longest, and yet he did not acquire any material possessions or build any houses.

‘Consider, who shall live longer than Markandaya,

Who passed his life, covering his head only with straw?’ P. 692

ਮਾਰਕੰਡੇ ਤੇ ਕੋ ਅਧਿਕਾਈ

ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਣ ਧਰਿ ਮੂੰਡ ਬਲਾਏ

If he was asked: “Revered Markandaya! when we saw in childhood, then too you used to cover your head with straw. Whichever way the wind blew, you turned the straw shield in that direction. Similarly, did you shield yourself from the sun. Kindly build a *pucca* (concrete) house for yourself.” But, in reply, he used to say, “Life is transient. Who knows when death may hit with his slingshot and end my life?” In that context, such is the Guru’s edict -

Refrain: Markandaya practised austerities By living under a thatch, dear.

ਧਾਰਨਾ - ਮਾਰਕੰਡੇ ਨੇ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ,
ਢਾਪਰੀ ’ਚ ਦਿਨ ਕੱਟ ਕੇ ਪਿਆਰਿਓ,

(... to be continued)

An introduction to Sri Guru Granth Sahib

Sri Guru Granth Sahib is the name by which the holy Granth of the Sikhs is commonly known. It is a voluminous anthology of the sacred verse by six of the ten Gurus whose compositions it carries and of some of the contemporary saints and men of devotion. The Granth is treated by the followers as Word incarnate, the embodiment and presence manifest or the spirit of the ten historical Gurus (Guru Nanak to Guru Gobind Singh). The anthology was prepared by Guru Arjan Dev (1563-1606), Nanak V. It was in the beginning referred to as *pothi*, *pothi sahib*, the revered Granth. It was treated with great veneration. The Guru himself described the pothi "as God's own repository" (**ਪੋਥੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਕਾ ਥਾਨੁ**) (GG, 1226). It was also called the Granth Sahib. The prefix "Guru" came to be applied as Guru Gobind Singh ended, before his passing, the line of personal Gurus. "Granth Sahib" was designated as "Guru Granth Sahib". The Guru has declared the Word to be the same as Guru (GG, 943). Guru Amar Das, Nanak III, had announced that for the sake of liberation, contemplation of the Word was more efficacious than even the sight of the Guru (GG, 594). Over the years, the holy Granth has received the honours due to the living Gurus. No Sikh assembly can properly speaking be so named unless the holy Granth be present in it. The holy volume in wraps wherever located commands the reverence that was shown the living Gurus. The Holy Granth is the centre of all Sikh usage and ceremony.

The Guru Granth Sahib - is today the living Guru for the Sikhs. A simpler form with a clear rural voice is Darbar Sahib, the holy court. The contributors to the Guru Granth Sahib came from a variety of class and creedal background - there were among them Hindus as also Muslims, "low" castes as also "high" castes.

There were as many different contributors as there were rhymes and rhythms. The entire text was cast in verse patterns of a wide variety. There were 31 different measures (ragas) used. They were all set in *padas* (verses), *astpadis* (8 - stanza hymns) and *chhants* (lyrics usually of 4 stanzas each) and longer compositions such as *vars* in the order of the succession of the authors. In the 1430 page recension which is now the standard form and which carries the statutory approval of the Shirmani Gurdawara Parbandhak Committee in the present-day Sikh complex the sequence of contents is : the liturgical part (1-13), *Siri Raga* (14-93), *Majh* (94-150), *Gauri* (151-346), *Asa* (347-488), *Gujari* (489-526), *Davagandhari* (527-536), *Bihagara* (537-556), *Vadahansa* (557-594), *Sorathi* (595-659), *Dhanasari* (660-695), *Jaitsari* (696-710), *Todi* (711-718), *Bairari* (719-720), *Tilang* (721-727), *Suhi* (728-794), *Bilaval* (795-858), *Gaund* (859-875), *Ramkali* (876-974), *Nat narain* (975-983), *Mali Gaura* (984-988), *Maru* (989-1106), *Tukhari* (1107-1117), *Kedara* (1118-1124), *Bhairau* (1125-1167), *Basant* (1168-1196), *Sarang* (1197-1253), *Malar* (1254-1293), *Kanara* (1294-1318), *Kalian* (1319-1326), *Prabhati* (1327-1351), *Jaijavanti* (1352-1353), *Salok Sahaskriti* (1353-1360), *Gatha*, *Phuneh*

and *Chaubole* (1360-1364), *Salok Kabir* (1364-1377), *Salok Farid* (1377-1384), *Savaiyye* (1385-1409), additional *salok* (1410-1429), *Mundavani*, and *Ragmala* (1429-1430).

The *bani*, or word revealed, was held in great veneration by the Sikhs even before the Holy Volume was compiled. It was equated with the Guru himself. "The *bani* is the Guru and the Guru *bani*," says Guru Ram Das in *Raga Nat Narain* (GG, 982). The *bani* echoed the Divine Truth; it was the voice of God - "the Lord's own word," as said Guru Nanak in the *Guru Granth Sahib*. Guru Amar Das (GG, 515) :

*vahu, vahu, bani nirankar hai
tis jevad avar na koe
Hail, hail, the word of the Guru, which is
the Lord Formless Himself;
There is none other, nothing else to be
reckoned equal to it.*

The compilation of the Holy Granth, a momentous event in Sikh history, is generally described in the briefest terms. The Sacred Volume was prepared by Guru Arjan (1563-1606) and the first copy was calligraphed by Bhai Gurdas (1551-1636) at his dictation - this is all we learn from most of the sources. What amount of planning, minute attention to detail and diligent and meticulous work it involved is slurred over. An old text which gives some detailed information is the *Gurbilas Cheevin Patshahi*. Written in 1718, this, in fact, is the oldest source. Although it does not go into the technical and literary minutiae, it broadly describes the process from the beginning of the transcription of the Holy Volume to its installation in the newly-built Harimandar at Amritsar.

Why Guru Arjan undertook the task is variously explained. One commonly accepted assumption is that the codification

of the Gurus compositions into an authorized volume was begun by him with a view to preserving them from garbling by schismatic groups and others. According to the *Mahima Prakash* (1776), he set to work with the announcement; "As the Panth (Community) has been revealed unto the world, so there must be the Granth (Book), too." By accumulating the canon, Guru Arjan wished to affix the seal on the sacred Word. It was also to be the perennial fountain of inspiration and the means of self-perpetuation for the community.

Guru Arjan called Bhai Gurdas to his presence and expressed to him the wish that the sacred verse be collected. Messages were sent to the disciples to gather and transmit to him the hymns of his predecessors.

Baba Mohan, son of Guru Amar Das, Nanak III, had manuscript collections of the Gurus' hymns inherited from his father. Bhai Gurdas travelled to Goindval to bring these pothis, but the owner refused to see him. Bhai Buddha, one of the oldest and most revered Sikhs from Guru Nanak's days, was similarly turned away from the door. Then Guru Arjan went himself. He sat in the street below Mohan's attic serenading him on his *tambura*. Mohan was disarmed to hear the hymn. He came downstairs with the pothis and presented these to the Guru. As says the *Gurbilas*, the pothis were placed on a palanquin bedecked with precious stones. The Sikhs carried it on their shoulders and Guru Arjan walked behind barefoot. He refused to ride his horse, saying that the pothis were the very spirit, the very light of the four Gurus - his predecessors.

The cavalcade broke journey at Khadur Sahib to make obeisance at shrines sacred

to Guru Angad. Two kos from Amritsar, it was received by Hargobind, Guru Arjan's young son, accompanied by a large number of Sikhs. He bowed at his father's feet and showered petals in front of the pothis. Guru Arjan, Hargobind, Bhai Gurdas and Bhai Buddha now bore the palanquin on their shoulders and marched towards Amritsar led by musicians, with flutes and drums. Reaching Amritsar, Guru Arjan first went to the Harimandar to offer karah prasad in gratefulness.

To quote the Gurbilas again, an attractive spot in the thick of a forest on the outskirts of Amritsar was marked out by Guru Arjan. So dense was the foliage that not even a moonbeam could pry into it. It was like *panchbati* itself, peaceful and picturesque. A tent was hoisted in this idyllic setting. Here Guru Arjan and Bhai Gurdas started work on the sacred volume.

The making of the Granth was no easy task. It involved sustained labour and a rigorous intellectual discipline. Selections had to be made from a vast amount of material. Besides the compositions of the four preceding Gurus and Guru Arjan who himself was a poet with a rare spiritual insight, there were songs and hymns by saints, both Hindu and Muslim. What was genuine had to be sifted from what was counterfeit. Then the selected material had to be assigned to appropriate musical measures and transcribed in a minutely laid out order.

Guru Arjan carried out the work with extraordinary exactness. He arranged the hymns in thirty different *ragas*, or musical patterns. A precise method was followed in setting down the compositions. First came *sabdas* by the Gurus in the order of their

succession. Then came *astpadis*, *chhants*, *vars*, and other poetic forms in a set order. The compositions of the Gurus in each raga were followed by those of the *Bhaktas* in the same format. Gurmukhi was the script used for the transcription.

According to Bhai Gurdas testimony, the text had been transcribed by *Bhadon vadi Ekam* 1661/1 August 1604. At the head of the index he recorded: "*Sammatt 1661 miti bhadon vadi Ekam* 1661 he had reached this spot where the index was to begin after completing the writing of the Granth." The index, giving the opening words of each *sabda* or hymn and pagination, is itself a marvel of scholarly fastidiousness. A genius, unique in spiritual intuition and not unconcerned with methodological design, had created a scripture with an exalted mystical tone and a high degree of organization. It was large in size - nearly 7,000 hymns, comprising compositions of the first five Sikh Gurus and fifteen *Bhaktas* and *Sufis* from different parts of India, including Shaikh Farid, Kabir and Ravidas. The Sacred Volume consisted of 974 leaves, or 1948 pages, 12" x 8", with several blank ones at the end of a raga where there were not *sabdas* enough to fill the section assigned to it. The site of these marvellous labours is now marked by a shrine called Ramsar.

The completion of the Granth Sahib was, says the Gurbilas, celebrated with much jubilation. In thanksgiving, karah prasad was prepared in huge quantities. Sikhs came in large numbers to see the Holy Granth. They were rejoiced in their hearts by a sight of it and bowed before it to pay homage. Among the visitors was Bhai Banno who had led a group of Sikhs from Mangat, in western Punjab. Guru

Arjan who knew him as a devoted Sikh, instructed him to go to Lahore and have the Granth bound. He had the volume bound and returned to Amritsar as fast as he could.

At Amritsar, he was received with due ceremony. He enjoined the Sikhs to own the Granth equal with the Guru and make no distinction between the two. "He who would wish to see the Guru, let him see the Granth. He who would seek the Guru's word, let him read the Granth with love and attention."

Guru Arjan asked the *sikhs* where the Granth Sahib be installed. Bhai Buddha spoke, "You are omniscient, Master : But there is no place more suitable than the Harimandar." The Guru was happy to hear these words, "like one who had sighted the new moon." He then recited the praise of the Harimandar : "There is nothing like it in all the three worlds. Harimandar is like the ship - the means for the people to cross over the worldly ocean triumphantly. A new joy pervades here every day. A sight of it annuls all sins."

It was decided to spend the night at Ramsar and return to Amritsar the next morning. The Granth Sahib rested on a seat under the canopy, whereas the Guru and the Sikhs slept on the ground.

A disciple had to be chosen to take charge of the Granth Sahib. As says the *gurbilas*, Guru Arjan lay awake through the night reflecting on the question. His choice finally fell on Bhai Buddha whose devotion was universally applauded. As they awoke, the Guru and his Sikhs made ablutions in Ramsar. The former thereupon practised his wonted meditation. At dawn, the entire

sangat marched towards Harimandar. Bhai Buddha carried the Holy Granth on his head and Guru Arjan walked behind swinging the fly-whisk over it. Musicians sang *sabdas*. Thus they reached the Harimandar. The Granth Sahib was ceremonially installed in the centre of the inner sanctuary. The date was *Bhadon sudi* I, 1661 Bk/16 August 1604. Bhai Buddha opened it with reverence to obtain from it the divine command, as Guru Arjan stood in attendance behind. The following hymn was read as God's own pronouncement for the occasion :

He Himself has aided his saints in their task,

He Himself has come to see their task accomplished.

Blessed is the earth, blessed the tank;

Blessed is the tank with amrit, nectar, filled.

Nectar everfloweth the tank; He has had the task completed;

Eternal is the Perfect Being,

His praises Vedas and Puranas sing.

The Creator has bestowed on me the nine treasures, and all the charisms,

No lack do I suffer now.

Enjoying His largesse, bliss have I attained,

Ever-expanding is the Lord's bounty.

ਸੰਤਾ ਕੇ ਕਾਰਜਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ

ਹਰਿ ਕੰਮੁ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ ਰਾਮ॥

ਅੰਗ - 783

Guru Arjan Dev Ji directed that during daytime the Holy Granth should remain in the Harimandar and by night, after the *Sohila* was read, it should be taken to the room he had built for himself in *Guru-ka-Mahal*. As evening advanced by two watches, Bhai Buddha recited the *Sohila* and made the concluding *ardas* or supplication. The Granth Sahib was closed and wrapped in silks. Bhai Buddha held it on his head and marched towards the chamber indicated by Guru Arjan. The Guru led the *sangat*

singing hymns. The Granth Sahib was placed on the appointed seat, and the Guru slept on the ground by its side. Daily in the small hours of the morning as the stars twinkle in the pool below, the Holy Granth is taken out in state to the Harimandar and brought by night to rest – now, in a room at the *Akal Takht*. The practice continues to this day. But the volume is not the same. That original copy was taken to Kartarpur when Guru Arjan's successor, Guru Hargobind, left Amritsar in 1634. There it passed into the possession of his grandson, Dhir Mall. It has since remained in that family.

In the Sikh system, the word Guru is used only for the ten prophet-preceptors, Guru Nanak to Guru Gobind Singh, and for none other. Now this office of Guru is fulfilled by the Guru Granth Sahib, the Sacred Granth, which was so apotheosized by the last Guru, Guru Gobind Singh, before he passed away in 1708. No living person, however holy or revered, can have the title or status of Guru. For Sikhs, Guru is the holy teacher, the prophet under direct commission from God – the Ten who have been and the Guru Granth Sahib which is their continuing visible manifestation.

Guru Gobind Singh manifested the Khalsa in 1699. In 1708, he supplied another permanent and final feature in the evolution of the Sikh faith when he installed the Holy Scripture as Guru. This is how the *Bhatt Vahi Talauda Parganah Jind* describes the event :

Guru Gobind Singh mahal dasman beta Guru Tegh Bahadur ka pota Guru Hargobind Ji ka parpota Guru Arjan Ji ka bans Guru Ram Das Ji ki Surajbansi Gosal gotra Sodhi Khatri basi Anandpur parganah Kahlur muqam Nander

tat Godavari des dakkhan sammat satran sai painsath kartik mas ki chauth shukla pakkhe budhvar ke dihun Bhai Daya Singh se bachan hoye Sri Granth Sahib lai ao bachan pai Daya Singh Sri Granth Sahib lai aye guru ji ne panch paise narial age bheta rakha matha teka sarbatt sangat se kaha mera hukam hai meri jagah Sri Granth Ji ko janana jo sikh janega tis ki ghal thaen paegi guru tis ki bahuri karega sat kar manana.

Guru Gobind Singh, the Tenth Master, son of Guru Tegh Bahadur, grandson of Guru Hargobind, great-grandson of Guru Arjan, of the family of Guru Ram Das, Surajbansi Gosal clan, Sodhi Khatri, resident of Anandpur, parganah Kahlur, now at Nanded, on the Godavari bank in the Deccan, asked Bhai Daya Singh, on Wednesday, shukla chauth of the month of Kartik, 1765 Bk (6 October 1708), to fetch the Sri Granth Sahib. The Guru placed before it five pice and a coconut and bowed his head before it. He said to the sangat, "It is my commandment: Own Sri *Granthji* in my place. He who so acknowledges it will obtain his reward. The Guru will rescue him. Know this as the truth. According to Giani Garja Singh, who discovered this entry, the author was Narbud Singh Bhatt, who was with Guru Gobind Singh at nanded at that time.

Bhat Vahis are a new source of information discovered by Giani Garja Singh (1904-77), a dogged searcher for materials on Sikh history. The *Bhatts* were hereditary panegyrist, genealogists or family bards. (A group of them were introduced to Guru Arjan by Bhatt Bhikkha, who himself had become a disciple in the time of Guru Amar Das. According to Bhai Gurdas, Var XI. 21, and Bhai Mani Singh *Sikhan di Bhagat Mala*, he had earlier

visited Guru Arjan with the sangat of Sultanpur Lodhi). Those of them who came into the Sikh fold composed hymns in honour of the Gurus which were entered in the Guru Granth Sahib by Guru Arjan.

These Bhattas also recorded events of the lives of the Gurus and of the members of their families in their scrolls called vahis. Some of these vahis are preserved to this day in the families, especially at the village of Karsindhu, in Jind diestric of Haryana. The script in which they are written is called *Bhataksri* – a kind of family code like *lande* and *mahajani*. The only known scholar to have worked with these materials was Gian Garja Singh.

Several other old Sikh documents also attest the fact of succession having been passed on by Guru Gobind Singh to the Guru Granth Sahib. For instance, the *Rahitnama* by Bhai Nand Lal, one of Guru Gobind Singh's disciples remembered to this day for his elegant Persian poetry in honour of the Gurus. In his *Rahitnama*, or code of conduct, Bhai Nand Lal, who was at Nanded in the camp of Emperor Bahadur Shah as one of his ministers at the time of Guru Gobind Singh's passing away, thus records his last words in his Punjabi verse :

*He who would wish to see the Guru,
Let him come and see the Granth.
He who would wish to speak with him,
Let him read and reflect upon what says the Granth.
He who would wish to hear his word,
He should with all his heart read the Granth, or listen to the Granth being read.*

Another of Guru Gobind Singh's disciples and associates, Bhai Prahlad Singh, records in his *Rahitnama*, the Guru's commandment :

*By the word of the Timeless One,
Has the Khalsa been manifested.
This is my commandment for all of my Sikhs :
You will acknowledge Granth as the Guru.
ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੀ ਚਲਾਇਓ ਪੰਥ
ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ॥*

In Gurbilas Patshahi 10 (author Kuir Singh; the year of writing 1751), Guru Gobind Singh is quoted as saying :

*This is no more the age for a personal Guru to be anointed
I shall not place the mark on anyone's forehead.
All sangat is owned as Khalsa now, under the shelter of the Almighty Himself,
They are now to the Word attached.
He who believes is the Sikh par excellence.
On the Guru Granth Should he put his reliance,
To none else should he direct his adoration.
All his wishes the Guru will bring to fulfilment,
This he should believe,
Casting away all dubiety.*

Another authority that may relevantly be quoted is Devaraja Sharma's Nanakacandrodayamahakavyam, an old Sanskrit manuscript which has recently been published by Sanskrit University, Varanasi. It records Guru Gobind Singh's proclamation that the Scripture would be the Guru after him. "While the Master lay on his deathbed, Nand Lal (?) came forward and asked the following question : 'Who shall be the object of our discourses?' The Master replied, 'The Granth, which itself is the doctrine of the Guru, shall be your teacher. This is what you should see; this is what you should honour; this is what should be the object of your discourses.'"

(Courtesy : *The Encyclopedia of Sikhism*)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific Educational Charitable Trust (U.K.)

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845, Sanjose, CA - 95152, U.S.A.
Phone & Fax :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal
Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378
Email: atammarg1@yahoo.co.in

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Europ	50 Euro	500 Euro

Australia

Bibi Jaspreet Kaur
Cell : **0061-406619858**

Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Bhai Gurinder Singh
Cell : 0061-469927233,